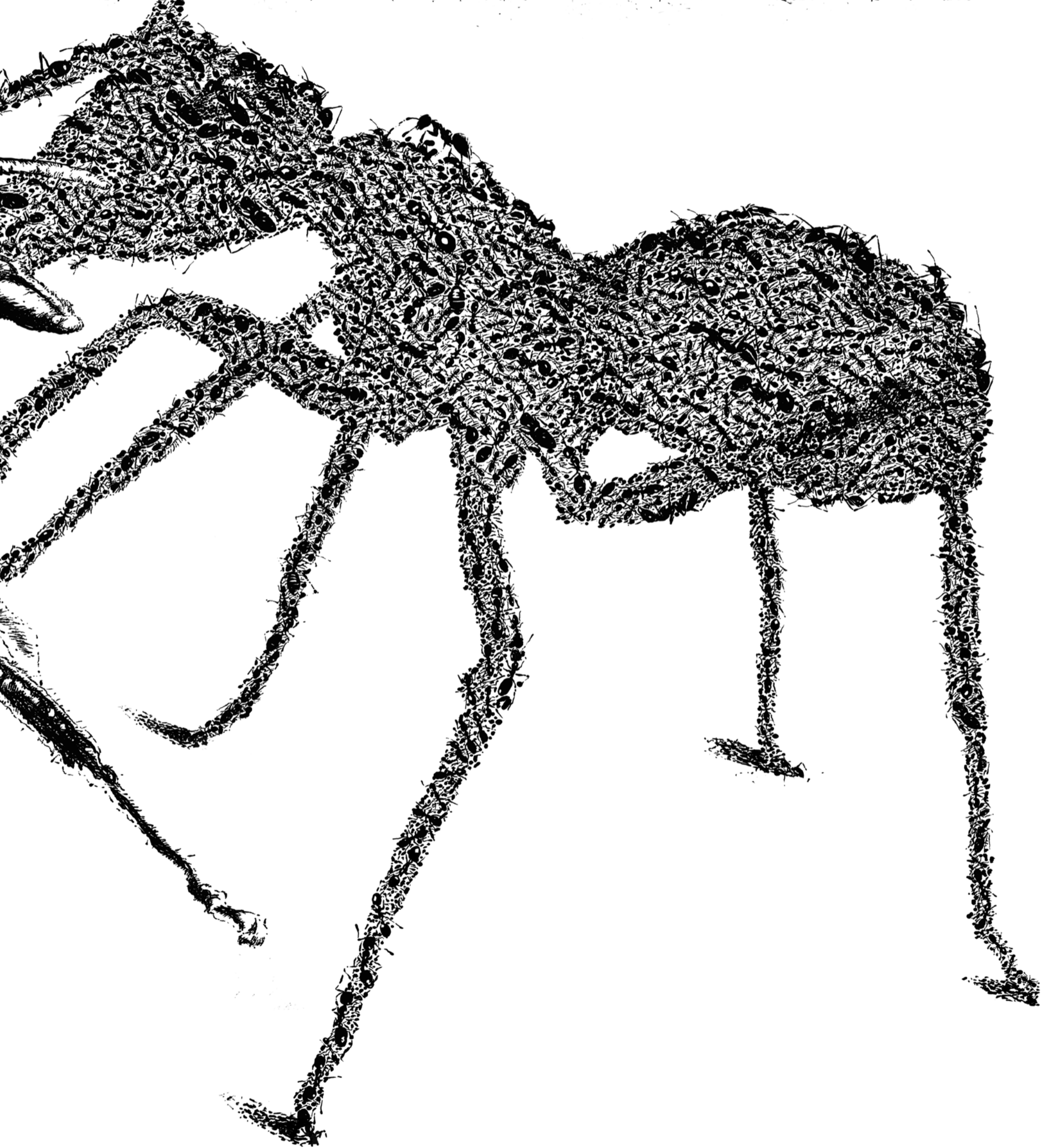

TRIBUNA

Zapis v razvidu medijev Ministrstva za kulturo:
Zaporedna številka 1492

ISSN (International Standard Serial Number):
0041-2724

Datum izida prve številke sploh:
8. december 1951

Uredništvo:

Kersnikova 4, 1000 Ljubljana
3. nadstropje, prostor 306
Telefon: +38614380263
Faks: +38614380264
Elektronski naslov: urednistvo@tribuna.si
Spletni naslov: www.tribuna.si
Twitter: www.twitter.com/trobilo
FB: www.facebook.com/casopis.tribuna

Člani uredništva:

Robert Bobnič, *neodgovorni urednik*
Jurij Smrke, *Član*
Necj Prah, *likovni urednik*
Aljaž Košir – Fejzo, *urednik ilustracije*

Programski svet:

Igor Brlek, *direktor Študentske založbe*
Tomaž Zaniuk, *odgovorni urednik Radia Študent*
Miha Lobnik, *višji svetovalec na ŠOU v Ljubljani*
Zala Primc, *vodja Civilno-družbene iniciative*
Robert Bobnič, *neodgovorni urednik Tribune*

Lektura:

Anita Jurič

Tisk:

Tiskarna Hren, 5000 izvodov

Distribucija Tribune:

Distribucijsko mrežo smo vzpostavili z DPG (www.dpg.si). Njen obseg lahko spremljaš na zemljevidu na naši spletni strani. Za elektronsko različico smo vzpostavili elektronsko distribucijsko mrežo z Digitalno knjižnico Slovenije (www.dlib.si). Elektronsko Tribuno si lahko preneseš z naše spletne strani ali z uporabo QR kode. Nanjo se lahko naročiš s svojim elektronskim naslovom. Tako ti bo vsak mesec ob izidu samodejno posredovana.

Izjava o avtorstvu:

Tribuna je izključno avtorsko delo študentov, če ni drugače navedeno. Časopis je stavljen v črkovni družini Tribunal, ki jo je za potrebe Tribune zasnoval Aljaž Vindiš. Izhaja pod licenco Creative Commons, ki nas avtorsko zaščiti, hkrati pa omogoča, da določimo pogoje, pod katerimi dovolimo uporabo naših del. Uporabo del tako dovoljemo ob priznanju avtorstva po principu Ime Priimek / Tribuna za nekomercialno rabo in v nespremenjeni obliki. Podrobnosti licence so dostopne na www.creativecommons.org ali na Inštitutu za intelektualno lastnino, Streliška 1, 1000 Ljubljana. Iz Creative Commons licence so izključene črkovna družina Tribunal in gostujoče črkovne vrste.

Časopis Tribuna je sofinanciran s strani Ministrstva za kulturo RS

Izdajatelj:

ŠOU v Ljubljani

Kersnikova 4, 1000 Ljubljana
Telefon: +38614380200
Faks: +38614380202
Elektronski naslov: info@sou-lj.si
Spletni naslov: www.sou-lj.si
Matična številka: 5133734
ID za DDV: SI55049745
TRR: SI56 02010-0018933202

Za izdajatelja:

Rok Sotlar, *direktor*
Ana Pleško, *predsednica*

Članki, objavljeni v Tribuni, se v raziskovalne namene beležijo v Korpusu slovenskega jezika.

Izjava meseca:

»A vi alternativci, a vi sploh mate avte?« (Luka Korenčič, o imovini in alternativni).

Če kaj, potem val globalnega upora, imenovanega 15o, izpričuje, da nimamo opraviti z nečim takšnim, kot je to – revolucija. Opraviti nimamo z velikim rezom, ki bi, podobno kakor nož v salamo, zarezal v čas in zgodovino. Nasprotno, opraviti imamo z množtvom uporov, ki že v svoji prvi etapi kažejo na možnost vzpostavitve novega načina politične organizacije, ki bi se izvil iz dialektike predstavniške demokracije. V nekem strogem smislu pravzaprav sploh ne gre za protest, temveč za vzpostavitev prostora, znotraj katerega bi bilo možno to novo političnost v gradnji realizirati.

Vprašanje pa je, zakaj potemtakem sploh govoriti o revoluciji. Še pravilneje: zakaj, ko rečemo 15o, sočasno rečemo tudi že revolucija? Vendarle so tudi tisti, ki so v največji meri sejali seme dogodka 15o, zapisali »15o – global revolution«. Nemara tudi zato, ker lahko in moramo, kakor veleva avstrijski filozof Gerald Raunig, »izdelati času ustrežnejši pojem revolucije, tak, ki je prost narativov o velikih rezih, zlasti o francoski in ruski revoluciji, ki pa se obenem navezuje na različne konstituirajoče in revolucionarne prakse v 19. in 20. stoletju«. Ta smela teza nam nalaga veliko več, kakor zgloda na prvo branje. Nalaga nič več in nič manj kot to, da je treba prakso revolucionarne, se pravi edine prave, politike premisliti povsem na novo. In če kaj, potem 15o ta imperativ zastavlja z vso močjo – to pa še ne pomeni, da ga tudi uresničuje. Čas je primeren, polje očitno rodovitno, vprašanje pa je, zakaj še vztrajati pri imenu revolucija. Mar ni revolucija – prošla? (Damir Avdič)

Nemara zato (vendar to ni zadovoljiv odgovor), ker lahko govorimo o dveh tipih revolucij. Govorimo lahko o revoluciji velikega reza, ki v velikem eventuu, na katerem pogosto šprica kri, izniči vse male evente. Na ta veseli dan se vse (na silo, kako pa drugače?) homogenizira in zamrzne v konstituirano oblast – suverenost ljudstva ali partijska oblast. Takšna revolucija poteka linearno: pred revolucijo – revolucija – po revoluciji. Nasproti temu pa lahko govorimo o neskončnem revolucionarnem procesu, ki nima nikakršnega velikega eventa, marveč množstvo malih. Zato nima instance, ki bi si slej ko prej vse podredila, temveč nenehno trajajoč proces konstituirajoče moči. Želje, ki teče in nima vnaprej načrtane poti, nima programa – in naposled nima vselej s strani in medijev prepoznanih zahtev. Mika nas, da bi revolucijo velikega reza označili za moderno in revolucijo malih zarez označili za postmoderno. To sicer drži, a le na površini. Že omenjeni Raunig je pokazal, kako nas ravno načrtno iskanje velikih eventov zaslepi za tisto, kar je v zgodovini veliko pomembnejše – nenadne in tihe erupcije, ki tu in tam (teh primerov ni malo) sestavljajo konstituirajočo moč. Seveda, dokler je ne uniči, skratka, homogenizira, poenotujoča roka velikih revolucij ali kontrarevolucij. In če bi lahko v 15o (+ 15M + Occupy WallStreet itn.) iskali potencialne (morda celo zametke) moči, ki ima zmožnost proizvesti drugo in drugačno, predvsem pa pravičnejšo politiko, pa moramo v izteku arabske vstaje v Libiji videti natanko omenjeni proces homogenizacije. Nič čudnega, če s pomočjo zahodnih velesil, in nič čudnega, če s krvjo, konec koncev krvjo voditelja, s katero se je poškopilo osvobodeno ljudstvo. Tu pa tiči past, v katero se že ujemajo nekateri interpreti in akterji 15o – le zakaj bi v arabskih vstajah, uporniških praksah srednje in južne Amerike in okupacijskih praksah videli eno in isto? Ohraniti razliko in misliti povezave – to se (znova) sliši kot imperativ.

Tudi zato, ker igra oblasti ni tako enostavna, kakor se zdi. Upor ni enostavno nekaj, kar je zunaj oblasti, ampak njen notranji del – del njene igre. In upor – to lahko zgodovina samo potrdi – pogostoma kažejo (za zelo izostreno oko) na postajanje oblasti v neko drugo oblast, katere izid je neznan. Z drugimi besedami, upor se vselej zgodi takrat, ko se oblastna igra že spreminja, sam upor pa postane znak te spremembe. Vsekakor gre za interpretacijo, ki je v teh frišnih dogodkih precej odsotna, pa vendar – še ena naloga za prihodnje zimske dni.

Gibanja, ki bodo v teh zimskih dneh vztrajala na ulicah in zunaj njih, pa so zelo jasno pokazala na tisto, o čemer bo treba še posebej govoriti – o finančnem kapitalizmu in neoliberalizmu. Analiza finančnega kapitalizma in neoliberalizma ni samo nujna, temveč tudi bistvena.

Ni pa nujno prisostvovati pri onem klavnem prazniku z imenom volitve. Toda če privzamemo takšno etično držo, to ne pomeni, da so volitve popolnoma nesmiselne, še manj, da so vse stranke iste – daleč od tega, vendar pa so mehanizem, ki vsakemu posamezniku odvzame politično moč, ki jo nosi kot človeško bitje, prav zato pa velja poskušati to moč uveljavljati na druge načine, ki seveda ne peljejo vedno pred Boj_zo.

NASLOVNICA & ZAHREBTNICA

ilustracija Istvan David

NAVODILA ZA UPORABO**03 Tribunal**

ilustracija Istvan David

REDAKCIJA ZA RADIKALNO POLITIZACIJO**11 Zareza v zgodovino**

piše Samo Šmajgl

12 Intervju: To ni Negri

Sprašujejo L. Mesec, J. Kaluža G. Bečirevič ilustracija M. Medved

14 Kaj ustvarjamo, ko zavračamo?

piše Goran Bečirevič

19 Obstoje »arabske revolucije«

piše Sami Al-Daghistani

20 O pasteh (mnogo)barvne revolucije

piše Jure Lesjak ilustracija Jana Božič

24 Rent in theft!

piše Jan Grilc fotografija Katarina Jazbec

OKUPACIJA ČASOPISA**01 Uvod v okupacijo, uvod v časopis**

piše Jurij Smrke

02 Direktno socialno delo

piše Asja Hrvatini ilustracija Aljaž Košir - Fejzo

03 Neoliberalizem in kriza novinarstva

piše Sašo Slaček

03 Dinamika počasnosti

piše Anže Dolinar

04 Evolucija misli o revoluciji 15o

piše Jernej Kaluža "info"grafika Nejc Prah

REDAKCIJA ZA RAZREDNI BOJ**28 O treh knjigah tihe revolucije**

piše Dragan Nikčević ilustracija Istvan David

SEKCIJA ZA MEDIJSKI EKSPERIMENT**10 Dogodek: poročilo**

piše Robert Bobnič ilustracija Nejc Prah

REDAKCIJA NEUVRŠČENI-H**04 Kako dolgo bomo še čakali na samomorilnice?**

sprašuje Anej Korsika ilustracije več avtorjev

07 Novičke so za pičke

piše Jurij Smrke

08 Jebeš k. Slovence; 3.del: Kralj Matjaž

piše Jurij Smrke, riše Ana Baraga

21 Mislim, saj so pravice za vse, ne, ampak meni to ne odgovarja

piše Zala Razpotnik

23 Opozicije revolucionarnega

piše Katja Šircelj ilustracija Miha Kosmač

26 Homoseksualnost na filmskem platnu

piše Jasmina Šepetavc ilustracija Aljaž Košir - Fejzo

30 V iskanju tujega sna in lastne more

piše Natalija Majsova

31 KM11 - glasbeni tek po Sloveniji

piše Daniel Sheppard ilustracija Aljaž Košir - Fejzo

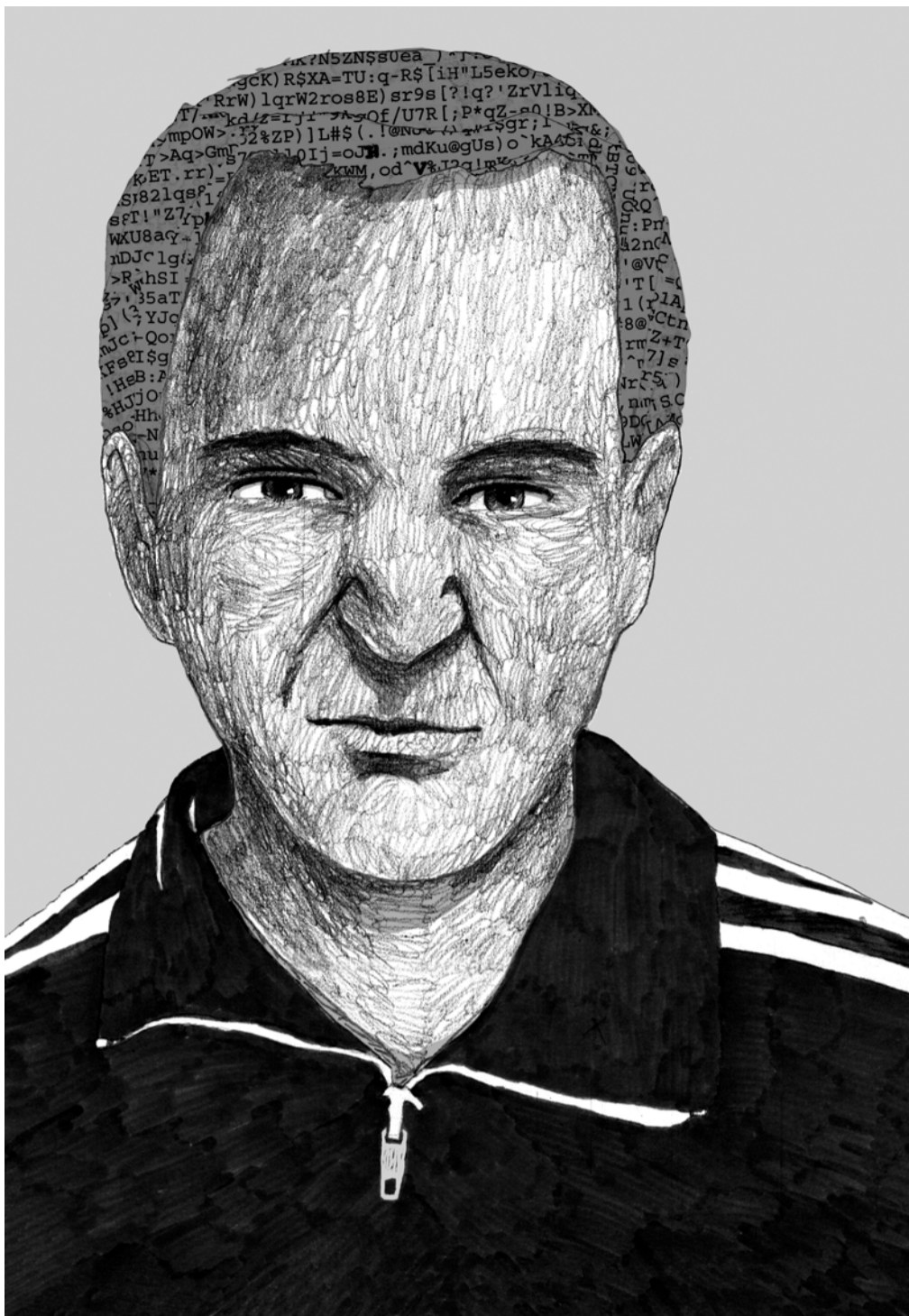
Tribunal Zoran Janković

Ljudsko sodišče Tribunal izraža sodbo v imenu ljudstva! Obtožujemo Zorana Jankovića, župana najlepšega mesta na svetu, ne. Spoznavamo ga za krivega v naslednjih točkah obtožnice:

1. S tem ko simpatizirate z mrtvo zgodovino antifašističnega boja, s tem ko izrekate parole *Delu čast in oblast*, s tem ko poudarjate svoj socialni čut (za plemenitenje kapitala, kakopak), s tem ko vas žegna utelešena paradigma slovenske tranzicijske politike, Milan Kučan, se oznanjate za novega preroka nove levece. Na ta način parazitirate na zgodovini politične misli, ki ji ne pripadate in ki ji s svojo politično prakso tudi nasprotujete. Gradnja nakupovalnih centrov in centrov kruha in iger pač ni levičarska politika.
2. S svojo populistično retoriko, s svojo pozo kralja ljudskih src, s svojim paternalizmom in z udeleževanjem protestov, ki kažejo na nevzdržnost sistema, katerega figura ste, si klešete kult osebnosti. Tudi zato je vaša ideologija cinična ideologija. Ja, vi prav dobro veste, zakaj to počnete, natanko zato pa to tudi počnete.
3. Vztrajno ponavljate, da nikoli niste bili in nikoli tudi ne boste politik, temveč eno in edino: menedžer(ski) (revolucionar), najboljši direktor, ne. Res je, ste predstavnik tiste menedžerske revolucije, ki je uničila vsakršno emancipatorno politično imaginacijo, tiste menedžerske revolucije, ki napihuje finančne balone, od katerih imajo eni vse, drugi nič. Ne, največji problem slovenske politike ni uničenje direktorskega ceha, temveč direktorski ceh sam, ki je v pogojih tranzicije v tržno gospodarstvo ustvarjal profite in uničil možnost politike v pravem pomenu besede. In ne, država ni podjetje in prava politika pač ni Mercator.

Zoran Janković, obsojamo vas na častno delo na gradbišču, ne!

Naj se izvrši kazen! izreži in prilepi na drog ali steno!

»Kako dolgo bomo še čakali na samomorilnice?«

sprašuje Anej Korsika

Zoran Kanduč je zaposlen na Inštitutu za kriminologijo. Za intervju sva se srečala dvakrat. Prvič v kavarni, drugič v pisarni na inštitutu. Obakrat je bil oblečen v Adidas trenirko in superge. Obakrat je kadil rumene Gauloises. Že po telefonu je predlagal, da se tikava in jasno mi je postalo, da imam opravka s človekom, ki res ne jebe nekih formalnosti. Genialno. Sploh če pomisliš, da je kriminolog in njegov raziskovalni interes nujno zaobjema prav ... formalnosti.

No, saj ni spet tako redko, da se znajdemo v situaciji, ko nam kdo predlaga, naj bomo bolj neformalni, ampak nam gre potem vse skupaj nekako težko z jezika. Kot da bi te ustavil policaj in te prosil, da ga tikaš ... No, pri njem je bila to res pristna gesta in zelo hitro sem se počutil, kot da debatiram s kolegom, ne pa delam intervju s profesorjem. Tudi sicer je nenehno izžareval tisti *drive*, ki ga pri salonskih akademikih ne bomo našli. Pred mano je sedel na kratko pristrižen tip in mi razlagal o problemih heteronomnega dela, vulgarnem oglaševanju in kako je treba razmišljati o samomorilnicah. Vmes se je velikokrat zamislil, kot da bi iskal pravo misel in tisto pravo izrazno obliko, ki bi se tej misli najbolj podala. Včasih je stvar potem razvil naprej, spet drugič je skočil na povsem novo tematiko. Na vsake toliko časa je urno in gibčno splezal na visoko okensko polico, se vmes malo pizdil zaradi *smoke* detektorjev in si nagnjen skozi okno prižgal čik. No, ves ta čas pa mi je še naprej odgovarjal na vprašanja.

Po kakšni uri moje interogatorske turture nama je šel po vodo, jaz pa sem si vmes ogledal pisarno. Portret Tita, vrhunske filozofske in teoretske bukve, set bobnov – ja, tip ima sredi pisarne jebeni set bobnov – pa potem klasična pisarniška oprema, prenosni radiatorček ipd. Za-

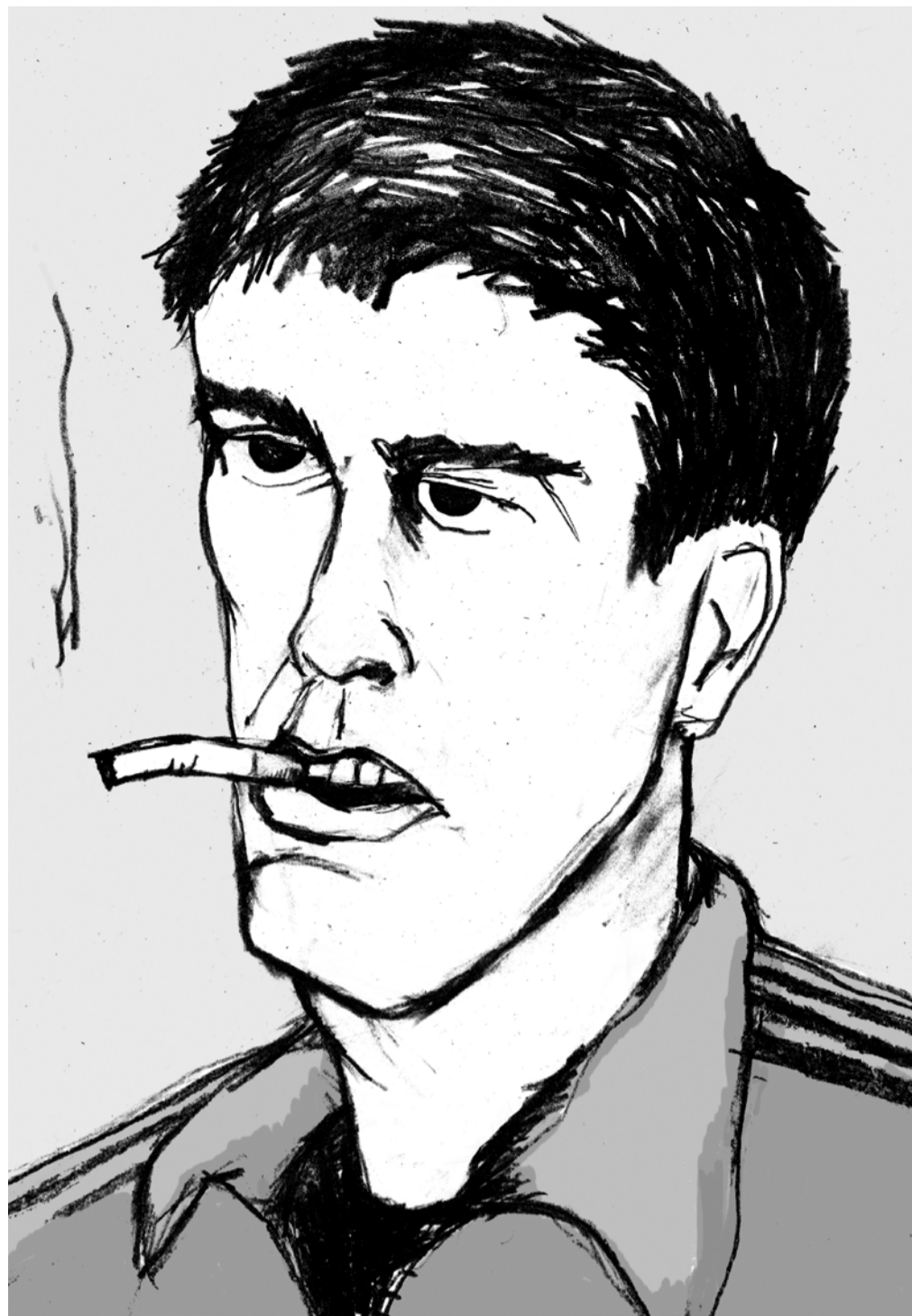
voljo ilustriranja že lahko napišem, da je moj intervjuvanec visoke in vitke postave, prodornega pogleda, po glavi skoraj pobrit, sicer pa očitno rad nosi trenirke in je komot. Ampak seveda je njegova srčika v nečem povsem drugem ... Recimo v tem, da ti v predgovoru v svojo knjigo priporoča, da jo bereš površno in selektivno oziroma da je sploh ne prebereš, ker obstaja še toliko drugih. Govorimo seveda o res odlični študiji, ki jo je vsekakor še kako smiselno prebrati. Za okus si preberite tale odlomek, ki mi je takoj prirasel k srcu: »V Sloveniji – zdi se, da predvsem zaradi relativno homogene etične sestave – genocida ni bilo. Ni bilo fizičnega izbrisa osovraženih drugih (tukajšnji nacionalizem je bil kajpak strogo samoobraben, tako kot vsi drugi). Zgodil pa se je simbolni, kulturni izbris: iz registra stalnih prebivalcev (in posledično še iz drugih registrov). Operacija je bila skoraj neopazna, birokratska, brezosebna; stiske, problemi in trpljenje, ki jih je izzvala, pa so bili (in so še) zelo osebni. Ampak to se nas, dobrih ljudi, kajpak ne tiče. Kar pa zadeva tiste, ki se jih: ko jih jebe! Kdo? Mi, dobri ljudje, dobri jebači, ki nam stalno stoji, celo do te mere, da nas že boli.«

Mislim, da je to esenca tega res odštekanega človeka, s katerim ni samo veselje debatirati, ampak bi se z veseljem podal tudi bezničiti!

Anej: Na začetku se dotakniva dveh diametralno nasprotnih razumevanj prava in pravne države. Na eni strani naj bila pravna država tista, ki zagotavlja pravičnost in spoštovanje človekovih pravic. Po drugi strani je globoko usidrano prepričanje, da pravna država ne deluje ali, natančneje, da deluje zgolj v korist elite. Kako to razumeti?

Zoran: Hm, zlahka, a le na prvi pogled. Prvo stališče očitno cilja na nekaj, kar naj bi bilo, drugo pa se nanaša na to, kar je ali se vsaj zdi, da je. Tovrstno nasprotje je pravzaprav neodpravljivo, saj bi bilo utopično domnevati, da je mogoče pravičnost, to temeljno idejo pravnega fenomena, brežhibno preliti v dejanska družbena razmerja. To ni sicer nobena skrivnost. Težava je drugje. Oznake, kot so »država«, »pravo«, »pravičnost« in »človekove pravice«, funkcionirajo v medijskem vesolju večinoma kot vsebinsko votle abstrakcije, v katere je mogoče projicirati vsakovrstne interese, frustracije, zamere in seveda občutja, da se ti godijo take in drugačne krivice. Te so sigurno lahko še kako realne in boleče, vendar pa se v postmoderinem kontekstu primarno doživljajo kot osebne, na primer kot nepravilna prikrajšanja, ki posamezne tržne atome ovirajo v srditih konkurenčnih spopadih, v podganji tekmi brez konca in kraja, iz katere je skoraj nemogoče izstopiti. To je vsekakor resen problem. Ne toliko pravni, kolikor predvsem politični.

Dokler bodo »ponižani in prekleti« ti nepreštevni novodobni hlapci Jerneji iskali »svojo pravico« individualno oziroma s pomočjo odvetnikov, torej s tožarjenjem na sodiščih ali z jadikovanjem pred varuhi človekovih pravic, bo zdaj že groteskno krivičen sistem ostal zavidljivo varen, v temelju nedotaknjen. Po drugi strani pa se bodo občutki nemoči in z njimi zlepljene reaktivne emocije, na primer zavist in jeza, le še stopnjevali. In iskali najprimernejše grešne kozle, najraje take, ki so najbolj priročni in dovolj šibki, da se ne morejo braniti ali udariti nazaj. Ha, pa tudi sicer se ideja družbene pravičnosti dandanes obravnava s precejšnjo skepsjo, zlasti v odgovornih, resnih in učenih krogih. Deloma zato, ker preveč zaudarja po socializmu, komunizmu in torej neizbežno tudi po kolektivističnem totalitarizmu. Deloma pa zato, ker se šteje, da se mora politika prvenstveno ukvarjati z ekonomski problemi. Namreč z iskanjem izhoda iz krize, s povečevanjem konkurenčnosti, priganjanjem ljudi k čim bolj učinkovitemu delu, spodbujanjem podjetništva, zagotavljanjem prijaznega okolja za investitorje, odplačevanjem dolgov, krčenjem predragega javnega sektorja ... Na kratko: z ukrepi, ki naj zagotovijo »rast« gospodarstva, po možnosti tako, ki bo kar trajala in trajala. In če se le da omogočala, da bo gmotna blaginja kapljala tudi navzdol. Mar ni to tisto, kar si ljudje najbolj želijo?

Vila z bazenom, trop prestižnih avtomobilov, prostorne garaže, pristajalna steza za ultralahko letalo, dizajnerska oblačila in drugo blago prestižnih znamk ... Predvsem pa seveda dobrine, denar, čim več denarja, ki odpira vsa vrata v raj. Ki čudežno poveča posameznikovo moč, svobodo, superiornost. Ki te mahoma preobrazí v objekt zavidenja drugih, znanih in neznanih, pomembnih in nepomembnih.

Trditev, da pravna država ne deluje, se danes v glavnem uporablja kot floskula, ki jo je mogoče brez truda vključiti v vsem razumljive diskurze aparatov za množično poneumljanje in manipuliranje. Zdi se mi, da se še največkrat nanaša na zoprno spoznanje, da mnogi bogatijo po zaslugi nezakonitega ali moralno spornega okoriščanja. Ob tem pa se jim ne zgodi prav nič hudega. Ne doleti jih nikakršna sankcija, niti formalna niti neformalna. Problematizira se torej zgolj materialno nabrekanje, ki domnevno izvira iz kršitev veljavnih predpisov, ne pa privatno bogastvo kot tako, ki je pravzaprav ključni simbol posameznikove »uspešnosti« in trenutne pozicije v statusni hierarhiji. Tipična tranzicijska figura pravno oporečnega, vendar v splošnem nesankcioniranega bogataša je tajkun, ki ga marsikdo dojema kot poglavitnega krivca za kriva pota privatizacijskega eksperimenta. Ob tem pa se rado prezre, da je tajkun lik, ki neprijetno spominja na rusko babuško. Večji tajkun skriva v sebi za spoznanje manjšega, ta še manjšega ... In človek nikoli ne ve, kdaj bo pri tem zaporednem razkrivanju zagledal svoj lastni obraz, preplavljen z veseljem, ker se je tudi njemu posrečilo zgrabiti vsaj delček tistega, kar je bilo nekoč družbeno, ali ker je tako ali drugače, vsekakor pa dovolj iznajdljivo prelisičil državo. Kršenje veljavnih norm je dandanes nedvomno zelo razširjena in priljubljena praksa, marsikje že skoraj normalizirana civilna nepokorščina. Kaj torej ne deluje, država ali državljani? Kakorkoli, normativnih kršitev je toliko, da jih formalni nadzorstveni aparati ne morejo pogoltniti in prebaviti, in to

celo v primeru, če bi to zares hoteli. Vendar pa za kaj takega vsekakor ni politične volje. To ne preseneča. Denar je preprosto močnejši, silnejši, vplivnejši in tudi mobilnejši od državne oblasti. Ta je prežeta s korupcijo, ki se je neredko niti ne skuša več prikriti ali pa je celo zakonsko dovoljena in preimenovana v lobiranje in donacije političnim strankam. Podrejena je »nujnostim« oziroma kategoričnim imperativom, ki izvirajo iz logike kapitala, v bistvu edinega nosilca suverenosti in njegovih nadnacionalnih pravnopolitičnih institucij. Še huje, kako naj se nacionalna država postavi po robu plenjenju, ko pa je tudi sama njegov objekt in subjekt?

Po drugi strani pa »pravna država« še kako deluje. Na žalost! Deluje namreč kot transcendentalni pogoj možnosti strukturnega nasilja, tj. povsem normalnega, normativno neoporečnega funkcioniranja kapitalistične ekonomije. Samo čudim se lahko, da se ob gnevu vseh, ki se v zadnjem času gotovo upravičeno zliva na finančni kapital, špekulante, bančnike in famozni en odstotek ultrabogatašev, pravo le redko znajde na tapeti. In to kljub temu da nudi normativni oziroma ideološki in represivni »alibi« za sistematično izkoriščanje, poniževanje in izsiljevanje delovne sile, rutinsko uničevanje in onesnaževanje narave, osupljive neenakosti na ravni materialnega bogastva in dohodkov, iracionalno organizacijo produkcije, privatizacijo tistega, kar bi moralo biti skupno, javno ali osebno ... Kako je mogoče, da skoraj nihče ne postavi pod vprašaj pravice do dedovanja, tega anahronizma par excellence, ki omogoča, da se bodisi zakonito bodisi nezakonito nagrabljeno in ukradeno bogastvo prenaša iz roda v rod? In da se nekdo že rodi kot bogataš, obdan z vsemi privilegiji, ki jih prinaša denar. Zakaj se ne problematizira razrednonadzorstvena vloga pravnikov, ceha, ki je tako rekoč monopoliziral interpretiranje in uveljavljanje prava oziroma reševanje pravnih vprašanj? Iz zaradi česar je bržčas bolje govoriti o pravniški, ne

pa o pravni državi. Skratka, skrajno pomanjkljivo je kritizirati kapitalizem, ob tem pa s pomenljivim molkom prizanašati meščanskemu pravu. Še drugače rečeno, ni dovolj, da obsojamo kapitalizem zgolj z ekonomskega zornega kota, namreč glede na katastrofalno škodo, ki jo povzroča. Upoštevati je treba, da je kapitalizem tudi neke vrste religiozni fenomen, nekaj, kar temelji na globoki veri v denar, na kultu bogastva in konec koncev tudi na duhovniških kadrih, med katerimi imajo pomembno vlogo prav pravniki, posredniki med transcendenco in imanentnostjo.

Anej: Posvetiva se še za trenutek temu problemu. Meščansko pravo predpostavlja specifičen način družbene produkcije, tj. kapitalizma. Kakšna je subjektiviteta, ki iz tega izhaja?

Zoran: Temeljna paradigma pravne subjektivnosti je lastnik. Privatnik. Šteje se, da je vsak pravni subjekt lastnik tega, kar ima, in je torej njegovo. V tem pogledu so vsi pravni subjekti formalno oziroma fiktivno izenačeni. Enaki so ne glede na to, kaj dejansko imajo, kaj je realna vsebina njihove abstraktne lastninske pravice. In kot taki so tudi vsi vsaj načeloma pravno in politično varovani. To pa nadalje implicira, da je vsak pravni subjekt svoboden. S tem, kar ima – to pa je lahko tudi zgolj on sam, skupek dobrin, ki tvorijo to, kar je ali bi lahko bil – je zato upravičen upravljati in razpolagati s svojo pravo voljo. To, kar najbolj očitno ogroža tovrstno svobodno menjavo, pa je določeno kot kaznivo, predvsem fizično nasilje, grožnje, kraje in prevare. Takšna koncepcija pravne subjektivnosti ima pomembne ideološke implikacije. Po eni strani krepi objektivno iluzijo, da je posameznik svoboden, saj se je prisiljen svobodno podvreči oblasti delodajalca in mu gratis ustvarjati preseženo vrednost. Po drugi strani pa je pravo videti kot nekaj, kar varuje interese vseh, revnih in bogatih, ter seveda tudi onih vmes, nestrpnih milijonarjev na čakanju.

1	2	3	4
---	---	---	---

Avtorji ilustracij

1. Jana Božič
2. Martyna Maryna Rzepecka
3. Anna Gabriela Trzpil
4. Mark Požlep

Kriminologa Kanduča so prek vaj v slogu narisali štirje ilustratorji in sicer na podlagi psihofizičnega opisa, ki ga je prispeval Anej Korsika, študent. Opis, ki so ga dobili ilustratorji, je tudi uvod v intervju. Niso vedeli, kdo je, niso vedeli, kje se skriva - vedeli so le, da je treba njegovo podobo najti. Dead or alive.

Nato je Bobnič spesnil, Smrke (v alkoholiziranem stanju) pa zapisal:

kot prvo ti rečejo
ne delat teorije zdaj v diplomu
boš potem v doktoratu
boš potem pameten ratu
kot drugo ti rečejo
ne delat teorije zdaj v doktoratu
boš potem pameten ratu
boš potem napisal knjigo
ko boš ful star ratu

Anej: Tudi sankcioniranje kaznivih dejanj z zaporno kaznijo svoj pravi razmah doživi šele v razviti meščanski družbi. Šele takrat, ko človek lahko svobodno razpolaga s svojim časom, postane odvzem te pravice smiselna oblika kaznovanja.

Zoran: V kapitalizmu posameznik svobodno razpolaga predvsem s tem, da svoj čas, nujni pogoj sleherne samodoločene dejavnosti, in samega sebe da na razpolago tuji volji, volji gospodarja in iz nje izvirajočim heteronomnim aranžmajem. Sicer pa drži, da doživi zapor kot kazenska sankcija svoj razmah šele v industrijski dobi, v disciplinski družbi. Ta kaznovalna institucija je bila zlasti v devetnajstem stoletju po dolgem in počez prepojena s penološkim optimizmom, ki je temeljil predvsem na prepričanju, da je zapor zmožen normalizirati, resocializirati ali reciklirati prestopnika, in to še zlasti tako, da mu vcepi ustrezne delovne navade. Da iz njega naredi krotko in funkcionalno družbeno bitje. Toda že kmalu se je izkazalo, da zapor ne deluje. Iz stopnjujočih se kritik se je porodila ideja, da bi kazalo uporabo zaporne kazni skrčiti na minimum. Vendar pa se to ni zgodilo. Vzporedno z zmagoslavnim kontrarevolucionarnim pohodom neoliberalizma smo pričeli tudi povečevanju zaporniške populacije. Toda kazenskoppravni zapor ni edino odlagalnišče problematične in odvečne populacije, človeških odpadkov, ki jih formalna ekonomija ne potrebuje več. Presežek človeštva se danes skladišči predvsem v slumih. Poleg tega pa ne smemo pozabiti, da je že revščina kot taka svojevrsten zapor oziroma sankcija, in to pogosto celo dosti hujša od tistih, ki jih precej selektivno distribuirajo kazenskoppravni sistem.

Anej: Posvetiva se za trenutek Sloveniji. V relativno kratkem času smo izrazito zaostri kazenskoppravno zakonodajo. Najvišja kazen se je zvišala z 20 na 30 let, nato smo uvedli celo dosmrtno kazen. Kaj vse to pomeni za sodno prakso in kakšne učinke ima to na zmanjševanje kriminalitete?

Zoran: Mislim, da kaže te spremembe interpretirati kot nekakšno ceneno simbolično gesto, kot izraz dokaj primitivne komunikacije s potencialnimi volivci. Recimo v tem smislu: »Poglejte, ni nam vseeno. Trudimo se po najboljših močeh, da boste čim bolj varni.« V postsocialističnem obdobju, ki je demokratiziralo in liberaliziralo gonjo za denarjem, dobrino, ki očitno prinaša čast in oblast, se je obseg kriminalitete precej povečal, zlasti tiste, katere protagonisti so »beli ovratniki«, posamezniki, ki jim na prvi, naivni pogled nič ne manjka, že drugi pogled pa razkrije, da je to, kar so si že nagrebli, skrajno nepomembno v primerjavi s tistim, kar si še želijo imeti. Zgornja meja privatnega bogatenja namreč ne obstaja, niti na zvezdnatem nebu ne. Kaj torej storiti? Najlaže je sprejemati ali spreminjati splošne in abstraktne norme. In upati na njihovo magično učinkovanje. Vendar pa zgolj to, kot kažejo izkušnje, nima omembe vrednega vpliva na kriminaliteto, v najboljšem primeru se lahko na ta način zgolj začasno pomiri prestrašeno ali razjarjeno javno mnenje, a še to ni prav verjetno. Za ilustracijo: nepričakovan upad števila hudih kaznivih dejanj, ki so ga v ZDA registrirali v devetdesetih letih, nekateri povezujejo z legalizacijo splava, ukrepom, ki je koristil predvsem revnim, neizobraženim, mladim in črnim ženskam, katerih nezaželeni otrok bi bil gotovo resen kandidat za članstvo v zaporniški populaciji. Sicer pa ni dvoma, da je tudi kazenskoppravni sistem v krizi, ki je večplastna. Uradni odzivi nanjo merijo predvsem na povečanje »merljivke« učinkovitosti, na primer s spreminjanjem pravil, ki urejajo kazenski postopek. Sam pa menim, da je predvsem materialno kazensko pravo tisto, ki kliče h koreniti preobrazbi. Samo pomisli, da veljavni zakonik še vedno inkriminira pomoč pri samomoru. Pomoč pri samomoru je kazniva, hudodelska! Noro. To ni le anahronizem, zarjavel relikt iz daljne preteklosti, marveč nesramna, poniževalna ovira pri uveljavljanju pravice do samodoločenega izstopa iz življenja. Posamezniku preperečuje, da bi zakonito nabavil sredstva, s katerimi

bi se poslovil od tega starega krasnega sveta na način, ki bi ga izbral sam in ki bi bil učinkovit in obenem tudi estetsko sprejemljiv. Ne pa da mora to storiti kot dezertir, na skrivaj, s primitivnimi pripomočki oziroma kot da bi se lotil nekega zločinskega dejanja. To je preprosto nezaslišano. Imamo porodnišnice, prostore, kjer se ljudje poročajo in ločujejo ... Ni pa samomorilnic. Kako dolgo bo treba še čakati nanje?

Anej: 14. junija letos, istega dne, kot je pred Državnim zborom protestirala Civilna iniciativa za družine in pravice otrok, ki nasprotuje istospolnim partnerjem in družinam, je v Cerknem mož do smrti zabodel svojo ženo in se nato s puško ubil še sam. Kako razumeti to, da o družinskem nasilju ne govori praktično nobena od političnih strank, obenem pa v Sloveniji obstaja širok konsenz, da družino najbolj ogrožajo prav istospolni partnerji?

Zoran: Če tak konsenz zares obstaja, potem je to le še eno znamenje več, ki kaže, kako razprostranjeno je dandanes stanje zblojenosti. Oziroma še en dokaz, da je duh stupidnosti dejansko dominantna prvina postmoderne kulture. »Klasično« družino še najbolj ogroža prav ona sama. Njena kriza ni padla z neba. Tradicionalno družino so destabilizirali njeni potencialni in dejanski poustvarjalci, tisti, za katere je ta resda zelo trdoživa in tudi prilagodljiva oblastna struktura vendarle too much. Nesprejemljiva opcija, ker implicira prevelike odmerke samožrtvovanja oziroma preveč omejitev na ravni posameznikove ljubezenske, seksualne in družabne/socialne politike, organiziranja zasebnosti in samodoločene izrabe prostega časa, te boleče redke in temu primerno dragocene dobrine. Zato ne preseneča razraščanje alternativnih oblik, kot so samsko življenje, soliranje, samostojnost z enim ali več spremljevalci, stanovanjsko nepoenotena dvojica, par brez otrok ... Omembe vredna novost je tudi ta, da lahko posameznik na svoji vijugasti življenjski poti preizkusi vrsto raznolikih aranžmajev, ki so se še nedavno izključevali. Pomembna, pogosto pa celo odločilna ovira pri tovrstnem eksperimentiranju je želja po otroku, bitju, od katerega se pričakuje, da bo posameznika mentalno ali emocionalno stabiliziralo, osmislilo večinoma heteronomno dirigirano eksistenco, realiziralo neuresničene cilje, aspiracije ali otipljivo mokre sanje ... Otrokgotovo potrebuje pozornost, nego, skrb, naklonjenost in tako dalje. Toda številni starši za vse to danes nimajo dovolj časa, energije, volje ali živcev. A tudi če se jim posreči, da z vratolomnim kriznim menedžmentom neka-ko usklajujejo vsakodnevne starševske, delovne in potrošniške obveznosti, to vseeno ne spremeni dejstva, da redijo in vzgajajo bitje, ki bo že kmalu porinjeno v zverinjak, v nič kaj razveseljujočo družino živali vrste Homo sapiens, ki je v konkurenčnem bojevanju za lastne interese pripravljena iti tudi čez trupa. In nenazadnje, otrok danes vstopa v svet, kjer je ljudi že itak preveč. Kjer še najhitreje narašča prav odvečna populacija, človeški odpadki, ki jih kapitalizem ne potrebuje več kot pogonsko gorivo za svoje večno gibanje kamorkoli že, magari v katastrofo.

Anej: Lanskega maja so bili pred državnim zborom študentski protesti, med katerimi je bilo razbito pročelje parlamenta. Letos poleti je v Londonu 4 dni divjala množica mladih. V obeh primerih so bili medijsko-politični odzivi takojšnja kriminalizacija in kastracija vsakršne politične vsebine teh dogodkov. Smo danes sploh še sposobni misliti takšne dogodke kot politične in kaj to pove o času, v katerem živimo?

Zoran: To vprašanje je mogoče še zaostri-ti. Namreč: ali in v kolikšni meri so ljudje sploh še pripravljene in zmožni razmišljati? Upoštevati je treba, da tako rekoč vsi ključni ideološki, propagandni in manipulacijski aparati posamezniku svetujejo, naj ne misli. Šteje se, da je mišljenje jalovo, čista potrata časa, ki ga je mogoče izrabiti neprimerno bolj koristno ali produktivno, na primer za tržno usmerjeno izobraževanje, plačano zaposlitev, iskanje poslovnih priložnosti, money making, zabavo in druge potrošniške aktivnosti,

terapevtsko delo na sebi ali na intimnem razmerju ... In še huje, mišljenje je lahko tudi zelo nevarno. Posameznika lahko privede do mučnega spoznanja, da živi kot idiot, kreten ali marioneta, iz katere se sistem za nameček še pobalinsko norčuje, na primer s tem, da ga nagovarja kot potrošniškega suverena, kralja ali kraljico nakupovalnih središč.

To velja, v grobem, tudi za politično razmišljanje, ki je sicer formalno dopuščeno, dejansko pa je še najpogosteje previdno odrinjeno na obrobje. Če pa postane preglasno in torej že družbeno moteče, se ga po hitrem postopku razglasi za nekaj, kar je načeloma morda celo zanimivo in lepo, vseeno pa ostaja v svojem bistvu zgolj otročje, neresno sanjarjenje, če že ne blebetanje v tri krasne. To, kar objektivno šteje in kar nepreklicno postavlja pravila politične igre, je namreč ekonomska teorija in še posebej praksa. Z drugimi besedami: mišljenje je v redu, če se skrči na raven instrumentalnega razuma, na seštevanje in odštevanje proizvodnih stroškov, računanje obresti, racionalizacijo delovnih postopkov, izumljanje novih marketinških ali oglaševalskih trikov, prevar ali nategov ...

Ko pride do neredov, metanja granitnih kock v pročelje hrama demokracije, vandal skega uničevanja zasebnega in javnega premoženja ali plenjenja trgovin, je po pričakovanjih prva reakcija groženo obsojanje brezglavega, iracionalnega, slepega ali nihilističnega nasilja. Vsakdo, ki je normalno civiliziran in socializiran, je proti nasilju. Vendar očitno ne proti vsakršnemu nasilju. Njegove najhujše pojavne oblike, sistemskega nasilja kapitalistične ekonomije, moralna večina ali organizirana nedolžnost ne le tolerira, ampak v njem tudi aktivno sodeluje, in to pogosto nadvse zavzeto, celostno, predano in tudi kreativno. Sporočilo, ki ga vsaj med vrsticami spodobna družba pošlje izgrednikom, bi lahko formulirali tudi takole: »Vas privlači nasilje? Uničevanje stvari in ljudi? Ni problema. Postanite profesionalni vojniki. Ko boste službovali na območju Iraka, Afganistana, Libije ali druge malopridne države, ne boste več nasilni kriminalci, ampak socialno-policijski delavci, humanitarni misijonarji, ki zatiranim ljudstvom prinašajo demokracijo, človekove pravice, vladavino prava in tržno gospodarstvo. Se vam zdi delo v neposredni produkciji nasilja preveč nevarno, preslabo plačano ali moralno sporno? Nič hudega. Če ste sposobni in pridni, vlagajte v svojo izobrazbo in se potegujte za službe v birokratskih strukturah svetovne države kapitala. V tem primeru boste lahko delovali nasilno na bolj prefinjen in distanciran način, ne da bi si mazali roke s krvjo.«

Po drugi strani pa izgredi kažejo tudi na intenzivno in ekstenzivno ekspanzijo nezadovoljstva in z njim povezanih čustev. Ob tem ne smemo pozabiti, da kapitalistična ekonomija potrebuje stalno nezadovoljene ljudi, ki spontano želijo začuda ravno to, kar se od njih pričakuje: kupovati izdelke in storitve ter ob tem še uživati. In pa seveda delati, zakaj legitimni potrošnik je zgolj tisti, ki se legitimno prostituira v zameno za mezdo. Nadvse pomembno vlogo pri sistematičnem generiranju nezadovoljstva ima oglaševanje oziroma ekonomska propaganda, ki te neprestano in skoraj na vsakem koraku opozarja, da nikakor ne smeš biti zadovoljen s tem, kar že imaš in kar počneš. Spodbuja te, da se stilsko preobraziš v estetski objekt, ki bo vreden zavidanja. Oglasi, ki so glavna vsebina medijske produkcije, imajo tudi svojevrstno religiozno sporočilo: veruj v kult bogastva! Še drugače rečeno, oglaševanje je ena sama hvalnica denarja. Denar je življenje! To pa med drugim pomeni, da je bogataše treba spoštovati, ne pa grajati ali brskati po sumljivih virih njihovega bajnega premoženja. Ne, pustiti jih moramo pri miru, da lahko spokojno uživajo tisto, kar je zaslužno njihovo. Nadvse priporočljivo je zgolj to, da nepopustljivo posnemaš njihove zgodbe o uspehu. In se trudiš, da bi bil čim prej sprejet v njihov ekskluzivni klub, raj na zemlji. Kdo ne bi hotel obogateti, uresničiti osrednjega cilja kapitalistične kulture? V tej luči ne preseneča, da ni težko požeti odobravanja, če se načeloma zavzameš za odpravo, pravzaprav

za odpravljanje revščine. Ta je dejansko sramota za kapitalističen imperij. Pa tudi trpkar resnica vznesenega govoričenja o človekovih pravicah in dostojanstvu. Obenem pa tudi vzrok vsakodnevnega, tihega in nevidnega genocida. Toda če rečeš, da bi bilo treba odpraviti tudi ali celo najprej privatno bogastvo ... Ha, to pa je že bogokletna izjava. In celo če se sogovornik strinja, da je bistvo bogataša v tem, da ima preveč, da bi lahko to bilo zares njegovo, je v zraku še vedno čutiti nekakšno mučno nelagodje. Saj drži, da se nihče ne more dokopati do tolikšnega premoženja po neoporečni poti, pa vendar ... Seveda obstajajo bogataši, ki so osovraženi, odurni ali vsaj skrajno antipatični ... Toda ob njih so še trume takšnih, ki so zelo simpatični, zlasti v živobarvni družini superzvezdnikov na področju poklicnega športa in popularne kulture. Ti priljubljeni bogataši, idoli ljudskih množic se tudi najbolj približajo tipično postmoderni utopiji dela, ki se nerazvezljivo prepleta z zabavo, hkrati pa je še bajno plačano.

Anej: V tvojem delu te zanima tudi nasilje, ki ni tako očitno kot to, ki sva se ga dotaknila pri prejšnjem vprašanju. To je sistemsko oziroma strukturno nasilje. Zagovarjaš tezo, da je osnovna enota tega nasilja, v katero smo nujno vpreženi vsi, delo oziroma natančnejše heteronomno delo. Zakaj delo ubija človeka?

Zoran: Naj začnem z nečim, kar bi moralo biti samoumevno, a še vedno ni. Delo je nujnost, ne pa nekaj, kar je predmet svobodne izbire. Tej zoprni, neodpravljeni nuji pa se je mogoče tudi dokaj elegantno izogniti, denimo tako, da kot član »brezdelnega razreda« (Veblen) prevališ breme pornornih in neuglednih opravil na manjvredna bitja, take in drugačne sužnje ali hlapce. Če sodimo, da je tovrstno delegiranje nesprejemljivo, preostane le še to, da se neizbežno in koristno delo skrči na minimum, enakomerno porazdeli, počloveči in podvrže politični kontroli. Ta ideja pa se dandanes žal premnogim še vedno zdi scela utopična. Čeravno se delo že dejansko ukinja, a pod kapitalistično komando, kar ustvarja vrsto navidezno neresljivih problemov. Recimo: pretirane, živinske obremenitve »srečnežev«, ki imajo privilegij služiti temu ali onemu gospodarju, množična in celo naraščajoča brezposelnost, srhljivo širjenje neformalne oziroma brezpravne ekonomije, mučna negotovost plačanih zaposlitev, izumljanje osupljivo bizarnih delovnih mest v storitvenem ali nematerialnem sektorju, razraščanje dejavnosti, ki niso le nekoristne, ampak posredno ali neposredno škodljive.

Delo je sicer problematično iz vrste razlogov. Pomislimo le na smrti, bolezni, poškodbe ter obrabo telesa in njegovih organov, kronično utrujenost, izčrpanost, izgorelost, fahidiotizem, odtujenost, postvarelost, pobebelnost, otopelost ... Predvsem pa delo odvzame posamezniku odločno preveč časa in energije oziroma, z eno besedo, življenja, in to zaradi iracionalne, profitni in konkurenčni logiki podrejene organizacije produkcije. Dodaten problem je gmotno in statusno nagrajevanje dela. Videti je namreč, da bolj ko je neko delo zares koristno, slabše je plačno in temu primerno neugledno. Zgolj za ilustracijo: med bogataši bomo zaman iskali dejanske pridelovalce hrane, graditelje stanovanj, izdelovalce oblačil ... A to še ni vse. Vladajoči in tisti, ki izvršujejo oblast po njihovem pooblastilu, nam še vedno sporočajo predvsem to razveseljivo vest: »Svinje lene in razvajene, delati morate več in bolje!« Bolj subtilen prevod tega kategoričnega imperativa pa bi se glasil takole: Arbeit macht frei. ☹

KLASICNE NOVICKE

SO ZA PICKKE

(!) To ni falocentrična izjava. Uredništvo se problematičnosti svojih izjav zaveda, a kljub temu vztraja na njih. Zavedaj se jih tudi ti!

ZAVSE OSTALE SO TU TRIBUNINE

Kaj bo na meniju v McDonald'su naslednji mesec? Preberite v reviji e-neo.

Na Štajerskem se je zgodil prepir
Po prepiru je žena možu ukradla motoriko.

KLUBSKI MARATON

Na Klubskem maratону 11 ni bilo nobenega Slovenca
Vsi so bili queer narodnosti.

TISKOVNE KONFERENCE NISO DOGODKI

Ustavno sodišče Republike Slovenije je na predlog anonimnega ne-državljana srednjeafriške države Burundi odločilo, da tiskovne konference niso dogodek. To je sprožilo buren odziv med novinarji in predstavniki raznoraznih močno-bogatih ljudi oziroma institucij. Včeraj dopoldne so sklicali tiskovno konferenco, ki pa se nikakor ni zgodila. Po novih zakonskih določilih je namreč dogodek le še tisto, kar glede na pravila situacije nima smisla. Novinarji so zvečine upoštevali zakonodajo in zavoljo prevelike smiselnosti tiskovne konference v danih okoliščinah obisk in obeležje le-te vzeli za nesmiselna. V poznih večernih urah smo uspeli priklicati neustavljivega ustavnega sodnika Vinenca Badjuja, ki je svojo sedemindvajseto kontroveržno odločitev v zadnjem mesecu pojasnil z naslednjimi besedami: »Zato, da bi se dogodek zgodil, mora priti do intervencije, ki spremeni pravila situacije, zato da bi bilo dotičnemu dogodku omogočeno biti.«

VONJ STRAHU

Ko pišem te vrstice, mirno zleknjen v naslonjač, se mi v nosnice prikrađe nenavaden vonj. Ustrašim se. To ni vonj moje mame, ne njene potice, to ni vonj piva, ne topline ali rožnatih dišav. To je vonj neznanih moških s hudo obliko fobične motnje. Kot da bi jih nekdo opremil z majhno elektronsko napravo, ki prisesana na kožo sesa feromone in pot z životov, oblitih s strahom. Kot da bi nekdo stopil po poteh Jeana-Baptista Grenouilla, iz strašnih ekstraktov izdelal omamne dišave temnega vonja ter jih razlil po Kapelici. Kot da bi bila to Sissel Tolaas?

CAPSLOCK IN SHIFT VS ODNEM SPORU

Capslock toži shift, ker naj bi mu rinil v rit. Shift se brani, da se mu capslock nastavlja. Zaenkrat še ni znano, kako se bo sodni spor razpletel. Odvetnika obeh vpletenih verjmeta, da bo pravici zadoščeno, po neuradnih podatkih pa bi znalo biti za razplet odločilno pričanje sosedov. Sosed A pravi, da je vesel, da so se stvari končno začele premikati: »Dovolj je bilo kričanja in kletvic. Skrajni čas je, da se stvari trajno uredijo.« Sosedama >< pa je žal, da so bile izčrpane vse možnosti za izvensodno poravnavo, vendar menita, da »sta gospoda z obojestransko tožbo pokazala veliko mero zaupanja v pravno državo.«

SAI BOBO

Sai Bobo peca bejbe v knjižnici

Če ga želiš spoznati, pridi v Knjižnico Otona Župančiča in si sposodi knjigo. Ni važno, kdaj, on je vedno tam. Včasih čepi za policami in opazuje, če si katera sposodi Foucaulta. Takrat po navadi pristopi in pripomni: »Foucaulta sem pa tudi jaz nekaj malega bral.«

V Celju so dobri tipi
Imajo lepe glave.

Novice o Tribuni:

Tribuna je poownala 5. Brumnov bienale vidnih sporočil. In za to ni dobila nič denarja. Hišnik je praznoval dolgo v noč.

Tribuna ima nov udaren slogan po srednjeveškem zgledu.
Dolg je sedem strani, najdete pa ga v Uradnem listu ŠOU.

PRODAM GUME

Tribunin hišnik, Muki Hautameki, poznan predvsem po bednih vicih in ful smešnih forah, se je odločil prodati letne gume. V četrtem letu zveze so se na smrt skregali. Gume so se že preselile v garažo in ne dajejo izjav. Muki svoje odločitve ne obžaluje in pravi: »So zanič in imam drug avto.« Poziva vse zainteresirane, naj ga pokličejo na 031 489 134. V zameno za 80 enot univerzalnega ekvivalenta evropske znamke vam bo z veseljem predal »dobro ohranjene, a čustveno motene gume«.

RADIO SIMPLON

Spoštovane poslušalke, dragi poslušalci!

Priznamo, Radio Simplon nekaj časa ni oddajal, ampak brez strahu, razlogi niso bili zgolj bezničarski, temveč tudi pravno-formalni. Na sekretu našega uredništva je namreč počila kanalizacijska cev in kurčevno dolgo je trajalo, da smo dobili kriznega managerja, ki je to uspel urediti. Zdaj je smrad sicer malo bolj znosen, ampak manager pravi, da to ni dovolj in da bo treba narediti novo kanalizacijsko razvojno os!

Ko smo ga pa vprašali, če je to tista znamenita Kanglar-izacija, torej nov doprinos v evropskem kulturnem prostoru, pa je postal v obraz ves zaripel in se začel dreti, da njega kultura ne zanima in da se ukvarja samo z drekom. Tako smo ostali praznih rok in polnih riti, naš sekret pa še zmeraj pušča in smrdi. Je pa ta neobičajen pripetljaj, še posebej značilen za čas velikih državnih in evropskih dokanalizacij, v nas zbudil nekakšno spekulativno iskro ...

7 milijard nas je na svetu, da ne govorimo o neznanski količini dreka, ki ga to človeštvo sproducira. No, ravno v tem je srčika problema, smo si rekli, da o tem dejansko ne govorimo! Vzemimo za primer vse te kuharske priročnike in oddaje, ki nas nagovarjajo že iz vsake školjke. Res jih je ogromno in prav nekam bizarna je ta fascinacija s kuhinjo in hrano. Tovariši, kaj ne veste, da je hrana tudi in predvsem drek! In drek je šele fascinanten, šele tu se začnejo prave metafizične muhe in radosti čistih abstrakcij. Prava resnica še tako mikavno obloženega krožnika je z drekom obložena straniščna školjka.

Namesto novih Jamijev Oliverjev potrebujemo eksperte za znanost izkustva dreka. Ljudi, ki bodo sposobni celovito razglablјati in analizirati ritno produkcijo v vsem njenem izraznem bogastvu. Skromen prispevek k tej znanosti, katere zgodovina je vsaj tako dolga in zagonetna kot črevesje, bomo prispevali tudi na Radiu Simplon. Namesto tega, da boste naslednjič rekli: »Nekam bedno sem se usral,« raje posezite po naslednjih imenitnih izrazih: ritni kapučino, zadnjična nevihta, položiti kabel, opeke z močvirskimi plini, ritno kiparstvo, popijanski radioaktivček ... Najbolj domiselne prispevke k tej plemeniti znanosti bomo predvajali tudi na naši frekvenci!

Jebeš k. Slovence

PIŠE: Jurij Smrke

RIŠE: MA BARAGA

Georg je stal za pomivalnim koritom in pomival nepomito posodo. Ravno je pomil že pomit kozarec. Nekaj ga je mučilo in preveč je razmišljal.

»Spet pomivaš nepomito posodo!«

»Ja ... Sem pa ponesreči pomil tudi eno že pomito.«

»Kreten.«

»Ti si kreten.«

»Ne, ti si kreten. Kolikokrat sem ti rekel, da ne pomivaj. Jaz zelo rad pomivam in nočem, da pomivaš ti. Spizdi dol v garažo Isabelli pomagat!«

»Ti spizdi, pizda!«

Počilo je. Zelo sta se stepla in bilo je seksi k prasica. Govorimo namreč o dveh lepih moških v belih spodnjih majicah in tesnem jeansu, ki se tepeta za pomivalnim koritom. Pena šprica po kuhinji, korito valovi, telesa se močijo. Sem in tja se razbije kozarec (že pomit!). Tja in sem bojni krik razbije naprezajočo se tišino. Kuhinja se nevarno skrči in telesi postaneta nadrazsežni. Georg Gregorja na gobec. Gregor Georga v grlo. Lepljivi majici počasi izrišeta meseni oklep obeh v čedalje vlažnejše in čedalje trše okoliščine ujetih životov.

Isabella se medtem odpravi iz garaže. Nekoliko umazana je od šmira in lase ima spete v discipliniran čop.

Udarci se dušijo v krčevitih stiskih. Težko je namreč udariti človeka, ta pa te privija k sebi kot šrauf, ki doživlja verižne orgazme. Kričanje postane kontraproduktivno, sapa dragocena in vsaka možnost ugriza zavidljiva prednost. Vsakdo, ki bi želel poseči med trzajoči gmoti seksapila, čutiti mehko kožo, napeto prek veličastnih hrbtnih mišic, gnesti neobvladljivo trgajoče ritnice, bi verjetno izgubil roko.

Verjetno tudi ne bi videl Isabelle, ki v tistem trenutku zakorači po zgornjem nadstropju, nekoliko odzadrgne modri kombinezon in obriše roko tik pod svojim desnim oprskom, tako da se blago nekoliko umakne svetlobi. Pozorna perverznicca bi nedvomno opazila najpomembnejšo posledico te geste – manifestacijo obronkov gnetljivega toplega grička.

S podobno količino pozornosti in izkušenj je tudi Isabella ob vstopu v kuhinjo registrirala dejanskost odvijajoče se situacije:

Kretena, boreča se za privilegij pomivanja posode, sta se valjala po tleh skupne kuhinje, kot bi se verjetno valjale ribe, če bi se odločile za parjenje na suhem.

Rekla je: »Kretena.«

Storila sta. Nič. Vsaj še pet sekund sta se lomila v krču, kot da, izgubljena v medsebojnem nezaupanju, ne bi vedela, ali njen prihod resnično pomeni premirje. Nato sta le popustila in zadihana obsedela.

»Ti si kreten,« ji je obljubil Georg. »Obljubim,« je dodal.

Zasmejala se je in pokazala zdravo belino svojih zob.

Kaj bi človek dal za njih grickanje po vratu ali ključnici: »Vidva sta pa res najbolj bizarni pojavi, s katerima sem bila kdajkoli poročena.«

»Ja, vidva tudi,« sta, skupaj z zadnjo pospešeno sapo, izdihnila Georg in Gregor.

»Pridita z mano – ta novi se je zbudil. Živčen je in razbija.«

In so šli. Georg je gledal Gregorja, vsega razmršene-ga, in se pogladil pod očmi. Njegove podvečnice so bile vlažne – bil je potreben. Nekje na sredini stopnišča ga je Isabella zgrabila za vrat in se zavihnela v njegovo naročje. Ole! Skupaj z njo je stekel v vežo in se spotaknil ob Gregorjevo nogo, ki je bila tam nastavljena. Kot dva medvedka sta zgrmela po tleh. Tretji medo ju je naskočil ravno, ko sta se nalahno poljubila. Igrivo so se nasmejali. Nekaj je bilo tudi žgečkanja.

»Pizda, kreten. Ne vem, zakaj zmer puščaš to svojo protezo na stopnišču,« je godrnjal, pobirajoč se. »Skoz se pre-

vrača in potem je samo v napoto. Kreten, pizda.«

»Ejga, dej mej mal sočutja do invalida, no. Tut naša čustva so nekaj vredna.«

»Mja, tu pa tam pa res, haha.«

»Haha ...«

Gregor se je pobral in stekel po nogo. Vtaknil jo je med dežnike.

»Ne vem, če bi bila Monika (lastnica proteze pred tragično smrtjo, op. p.) vesela takega odnosa ...«

»Po moje pa. Okončine, ki so ji po operaciji ostale, so silno drhte, ko je bila deležna družbe podolgovatih predmetov ...«

»Ki jih uporabimo v vlažnih razmerah ...«

Bližali so se garaži in zaprtež je zdaj že lahko slišal njihovo razposajenost. Še nekoliko je prestavil prag bolečine in osilovlil svoje premetavanje po prtljažniku. Rdeči BMW se je lagodno zibal.

»Opa.«

»Kreten se obnaša, kot da ne vemo, da je tam.«

»Pizda.«

Odprli so prtljažnik in spravili ubogega talca ven. Bil je zvezan, malce krvav in živčen. Z dobršno mero prepričljivosti so ga pripravili do tega, da je dal mir. Potem ga je na poti do kleti vsak enkrat počil z ostanki Gregorjevga bivšega dekleta. Isabella je vzela dežnik. Nekaj so se še zajebavali, nato pa so vsi strašansko utihnili. Prišli so do vrat in na njih je v petstotridesetih jezikih pisalo:

Na vratih je nabitih (približno) petsto trideset jezikov, ki so oblikovani v eno nemško poved:

KEIN VOLK REICH FÜHRER.

3. del

Kralj Matjaž

»Ne, to sem že vse doživel.«
»Res, je Saša. In veseli smo, da si. Tole, kar si ravnokar doživel, je Foucaultovo nihalo. Precej star izum, ki smo ga nekoliko predelali za naše potrebe. Gre za testno napravo, torej napravo, ki testira. In ti si test prestal.«

»Testis.«
»Testirali smo, ali imaš v svetu, kjer ni zunanosti, potencial, da jo poiščeš. Videli smo, da znaš misliti onkraj kraljestva heteronormativnosti, da spol seksualnih partnerjev, kogarkoli že, zate ni kategorija, prek katere interpretiraš ali si interpretiral svet. Prek katere bi ga bil pripravljen upravljati.«

»Razen v zgodnjem obdobju, kot se vidi po vrezninah pod koleno.«

»Razen takrat. Kakorkoli, to pomeni, da si za nas izredno dragocen. Takih, kot smo mi, namreč ni veliko. Ja?«

Saša je z rastlinsko dinamiko strmelo v netočko pred seboj in se slinilo samo sebi.

»No. Trenutno se verjetno počutiš precej rastlinsko. Tudi sliniš se. Ampak ne skrbi, to bo minilo. Toda preden popolnoma prideš k sebi, te bomo še enkrat preizkusili. Videti želimo, koliko narodna nosiš v sebi. Koliko slovenstva, avstrijskosti, hrvaškosti.«

Oblečenega v belo spodnjo majico in kavbojke so ga počasi podprli na poti. V ozadju je pela prelepa pesem. Vlekli so se prek dolgega hodnika, ki so ga na obeh straneh spremljale steklene vitrine. Koncentrično so se krivile pol v levo pol v desno. Na eni strani so se Sašu odkrivali ljudje, na drugi predmeti. Majhni in stari, veliki in mladi, majhni in zelo mladi, zelo veliki in zelo stari, vsak v svojem predalčku, vsak pri svojem bizarnem opravilu ali običajnem brezdelju. Na drugi strani torej predmeti: knežji kamen, Avstrijska državna pogodba, en kup zastav, razne knjige, Brižinski spomeniki, France Prešern, Tone Pavček ...

»Khrl Mtj...ž!« je izslinilo Saša.

»Ja, kralj Matjaž. Leta enaindevetdeset se je zbudil v or-

kanu silovitih mokrih sanj. Na srečo smo ga že prej zajeli. V zadnjih dvajsetih letih šprica kot nor. Želi si ven, kar pa seveda ne gre.«

Sedel je tam.

Bil je kosmat. Nosil je belo spodnjo majico in kavbojke. Na glavi krono. Okrog vratu bling ketno z napisom »Peca«. Bral je knjigo, okrog mizne noge pa se mu je ovijal dolg, sluzast, neizprosno žilav in hropeč kurac.

Ovit je bil devetkrat in četrt.

Saša je gledalo kot z Marsa. Imelo je največje oči na svetu.

»Na sredini desnega panoptikona, v obodu katerega so zbrani fetišizirani predmeti z visoko vsebnostjo nacionalne esence, je prijetna sobica, opremljena z naslonjačem, vazelinom, številnimi robčki, tušem in udobnim straniščem. Ko se boš usedel v naslonjač, boš lahko videl vse. Noben od predmetov pa ne bo videl tebe. Ne zadržuj se, masturbiraj, kolikor hočeš.«

»Na levi vidiš inverzni panoptikon. V sobici na sredini je Kapital. Ogromno njega. Razporejeni po obodu, vsi ga vidijo. On, po drugi strani, ne vidi njih. Če ti v desnem panoptikonu slučajno spodleti, se jim boš pridružil. Nekaj celic je še praznih.«

Podali so se skozi prazno celico na levi, prek arene do središčne sobice. Vse je bilo tako, kot je trojka opisala. Saša je vstopilo v središče in se razgledalo po naslonjaču, robčkih, stranišču in nato po galeriji panoptikona. Vsi ti dišeči predmeti, prepojeni z nacionalno esenco. Plavajoče je zastalo ob pogledu na Matjažev ud. Ta je zamegljeno odmeval, se zdaj bližal, zdaj daljšal, smrdel. Začel se je razraščati, cepiti in gomazeti. Lovke so dobile trne, trni rdečo barvo, rdeča barva čuden sijaj. Saša se je omotično zavrtelo, zazibalo in silovito bruhalo v školjko.

»Naš je,« je dejala Isabella.

Zvezaneža so dali na tobogan, sami so se spustili po stopnicah. Kot dobri stari zlobni znanstveniki so se snidili v enem temnejših kotov kleti in s tekočega traka prevzeli ponovno nekoliko živčno prtljago.

»Miir ...«

»Na Foucaulta z njim!«

Siloma sta Isabella in Georg pritrdila dve vrvi. Vsako na eno nogo. Odvezala sta mu roki in ju v novem vozlu sklenila nad glavo.

»Škripec!«

S škripecem so ga z razkačenimi hodali navzgor dvignili za kak meter, golega kopitljavčka. Pa se je kmalu spametoval, ta zabavnež, in opustil trzanje v imenu boljše ideje – nepremikanja. Z enega konca sobice na drugega je namreč v prelepem loku zanihalo srednjeveških časti vredno rezilo in švignilo med njegovimi nogami. V obrabljeni maniri se je počasi bližalo njegovemu bingljajočemu mednožju. S prijetno sapico je hladilo vroče razburjenje, tam zbrano.

Poscal se je na lastno faco. Vse je bilo slabo.

Nekaj se je moralo zgoditi z njegovimi možgani – določeno vrtenje je bilo na delu in precejšnja kislost. Kačasti vzorci intenzivno roza barve, razna preddverja vstopa v praznino. Stvari so rasle iz stvari. Groteske iz grotesk. Tekočine iz tekočin. Ničesar ni več videl, je pa čutil. Čutil je prijetno izločanje vsega. Njegovih sprehodov ob Zbiljskem jezeru, vozniškega izpita, neštetihih orgazmov, ki jih je doživel, sanj, ki jih je sanjal. Izločil je vse, kar je kjerkoli imel. Skupaj z vseobsegajočo bolečino. Roditi lastno življenje namreč ni lahko. Nihalo se je ustavilo nekje v višini kolen.

»Zelena je, zelena!« je vzhičeno vpil Gregor.

»Zelena!«

»Odlično! Ponavadi je rdeča, haha.«

Sneli so sluzasto bitje z vrveža in ga v vsej njegovi mlhavosti spustili na tla. Očistili so ga, oblekli in nahranili, skupaj so gledali film, malo seksali in nato se je ujetnik zbudil. Še vedno v kleti. V sobi, kjer si zlobni znanstveniki kuhajo kavo in lomijo napolitanke.

»Pozdravljen bodi! Kako ti je ime in kolikokrat si se rodil?«

»Ime mi je Saša in rodilo sem se enkrat.«

»Kaj pa tole, ravnokar?«

Sekcija za eksperiment s časopisno formo vabi na neposredni prenos v časopisu

Dogodek: poročilo

[nekaj uvodnih skic]
Robert Bobnič

Z besedami »Spoštovana bralka, spoštovani bralec, bereta tekst o dogodku, ki se še ni zgodil, temveč se dogaja prav zdaj in prav tu – pred vajinimi očmi, v realnem času, neposredno, v suspenzu prihodnosti in preteklosti, v prizmi, ki lomi čas na vse strani neba.« se na strani 10. v novembrski izdaji časopisa Tribuna začne poročilo z naslovom Dogodek: poročilo avtorja Roberta Bobniča. Bobnič v uvodu poročila še pristavlja, da gre za »poročilo, ki ne poroča o nečem, kar se je že zgodilo, poročilo, ki ne poroča o zunanjem dogodku, poročilo, ki sploh ne poroča, temveč s tem ko poroča, šele ustvarja tisto, o čemer poroča. Poročilo, ki si ustvarja svoj lastni dogodek.«

Po mnenju avtorja so za poročilo v realnem času krive »pretenciozne in skorajda šaljive besede Sekcija za eksperiment v medijski formi, ki so se zapisale v februarski Tribuni.« »V času, ko tiskani časopis izgublja vse bitke,« še nadaljuje, »ko postaja mrtev, ko enodimenzionalno tekstovnost nadomešča hipertekstovnost, ko enosmerni tok komunikacije nadomešča vsesmerni tok, v času, ko se smrt forme časopisa meri z vatli kopnenja računov medijskih lastnikov (branost = kapital), v tem čudnem jesenskem času, ki traja čez vse leto, ostane le še to, da se radikalno prevprašuje obstoječe medijske forme. In če še vedno vztrajamo pri tem nesmiselnem početju, imenovanem časopis, še posebej tako nesmiselnem, kakor je Tribuna, potem se zdi, da je preizpraševanje časopisne forme imperativ.« In zato se mora eksperiment preimenovali v Sekcija za eksperiment s časopisno formo.

To, da je časopis mrtev, pa ne pomeni, da izginja in da bo izginil, nasprotno, povsem upravičeno bi lahko rekli, da ga bo čedalje več. »Zato časopis ni mrtev po svojem materialnem nosilcu, marveč po svoji formi (= načinu komunikacije = načinu formiranja s-poročila), za katero se zdi, kakor da je na tem materialnem nosilcu edina možna. Pa ni.«

Na vprašanje, kako to in pa zakaj, avtor odgovarja posredno in s primerom: »Nekoč so ostajali tudi fanzini – in ponekod še obstajajo njihovi ostanki.«

»Časopisna tehnologija, način uporabe časopisa, forma z imenom časopis, katere smo povsem vajeni, v nobenem smislu ni samoumevna in od boga poslana, temveč zgodovinski sestav, ki ima svoj začetek in – zakaj pa ne? – svoj konec.« Z drugimi besedami, Bobnič meni, da je vsak medij političen že na ravni tega, da zapre in izključi druge in drugačne načine uporabe medija. Nasprotno pa gre njemu in Tribuni za to, da bi vzpostavili – ali vsaj razmišljali o tem – možnosti za alternativno rabo časopisnega prostora, za alternativne načine formiranja časopisnih tekstov.

Morda tudi zato tekst, ki ga berete, ne more mimo aktualnega. »In potem pride bojni krik: Nihče nas ne predstavlja,« pravi. In še: »Krik, ki ne zahteva le implozije političnega predstavništva, temveč, če ga vzamemo zares, (implicitno) tudi implozijo novinarske reprezentacije.« Podobno v Okupaciji časopisa trdi tudi Smrke, vendar Bobnič tega ne omenja, četudi s Smrketom pripadata isti diskurzivni formaciji.

Vseeno pa zapiše naslednjo analogijo, ki v središče postavlja samo prakso reprezentacije, značilno za moderne družbe. »(1) Politična reprezentacija temelji na umetni (= zamišljeni) tvorbi homogene skupnosti (= ljudstva), ki ima svoj posnetek v predstavniški instituciji, kamor za nekaj let pošlje svoje predstavnike ali reprezentanco (= poslance). (2) Novinarska reprezentacija temelji na taisti umetni (= zamišljeni) tvorbi homogene skupnosti, ki tu gostoma nastopa pod besedo javnost. Ta

institucija ima svoj posnetek v novinarski instituciji, ki v druge predstavniške institucije pošilja predstavnike javnosti (= novinarje), da tam preverjajo, kaj počenjajo predstavniki ljudstva.«

Na ta način se časopis zapre v sistem reprezentacije, ki sestoji iz dveh kosov: »(1) Reprezentacije pravega (resničnega) dogodka v novinarski upovedi, ki lahko nese v osnovno smer informacije ali v žlahtno smer interpretacije. (2) Reprezentacije psevdodogodka (novinarske konference), ki se ustvari za potrebe novinarske reprezentacije same.« »Nasprotno pa gre nam za vznik dogodka znotraj časopisnega teksta, znotraj besed samih,« še zatrdi Bobnič.

»Še drugače,« nadaljuje, »zdi se, da imamo dva načina, kako razumeti razmerje med besedami in rečmi, med reprezentacijo in realnostjo, med originalom in posnetkom, med svetom in pomenom o svetu. Na eni strani način, ki verjame, da ima svet pomen že v sebi, besede pa so tu zato, da ga izrazijo in upovedijo karseda natančno. Na drugi strani način, ki verjame, da svet nima pomena, zato pa imamo neskončno igro reprezentacij in perspektiv, ki so vse po vrsti arbitrarne. Pa vendar obstaja še neka tretja možnost – katera? Tista, v kateri besede, boljše misel, zdaj oropana te teže reprezentacije, sama proizvede nov dogodek.«

Vprašanje pa je, kako? »Izjava bo svet prelomila na dvoje, hkrati pa izjavlja, deklarira prav to, da bo svet prelomila na dvoje, to so zapisali pametni ljudje – filozofi,« pravi Bobnič, hkrati pa dodaja: »Poročilo poroča o dogodku, hkrati pa je dogodek natanko to poročilo samo. 'Misel oblikuje tisto, kar misli', je zapisal en filozof, ki Tribuninemu papirju ni tuj. Njegov prijatelj pa še to, da mora misel misliti sile, ki jo oblikujejo. Pa tudi to, da je to čista imanenca, ki ne potrebuje transcendence, ne potrebuje večnega Boga ali univerzalnega Denarja, temveč si ustvarja lastno politiko.«

In če gre pri vsem skupaj za to, da lahko mišljenje samo proizvede dogodek, potem gre tudi za to, da mora ustvariti upoved, ki se dotakne samega realnega. Avtor realno razume precej poenostavljeno, kar mu ne gre šteti v čast, pravi namreč, da je realno mesto, okoli katerega se vije tista okolica, ki je naša realnost. »To je nekaj, kar podpira naše delovanje v tej okolici, naše odnose, našo zavest in naše plače. Zato lahko, če uspemo delovati na to realno, tudi kaj spremenimo, morebiti celo naše plače.«

Skratka, Bobnič meni, da se lahko takšno mišljenje uveljavi tudi v časopisni formi, v ta namen pa je treba misliti tiste sile, ki sestavljajo to formo. »Najbolje, da se stvar misli kar zgodovinsko – kako je nastala, kako se je spreminjala, kakšne funkcije je imela in jih še ima, kako so se določene možnosti časopisnega komuniciranja izločile, kakšen je pomen žanrskih konvencij, vprašan tu pač ne more zmanjkati. Na ta način se da upreti sedanjim zakrnelim časopisnim formam in odpirati možnosti novih. Povsem jasno pa mora biti, da forma vsebini ni ločena – Stuart Hall je v nekem drugem smislu nekoč celo rekel, da ima novinar zgodbo napisano, še preden na tipkovnico položi prste.«

Nemara natanko zaradi tega avtor ne skopari z velikimi izjavami, naposled celo zapisuje, da tu sploh ne gre več za enostavno vprašanje mnenjskega tiska in da je v tem pomenu komentar mrtev. »Tista najbolj žlahtna in danes do dna prelučnjana zapuščina razsvetljenstva, mnenjski tisk, namreč še vedno ostaja priklenjena na primat dogodka zunaj misli. Komentiraš lahko samo tisto, kar že obstaja, kar privzameš za resnično. Tako bi si lahko želeli smrt komentarja, ne pa njegovo množenje. Tako v neki drugi časopisni formi ne bi šlo več za komentarje, marveč za misel, ki bi razbijala staro, da bi mislila novo, misel, ki bi proizvajala in izumijala možnosti novega in drugačnega. In res – zakaj pa ne?«

Potemtakem se ne gre čuditi, če je iz današnje perspektive vse to nesmiselno, in prav nobene nujnosti ni, da bo morda s kakšne druge perspektive to kdaj smiselno. (Morda pa.) In če kaj, potem se spleča vztrajati natanko zaradi tega – nesmisla. ∞

Revolucija: zarez v zgodovino

piše Samo Šmajgl

Ko je 21. januarja 1793 revolucija v Franciji odnesla glavo kralju, so vsi monarhi Evrope začutili hlad giljotine na svojih vratovih.

Čas kronanih glav je neizbežno mineval.

Stare fevdalne odnose je na ekonomskem polju zamenjal gibčni kapitalizem, na političnem pa predstavniška demokracija. Tako je bilo konec nekega obdobja in začelo se je novo. V zgodovini je zazijala ločnica med starim in novim.

Besedo revolucija je treba najprej pomensko omejiti, ji dati okvir, da bomo znotraj njega lahko razlagali zgodovinske pojave. Jasno je, da se definicije pojmov razlikujejo s časom, prostorom in šolami oziroma vplivi. V skrajnem primeru lahko nek pojem za vsakega človeka pomeni nekaj drugega. Pojmi, kot so sreča, ljubezen, sovraštvo, se v vsakem umu prezentirajo malo drugače. Stvar konvencije je, katera definicija ostane kot tista prava, zapisana v slovarjih. Revolucijo poskušamo postaviti v definicijski okvir, sprejemljiv za večino, in iz tega nadaljevati razlago. Da pride v zgodovini do pojave, poimenovanega revolucija, sta potrebna dva predpogoja. Prvi je eksistenčne, materialne narave. Večina ljudi v neki državi mora biti pod hudim pritiskom, ekonomskim in/ali političnim. Država izčrpana, elita bogata, večina pa na robu preživetja. Drugi predpogoj je prisotnost politične nesvobode. Tako pred francosko kot oktobrsko in kubansko revolucijo ter arabskimi in vsemi ostalimi je prisotno podobno stanje v državi. Prisotna je vsaj ena od komponent, vsaj ena oblika zatiranja. Vsako predrevolucionarno stanje ima svoje specifične in nikjer, pred nobeno revolucijo, v nobeni državi ni popolnoma enako, a se da posplošiti na nezadovoljstvo in slabe življenjske pogoje večine ljudi. Da pa bi nezadovoljstvo izbruhnilo in prineslo več kot samo nekaj dodatnih pravic in olajšav za zatirane, je treba, da za revolucijo stoji izdelana ideologija, plan, kaj in kako se bo delalo drugače. Ta ideološka komponenta, ki je primarna materialni, saj revolucija lahko vzklije, če je relativno manjše nezadovoljstvo kot v drugi situaciji, a brez ideološke hrbtenice, je že vnaprej obsojena na hiter propad, pa mora presekat z obstoječo miselnostjo in tako postaviti novo politično, ekonomsko in socialno polje v družbi. Revolucija je torej dogodek, ko neka družba, nezadovoljna zaradi materialnega stanja, na podlagi prisotnosti trdne ideologije preseka z obstoječo družbeno ureditvijo in preide v novo. Prehod družbe iz ene oblike v drugo pa ni posledica enega dogodka, saj je za strukturne, družbene spremembe potreben čas več stoletij. Revolucije so vrh dogodkov, izraz oziroma zadnje dejanje v igri sprememb, ki pripelje do zamenjave sistema in preureditve vrednot. Vrednote, ki so pred tem že prisotne, a sedaj postanejo državne, širi jih nova ideologija. Stare vrednote pa se počasi posloviijo in umaknejo v zgodovino. Ta potek prevrednotenja vrednot seveda spet poteka in ne hipoma. Revolucija v zgodovini nastopa kot zarez, ki loči dvoje. Eno zatire, drugo povzdigne.

Presek

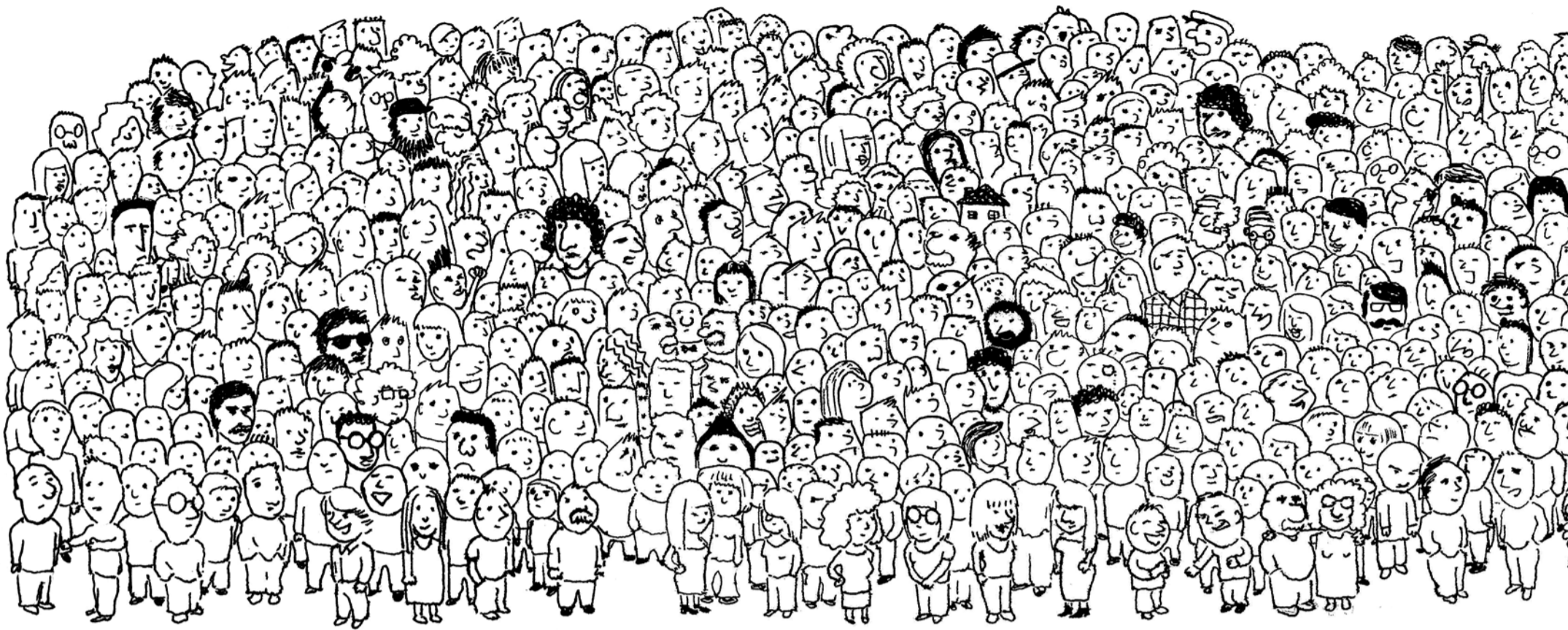
Kot simboli, ki ostanejo v zgodovinskem spominu, so za ljudi pomembni tisti, ki pomenijo obračun s starim sistemom. Napad na Bastiljo, napad na Zimski dvorec. Napad, ki na simbolni ravni obračuna s starim režimom, čeprav Bastilja ni bil edini zapor in nič več kot zapor in v Zimskem dvorcu ni bilo drugega kot radijske postaje, kupa umetnin in nekaj prestrašenih uradnikov. Vendar pa obe stavbi simbolizirata moč in za-

tiranje osovraženega režima. Dogodki, ki so veliko bolj bistveni za revolucijo in njen potek, saj kažejo na novo in ne staro, pa ostanejo drugotnega pomena, čeprav najboljše simbolizirajo prelom, ki ga prinese revolucija. 20. junija 1789 se je tretji francoski stan, potem ko ostala dva (visoko plemstvo in duhovščina) nista sprejela njegovih pogojev o enakopravnem glasovanju ena glava en glas, razglasil za narodno skupščino. S tem dejanjem je tretji stan, povečini sestavljen iz bogatih meščanov in kmetov ter mestne inteligence, prelomil s srednjeveško ureditvijo. Narodna skupščina je v sebi združevala vse tri stane, v trenutku je bila zbrisana kastna razdelitev v družbi. Zdaj politično telo ni predstavljalo več države, ampak državljane. Ne govori se več o interesih mest, gospode, vladarja in duhovščine, ampak interesih enega, skupnega ljudstva. Rodil se je narod. Staro je izgubilo svoj pomen. Cerkev so podredili in zaplenili dobršen del njenega premoženja. Cerkveni in plemiški naslovi so izgubili pomen. Kralj je sprva postal prvi med enakimi, kasneje pa nepotreben. Skupščina je izglasovala, da si kot narodni izdajalec zasluži smrt. Glava je padla. Čeprav je po Napoleonu sledila restavracija, je bil rez narejen. Pomlad narodov leta 1848 je logično nadaljevanje francoske revolucije. V Evropi so ljudje želeli to, kar so videli v Franciji pol stoletja prej. Francoska revolucija je postala simbol, simbol, ki je dvignil Evropo. Isti presek z obstoječim doživimo tudi v komunističnih revolucijah, pa naj gre za oktobrsko, madžarsko, nemško, vietnamsko, jugoslovansko ali katerakoli drugo. Na čelo stopi nov razred. Razred, ki na ravni identifikacije zamenja narod kot nosilca družbenega življenja. Deklarirane vrednote se zamenjajo. Uspeh zamenja solidarnost, svobodo enakost, individualizem skupnost.

O dveh revolucijah

Če površinsko pogledamo na zgodovino, se hitro zazdi, da obstajata samo dva tipa revolucije. Bolje rečeno dve ideologiji, ki sta prek revolucije vzpostavili nov koncept vladanja. To sta buržoazna in proletarska revolucija. Če definiramo bolj nevtrarno (oznaka buržoazna že sama po sebi nakazuje marksistično percepcijo revolucije kot razrednega boja), narodna in razredna. Od samega nastanka sta kapitalizem in socializem v nenehnem boju, ko poskušata uničiti en drugega in prevladati nad svetom. Če en sistem zavoha, da se v kaki družbi z revolucijo vzpostavlja drug, začne krvavi ples in poskuša zatreti nasprotnika. Pariška komuna, Madžarska za časa Béla Kuna, Vietnam, španska revolucija. V vseh situacijah je zunanji poseg kapitalistične struje prepeljal transformacijo družbe v razredno, socialistično. Na drugi strani pa so socialisti enako preprečevali spremembe nekaterih družb, na primer Čehov in Madžarov. Spremembe so zatrite, ker predstavljajo grožnjo obstoječemu režimu, ideologiji, saj se vsaka ideologija vedno vzpostavi kot totaliteta, kot edina možna. V to hladno dobo igro med Zahodom in Vzhodom se je ujela tudi Kuba. Kubanske upornike s Fidelom Castrom na čelu je gnalo predvsem nasprotovanje Batisti in njegovemu sponzorju Združenim državam Amerike. Antiimperializem je izhajal iz uvida, da ljudje stradajo, so brez šol, bolnic, medtem ko bogati Američani izkoriščajo prebivalstvo. Vse to jih še ni naredilo za komuniste. Kasneje, ko so prevzeli oblast v svoji državi, se je pritisk s strani Združenih držav stopnjeval. Invazija v prašičji zaliv, piratiziranje kubanskih ladij s strani ZDA ipd. Vse to je prisililo Castra, da se je naknadno pridružil Sovjetski zvezi. Na to kaže dejstvo, da se je kubanska komunistična partija formirala šele 2 leti po koncu bojev in da se je nacionalizacija izvedla po tem, ko so Američani sprožili vojaški udar na Kubi. Kot mnogi, se je bila tudi Kuba prisiljena odločiti za enega od dveh blokov.

Če zgodovino gledamo onkraj površinskih političnih dogodkov, v njej vidimo globlje procese, ki tečejo mimo uvida, z vsakdanom obremenjenega človeka, bomo videli revolucijo kot odraz želje po spremembi, ki si jo želi ljudstvo. ∞

To ni Negri

intervju z Michaelom Hardtom

sprašujejo Luka Mesec, Goran

Bečirevič, Jernej Kaluža

ilustracija Matija Medved

Bil je še eden izmed deževnih,

hladnih in temačnih oktobr-

skih dni. Pred Bojzo. Nič kaj

prijetno vreme za revolucijo. A

vendar je bil ta dan nekoliko

manj zamorjen od ostalih po-

dobnih v oktobru, saj je prišel

premražene protestnike pred

Bojzo podpret eden izmed naj-

bolj znanih sodobnih politič-

nih teoretikov Michael Hardt.

V kotu dvorišča pred Bojzo, v

zavetju pred zoprnim oktobr-

skim pršičem je s protestniki

pred gručo novinarjev in foto-

grafov spregovoril o revoluciji,

o gibanju, o dolgu, financiali-

zaciji in ... o ljubezni. Za vse, ki

vas je oktobrsko vreme preo-

brazilo v salonske revolucio-

narje, smo o podobnih temah

s Hardtom spregovorili tudi na

štiri oči.

Goran: V teh dneh smo široko po svetu pričali protestom proti finančnemu kapitalizmu, ki nastopajo pod skupno znamko »15o«. Najdemo v tem gibanju kakšne elemente tega, kar z Negrijem imenujete »postajajoči princ multitudes«?

Michael: Mislim, da smo soočeni s krasnim in razburljivim gibanjem, a vendar je to gibanje drugačno od »postajajočega princa multitudes«, kakor sva ga opredelila z Negrijem. Namen »postajajočega princa multitudes« je namreč razviti politične kapacitete multitudes za oblikovanje družbene alternative. Mislim, da je gibanje 15o v tem trenutku zelo močno in razširjeno protestno gibanje, a vendar to še ni politična formacija, ki bi lahko postavila alternativo trenutnemu družbenemu redu.

Luka: Zdi se, da globalni protesti jasno izražajo, česa nočejo, ni pa jim še uspelo artikulirati jasnih pozitivnih zahtev. A vendar kriza terja predloge za njeno razrešitev, ta pa je naenkrat v večji meri prepuščena uradni politiki, ki pozna samo dva zgodovinsko znana odgovora na krizo. Prvega ponujajo stranke kapitala, in sicer nadaljnjo deregulacijo in financionalizacijo, na drugi strani pa socialisti predlagajo, da bi morala pobudo zopet prevzeti država (regulirati trg, nacionalizirati ključne sektorje ekonomije ipd.). Gre lahko revolucija 15o onkraj tega in kako?

Michael: To je zelo zanimivo vprašanje in strinjam se z njegovo zastavitvijo. Tudi sam delim strah pred navideznim pomanjkanjem možnosti, saj vse prevečkrat izgleda, da sta edini alternativni nadaljevanje neoliberalnih reform na eni strani ali povratek v keynesiansko državo na drugi. Vprašanje pa je, kako iti onkraj teh dveh alternativ, s čimer se strinjam.

Ne strinjam pa se s tem, da aktualna gibanja nimajo konkretnih zahtev. Na to kritiko lahko podam dva ugovora. Prvič: tako gibanje 15o kot gibanje 15. maja v Španiji ogromno polemizirata o vprašanju stanovanj, o vprašanju zadolževanja, o okoljevarstvenih vprašanjih, prekernem delu ipd. V teh polemikah je nastalo ogromno konkretnih zahtev, lahko bi rekli, da je nastal presežek zahtev.

Na drugi strani pa imajo ta gibanja veliko izdelanih zahtev, ki imajo težave pri uveljavljanju v trenutnem sistemu. Primer take zahteve je vračanje predstavnštva in vračanje predstavnškega sistema. To je zelo konkretna zahteva, ki pa je stranke in politiki predstavnškega sistema ne morejo posvojiti, saj je sporočilo protestnikov jasno: »Nihče nas ne predstavlja!« Zelo lepo jo je s sloganom »Resnična demokracija zdaj!« formuliralo špansko gibanje, vendar pa je to kompleksna zahteva, ki jo je težko uveljaviti.

Tako imamo dva nivoja zahtev: na eni strani je presežek zelo konkretnih zahtev, na drugi strani pa imamo splošne zahteve, na katere trenutni sistem ne more odgovoriti. In

prav v tem je potencial tega gibanja – zahteve, na katere trenutni sistem nima odgovora, lahko zamajajo njegove temelje.

Goran: Na internetu obstaja veliko videoposnetkov, v katerih poveste zgodbo o vašem prijatelju iz Salvadorja, ki vam pove, da bi h globalni revoluciji laže prispevali v ZDA kakor v Salvadorju. Ko mu potožite o težavah glede revolucije v ZDA, vas on vpraša: »Mar v ZDA nimate hribov?« Mislim, da je vaša poanta v tem, da si je težko zamišljati gverilsko revolucijo v ZDA in da tak predlog nekako ne ustreza koordinatam realnosti. Naj vprašanje nadaljujem z izkušnjo iz Slovenije. Od okupacije Borze dalje se zdi, da so mediji začeli govoriti o finančnem nasilju. S spremembo medijskega diskurza je prišlo do spremembe koordinat realnosti, s čimer so se prestavile meje možnega v slovenski politični imaginaciji. Se strinjate s tem, da globalni protesti premikajo koordinate realnosti in tako spreminjajo imaginacijo potencialne prihodnosti?

Michael: Kar se mi zdi pri tem pomembno, je opažanje, da revolucije ne moremo več voditi na način, kakor so to počele pretekle generacije. To ne pomeni, da je nemogoča, to zgolj pomeni, da si jo moramo na novo zamisliti. Na vprašanje, kako skonstruirati revolucionarni boj za sedanost, nimam odgovora. Iščemo ga skupaj z globalnimi gibanji. Kot ste pravilno ugotovili, je pomemben del konstruiranja tega boja pedagoški element, ki ga ustvarjajo ta gibanja, saj s svojim delovanjem in odpirajočimi se vprašanji spreminjajo podobo nasprotnika, s katerim se soočamo. Lahko bi rekli, da je ogromen dosežek teh gibanj že to, da so uspela v javni diskurz spraviti problematiko finančnega kapitalizma.

Nisem še našel odgovora (čeprav si želim, da ga bi), kako se premakniti iz dosežkov gibanja 15o, ki se zaenkrat odražajo na diskurzivni ravni, h konkretnemu spreminjanju obstoječega in ustvarjanju družbe, kakršne si želimo. Ključno vprašanje, na katerega tako iščemo odgovor, je, kako zapolniti vrzel med relativno skromnim uspehom in relativno velikimi željami in pričakovanji.

Goran: Slavoj Žižek je nekje zapisal, da za zagon revolucije ne potrebujemo materialne deprivacije množic, ampak zgolj preobrazbo simbolnega reda.

Michael: Možno (smeh). Nisem prepričan, kaj v tem kontekstu pomeni »preobrazba simbolnega reda«.

Goran: Mogoče prav prej omenjeno spremembo v javnem diskurzu in posledično transformacijo javne imaginacije možnega in možnih sprememb v družbenem redu?

Michael: Ja, se strinjam, to je zelo pomembno vprašanje. Revolucija v nadaljnjih korakih nujno potrebuje spremembo družbenih hierarhij in prerazdelitev družbenega

premoženja, ampak za njen zagon pa je zelo pomembno javno zamišljanje trenutne družbe in možnih sprememb.

Jernej: Multituda nima ne centra ne roba, nima enotne smeri in nima zunanjih meja. Tako jo lahko razumemo samo v negativnem smislu – kot opozicijo Imperiju. Večina revolucionarnih gibanj je tako zastavljenih negativno, so antikapitalistična, antifasistična, antiglobalistična ipd. Kako bi komentirali protislovje, da gibanje na eni strani potrebuje neko skupno platformo, a hkrati prav ta platforma uniči spontanost multitudes in ustvarja enotno, usmerjeno gibanje?

Michael: Vzemimo za primer alterglobalistično gibanje med letoma 1999 in 2001. To gibanje je bilo v temelju pluralno, sestavljeno iz najrazličnejših skupin z izredno raznorodnimi agendami. Mislim, da mu je prav ta pluralnost dajala moč.

Po letu 2003 in zlasti po letu 2005 pa je gibanje postajalo vse bolj naperjeno proti t. i. vojni proti terorju in okupaciji Iraka in Afganistana. Takrat je postalo centralizirano, z enotno agendo. To je prav tako spremenilo njegovo notranjo strukturo, pluralnost je izginila in postopoma je izhlapela tudi njegova moč. Gibanja, katerim smo pričela leta 2011, razumem kot preporod pluralnosti, horizontalnosti, odprtosti in svobode, ki je spočetka poganjala alterglobalistično gibanje.

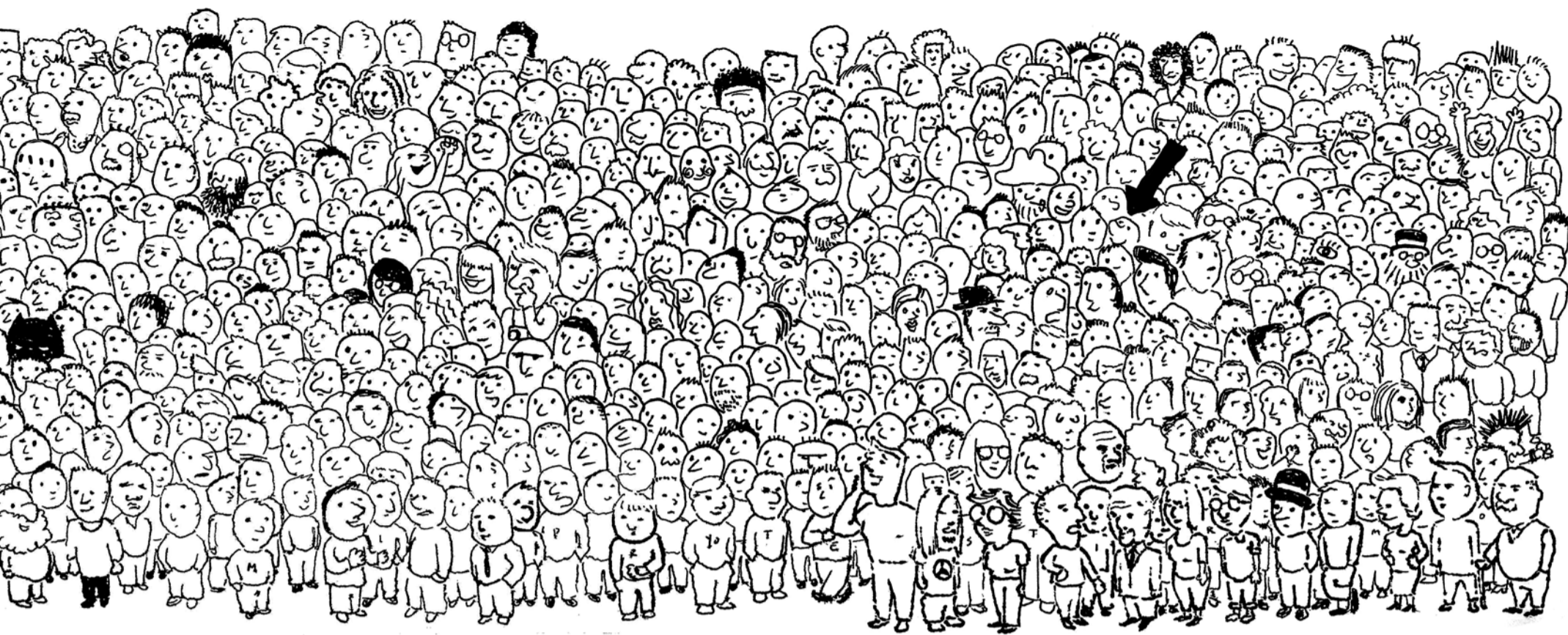
Praksa zadnjih 10 let tako kaže, da so zlasti v Evropi in Severni Ameriki bolj obstojna in močnejša tista gibanja, ki so organizirana horizontalno in brez voditeljev.

Jernej: Kako je s pozicijo boja proti kapitalizmu? Poleg zgoraj omenjene dileme se namreč zdi tudi, da kapitalizem nekako poganjajo (ga bogatijo) prav upori proti njemu. Bolj ko gnije, močnejši je. Skoraj vsakdo ga dandanes prepozna kot nekaj negativnega, postal je skoraj tako negativna označba kot fašizem in, paradoksalno, ravno v tem stanju zgleda najmočnejši, najteže premagljiv.

Michael: S to analizo se ne strinjam v celoti, saj mislim, da javno mnenje trenutno ni toliko naperjeno proti kapitalizmu, kakor je proti Wall Streetu in proti financionalizaciji. Če pa izhajava iz postavke, da je ta analiza pravilna, mislim, da kapitalizmu v tem primeru ne daje moči neka imanenca, ampak si jo gradi na tem, da nima izoblikovane alternative, zato se zdi, kot da je brez nje. To je tisto, kar mu daje moč in negira antikapitalistično pozicijo.

Jernej: Pri Deleuzu in Guattariju lahko opazimo določeno ujemanje med kapitalizmom in shizofrenijo. Tako Brian Masumi nekje ugotavlja, da postaja dinamika boja proti kapitalizmu nekako podobna dinamiki samega kapitalizma. Kako komentirate to ujemanje, je to dobro ali slabo?

Michael: Nimamo dobro razvitega

teoretskega razumevanja alternative vlada-vini kapitala. Trenutno se zdi, da je edina alternativa neoliberalnemu kapitalizmu neka oblika državnega kapitalizma, kakršna sta bila npr. keynesianizem ali realni socializem. Treba pa je razmišljati onkraj teh alternativ, zaradi česar z Negrijem skušava razviti koncept skupnega kot alternativo obema konceptoma (tako neoliberalizmu kot državnemu kapitalizmu).

Luka: To je delno tudi posledica propada marksizma. Lahko rekli, da je po padcu Vzhodnega bloka, ko je velik del levece zavrgel marksizem, s tem zavrgel velik del lastnega 150-letnega intelektualnega razvoja. Ko beremo Engelsove popise stanja na leviči pred marksizmom (boje z utopičnimi socialisti, malomeščanskim socializmom ipd.), opazimo, da je bila levica takrat fragmentirana, sprta, šibka prav zaradi nejasne skupne politike. Zdi se, da je levica »po marksizmu« zopet v taki situaciji – v sodobni pisani revolucionarni združbi zasledimo vse vrste idej, od tehnoloških utopistov do radikalnih okoljevarstvenikov ipd. Ocenjujete to pluralnost idej kot pozitivno, kot korak k multitudini ali mislite, da fragmentiranost levece onemogoča njen razvoj?

Michael: Všeč mi je zastavitev tega vprašanja. Zanimivo bi bilo razmišljati o analogijah s tridesetimi leti 19. stoletja. Sodeč po vprašanju, bi bilo smiselno, da bi v tem trenutku napisali nov Komunistični manifest. Ne toliko prvi in drugi del, ampak bolj tretjega in četrtega, saj v teh dveh delih Marx in Engels naredila pregled takratnih tendenc na leviči in na podlagi njihove kritike oblikujeta zastavitev komunistične partije, pri čemer na nek način subsumirata ostale usmeritve. Bilo bi zanimivo, če bi nekdo poskusil to narediti. Jaz se takemu projektu ne bi pridružil, lahko pa tebe zadolžimo zanj.

Mislil namreč, da fragmentiranost sama ni problem. Zdi se mi zdravo, da imamo neko raven fragmentacije, saj le-ta izhaja iz razlik, ki obstajajo med nami (geografske razlike, socialne razlike ipd.). Mogoče problem postane, ko se pogovarjamo o utopističnih tendencah. Treba bi se bilo pogovarjati bolj o kvaliteti posameznih zastavitev in ne o pluralnosti sami, saj je le-ta pozitivna.

Jernej: Če nadaljujem, mislim, da v intervjuju prehajamo med dvema ekstremoma. Na eni strani imamo fragmentiranost, na drugi pa centraliziranost revolucionarnega boja. Razrešitev vprašanja bi mogoče lahko iskali v pojmu ljubezni, ki mu dajete velik poudarek v vaši zadnji knjigi (Skupno). Razumete ga seveda podobno kot Deleuze in Guattari – v navezavi na pojem postajanja. Ali je ljubezen tista, ki lahko multitulo v boju medsebojno poveže, ne da bi prišlo do njenega poenotenja, centralizacije?

Michael: Naj začnem takole. Mislil, da

trenutno še ne vemo, kaj ljubezen je, zlasti ko govorimo o njej kot o politični sili. Rad bi, da bi bila ljubezen razumljena, kakor jo vi opisujete – kot lepilo, kot sila združevanja. Ampak kot sila združevanja, ki ne temelji na istosti (ljubezen do istega, iste rase ipd.), saj je kot taka razdružujoča. Ljubezen mora biti sila združevanja različnosti, drugačnosti in hkrati sila trajanja, ki združuje različnost v skupnem projektu.

Goran: Moje naslednje vprašanje bo rahlo provokativno. Slavoj Žižek v članku »Shoplifters of the World, Unite!« analizira avgustovske izgrede v Londonu. Razume jih kot subverzivno potrošništvo in pravi, da je sporočilo protestnikov naslednje: »Potrošnja nam je v sodobni družbi zapovedana, a smo hkrati oropani sredstev zanja, zato jo vršimo na edini možen način – s plenjenjem.« Lahko opazko o uporih potrošnikov posplošimo tudi na aktualne proteste, ki so v grobem uperjeni proti ogromnim socialnim razlikam med 99 % populacije in 1 % le-te?

Michael: Vse to me spominja na briljantno Situacionistično internacionalo in njihovo analizo uporov v Los Angelesu leta 1966, ki so ga razumeli kot revolt potrošnikov, uperjen proti blagu. Blaga namreč niso le plenili, ampak so ga tudi uničevali, sežigali. Situacionisti tega dejanja niso razumeli kot željo po blagu, ampak kot uperjeno neposredno proti potrošniški družbi.

Slavoj Žižek se očitno v svoji analizi bolj osredotoča na željo po potrošnji kakor na željo, da bi se osvobodili iz potrošniške družbe. Njegov argument se mi zdi zanimiv, vendar se sam bolj kot na problem potrošnje raje osredotočam na vprašanje bogastva in moči.

Jernej: Naslednje vprašanje bo pa o geografiji (smeh). V vašem zadnjem delu ste izpostavili, da je kraj multitudine mesto, metropola. Trenutno smo priča protestnikom, ki v mestih postavljajo šotorska naselja. Kako so po vašem mnenju ta šotorska naselja povezana z metropolo?

Michael: To je zelo zanimivo vprašanje. Kar mi ob tem pride na misel, je vprašanje kraja produkcije. V preteklosti je bila produkcija vezana na tovarno, v zadnjih desetletjih pa postajajo produktivna mesta sama. Metropolo je zato treba razumeti kot ekspanzijo tovarne, in ko govorim o njej, ne gre za vprašanje urbanega in ruralnega, ampak za vprašanje širjenja sfer produkcije. Razredni antagonizem se tako ne kaže več samo med delavci in šefi v tovarnah, ampak so cela mesta postala kraj tega antagonizma in boja. Šotorska naselja v metropolah moramo zato razumeti kot upor v razširjeni tovarni.

Luka: Arabske revolucije so ob svojem vzniku vzbujale ogromen optimizem. Na čelu revolucij je bila izobrazena, sekularna mladina, ki je zahtevala ključne družbene spremembe. A

vendar se zdi, da pol leta po padcu arabskih liberalnih diktatorjev pobudo prevzemajo po eni strani kadri ancient regima, po drugi strani pa se je uspela institucionalizirati islamistična desnica, ki bo po napovedih prejela veliko podporo na volitvah. Kako vi ocenjujete situacijo? Kakšno strategijo bi v takih okoliščinah priporočili levici?

Michael: Mislil, da upori v Tuniziji in Egiptu še niso bili revolucije. Prav tako v teh revolucijah ni nič spontanega – protestnikom je uspelo odstraniti diktatorski režim in sedaj so na vrsti volitve. Glede tega ne gojim upanja, da bi prišlo do kakšne radikalne transformacije družbenega reda. Upamo lahko le, da bodo gibanja v naslednjih letih nadaljevala z delovanjem in da bodo zahtevala radikalne družbene spremembe.

Vsekakor bi bilo razočaranje tako za opazovalce kot za udeležence, če bi se gibanja zadovoljila z oblikovanjem neke vrste moderne predstavniške demokracije, kakršno poznamo npr. v Evropi. Upam, da se bosta dinamika družbenih bojov in njen duh nadaljevala v smeri izumljanja novih oblik demokratičnega združevanja. To je ključno vprašanje, na katerem je treba graditi.

Jernej: Moje naslednje vprašanje bo o obrazih (smeh). Kot kažejo izkušnje protestov, mediji od gibanj zahtevajo obraze, imena, ljudi, ki naj bi jih predstavljali. A če predpostavimo, da je to slabo, ker od gibanj zahteva neke vrste voditeljstva ali vsaj predstavništva, kako se izogniti personalizaciji revolucije? In hkrati: zakaj bi se temu izogibali, ko pa so revolucija vendarle ljudje in ljudje imajo obraze?

Michael: (Smeh) mislim, da gibanje voditeljev ne potrebuje. To, kar rabimo, so strukture, prakse odločanja in organizacija. Kar se tiče medijske reprezentacije, pa bi lahko problem zastavili drugače – če se v medijih pojavljajo eni in isti ljudje kot »voditelji«, je mogoče težava v tem, da imamo premalo voditeljev (smeh).

Goran: Kaj mislite o sloganu 99 % proti 1 %? Je taka zastavitev aplikabilna v vseh lokalnih okoljih? Zdi se namreč, da ima ogromno mobilizacijsko moč ...

Michael: Ja, mislim, da je to zelo dober slogan, ki ima zelo veliko mobilizacijsko moč. Zdi se mi, da poudarja nekatera zelo očitna in osnovna dejstva in menim, da je zelo dobra štartna pozicija za izobraževanje javnosti o trenutnem ekonomskem sistemu in načinu preraščanja bogastva. Kritika gibanja se seveda ne sme končati na tej točki, je pa zastavitev vsekakor zelo dobro izhodišče za diskusijo.

Goran: Hvala. Postavil bi vam še zadnje vprašanje, ki zadeva vprašanje odnosa med koncepti in praksami upora. V mislih imam predvsem procese, ki smo jim priča v zadnjih dneh. Kakšno vlogo po vašem mnenju igrajo

teoretski in filozofski koncepti upora v teh gibanjih?

Michael: Obstoječi koncepti sigurno koristijo tem gibanjem (npr. horizontalna organizacija, skupno odločanje ipd.) in to je vsekakor pomembno vprašanje. Vendar se mi zdi veliko bolj zanimivo, kako se koncepti razvijajo znotraj gibanj, kako se skozi diskusije v gibanjih porajajo in spreminjajo in kaj lahko gibanja konceptualno razvijejo. V Španiji smo tako lahko spremljali zelo lep primer razvoja koncepta demokracije. Mislim, da se iz tega lahko veliko naučimo.

Jernej: Naj vam še jaz zastavim zadnje vprašanje. Rekli ste, da ni problem v tem, da bi bilo premalo konceptov in strategij, ampak v tem, da je premalo gibanj in praks, ki bi pokazala, kako obstoječi koncepti in strategije delujejo v praksi.

Michael: Kar opisujete, je razkorak med teorijo in prakso. Mislim, da je napačno postavljati ločnico med teorijo, ki naj bi se razvijala na univerzah in v dnevnih sobah, in prakso, ki se dogaja na ulici. Kot sem povedal v prejšnjem vprašanju, se teorija razvija skozi prakso samo, v gibanjih. Kadar obstoječi koncepti ne zadostujejo ali ne ustrezajo realnosti, gibanja razvijejo svoje lastne. ∞

Michael Hardt je ameriški literarni teoretik in politični filozof, ki ga najbolje poznamo iz del Imperij, Multituda in Skupno, ki jih je napisal skupaj z italijanskim političnim teoretikom Antonijem Negrijem. Vsa tri dela so dostopna tudi v slovenščini.

Imperij
A. Negri, M. Hardt
ČKZ, 2003

Multituda
A. Negri, M. Hardt
ČKZ, 2005

Skupno
A. Negri, M. Hardt
ČKZ, 2010

Kaj ustvarjamo, ko zavračamo?

piše Goran Bečirevič

Pri gibanju okupacij, imenovanih 15. oktober oziroma occupy, so morda prav neposredna demokracija in z njo povezani problemi tisti topos, na katerem prihaja do največje polarizacije pri vrednotenju njegovega pomena. Ena od osrednjih potez najnovejšega vala upora globalnemu kapitalizmu je namreč zavrnitev predstavnštva, lepo izražena v sloganu okupacije Zuccotti parka na Wall Streetu: »Mi smo 99 % in nihče nas ne predstavlja.«

Tega lahko razumemo kot temeljno zavrnitev predstavnštva, centralne poteze današnjih demokracij, in kot identifikacijo stanja; obstoječe strukture dobesedno neizmerljive akumulacije finančne in politične moči ter z njo povezan političen razred ne predstavljajo 99 % izključenih iz polja te moči. Hkrati pa lahko slogan razumemo kot zavrnitev samopredstavnštva in ga beremo takole: nihče kot partikularen posameznik ali skupina ne more predstavljati celote gibanja, nihče ne more govoriti v imenu fluidne in izmuzljive celote. V tem smislu bi geslo lahko prevedli v: »Mi smo X in nihče nas NE MORE predstavljati.« V skrajni konsekvenci zavrnitve predstavnštva niti protestniki ne morejo predstavljati preostanka 99 odstotkov tistih brez denarja in moči, ki niso stopili na ulice. Odsotnost predstavnštva tako dobiva vrsto pomenov; vladajoči razred ne predstavlja ljudstva in ga hkrati pravzaprav ne more predstavljati, niti ljudstvo oziroma protestniki ne morejo predstavljati sami sebe in ljudstva samega – pa vendar, kar jih vselej začasno in necelovito predstavlja, je fluidna skupščina, ki se zaradi neenotnosti multitudine ne more izteči v trdnih, enotnih in končnih zahtevah. Pravzaprav se ne more izteči niti v eno samo zahtevo. Cilj protestnega gibanja urbanih šotorišč ni v golem pritisku na politični establishment – tudi ljubljanski protestniki se niso vkampirali pred Borzo tik pred napovedanimi državnozborskimi volitvami 4. decembra – in to je morda drugi razlog odsotnosti političnih zahtev ali programov, ki bi jih lahko naslavljali na obstoječe oblastniške strukture.

Odsotnost zahtev in poigravanje z neposredno demokracijo, ignoriranje vzpostavljenih predstavnikov in molk na mestu, kjer se pričakuje artikulacijo, so poteze, ki jih nasprotniki intenzivno in zlahka napadajo. Po drugi strani jim simpatizerji podeljujejo najkreativnejše in najnenavadnejše smisle. V besedah Michaela Hardta, ki jih je izrekel pred ljubljansko Borzo, ima gibanje prav obratno presežek konkretnih zahtev, neposredna demokracija pa je najkonkretnejša in najresničnejša zahteva, ki artikulira željo, preveliko, da bi jo obstoječi politični red lahko zadovoljil in navsezadnje sploh prepoznal kot željo in zahtevo.

Za razumevanje delovanja in učinkov gibanja se zdijo primerni politični pojmi francoskega filozofa Jacquesa Rancierja. Pri tem lahko ob njihovem poznavanju opazimo, da protestniki gibanja 99 odstotkov z artikulacijo »Mi smo X in nihče nas ne predstavlja.« tako rekoč materializirajo in do popolnosti izrazijo instanco ljudstva v Rancierjevi misli. Ljudstvo je tu vselejšnji presežek znotraj določenega policijskega reda, »del brez deleža«, ki se skozi politično subjektivacijo zoperstavlja policijskemu redu in tako predstavlja subjekt politične zgodovine. Opomnimo, da s policijskim redom Rancierè nima v mislih preprosto policije, ampak ideološko konstelacijo in organizacijo teles v distribuciji čutnega, tiste skrite koordinate, ki določajo načine biti, produkcije in komunikacije, ki določajo meje med vidnim in nevidnim, slišnim in neslišnim, mislljivim in nemisljivim. Ljudstvo v oblikovanju politike, ki je kot distribucija čutnega vedno organizacija neenakosti, v zavrnitvi kakršnegakoli predstavnštva, tudi samopredstavnštva, paradoksalno zavrne politiko samo, saj zavrne kakršnokoli oblikovanje policijskega reda, ki bi se vzpostavil skozi neogibno partikularen program ali niz zahtev, ki jih lahko končno organizira samo nasilje policijskega reda. Zavrnitev predstavnštva in postavljanja zahtev je tako zavrnitev same organizacije neenakosti, nujne krivice policijskega reda, s katero se ljudstvo vzpostavi kot najčistejše utelešenje aksioma enakosti, ki poganja politični upor dela brez deleža. Na vprašanje »Kaj je demokracija?« Rancierè sicer odgovarja: demokracija ni režim, demokracija je zgolj in samo v partikularnih zgodovinskih praksah upora policijskemu redu oziroma režimu, ki skuša realizirati aksiom enakosti. Demokracija, katere pomen je pri Rancierju tako nenavadno določen, je zato zastavljena kot želja, ki jo je nemogoče uresničiti, in aksiom, ki ga je nemogoče realizirati. Povedano drugače in kar so pokazali protestniki gibanja occupy – aksiom, ki ga je mogoče realizirati zgolj v radikalni zavrnitvi predstavnštva vin s tem policijskega reda. S to nenavadno potezo pa ljudstvo ostaja na goli praznini in neizpoljenosti svoje lastne instance – praznini pogoja možnosti politične subjektivacije pred subjektivacijo samo. V trenutku, ko bi se namreč

Prava vrednost tega demokratičnega eksperimenta se skriva v radikalni zavrnitvi predstavnštva in policijskega reda ali geste Gospodarja. Ob tem morda ni dovolj zgolj zahtevati nemogoče, ampak je na tem zahtevanju treba vztrajati.

vzpostavilo v instanci programa ali zahtev, bi vzpostavilo novo podobo delitve čutnega, novo neenakost in partikularnost režima vsililo vselej neenotni celoti svojih delov.

Kaj je torej z zahtevami, ki se ne vzpostavijo, in ljudstvom, ki zavrne naslavljanje na predstavnike? Kako naj določimo učinek dejanja, ki ga lahko s Slavojem Žižkom razumemo kot simbolno nasilje političnega molka? Njegov pomen lahko razumemo skozi Žižkov tekst *Težave z Realnim*. V polju simbolnega vedno poteka spopad za vselej kontingentno simbolizacijo, simbolno prešitje lebdječih označevalcev in diskurz uokvirujočega označevalca-gospodarja. Povedano drugače – simbolni ideološki boj za pomene in načine, kako razumevamo družbo in dogajanje v njej, kaj dojemamo kot možno in kaj nemožno, kako si lahko predstavljamo skupno prihodnost in podobno, je vselej kontingenten, kakor so kontingentne tudi simbolizacije same, brez nujne veze med Realnim, ki ga skušajo simbolizirati. Pri tem je simbolni red kot polje jezika, znakov, kulture, razumljen kot veriga označevalcev, v kateri označevalec-gospodar vzpostavlja okvir določenega reda. Prav spopad za razumevanje, v tem primeru razumevanje gibanja occupy, pa je v tej konstelaciji izjemnega pomena. V skladu s povedanim Žižek razume tudi spremembe v družbi. Te niso preprosto posledica do meje priterane neenakosti ali nevzdržnih življenjskih razmer ljudstva, ampak transformacija v polju simbolnega, ki družbene spremembe naredi možne in neko zgodovinsko situacijo v percepciji ljudstva razkrije kot nevzdržno in nepravilno, s tem pa omogoči in sproži spremembe v družbenem redu. Tako Žižek v navedenem tekstu zapiše: »Trenutek, kdaj so neke razmere gospodstva izkušene kot neznesne, nikoli ni neposredno vpisan v samo realno teh razmer, marveč je posredovan s simbolno mrežo.« Misel pa potem ponazori na primeru francoske revolucije, ki ni izbruhnila takrat, »ko je izkriščevalski pritisk plemstva in monarhije postal neznesen, marveč takrat, ko je bil razvit ideološki okvir (razsvetljenstvo itd.), znotraj katerega se je privilegiran položaj plemstva pokazal kot iracionalen in krivičen, četudi je bil dejanski položaj plemstva konec 18. stoletja mnogo šibkejši kot, denimo, 100 let pred tem.« V tem smislu protestniki gibanja occupy, s tem ko se ne naslavljajo na obstoječe politično predstavnštvo, ustvarjajo praznino v hegemonem diskurzu globalnega kapitalizma, diskurzu vladajočih političnih in finančnih struktur. S svojo telesno prisotnostjo na urbanih protestnih šotoriščih in s svojim molkom nenaslavljanja so namreč javnosti na očeh dokončno porušili včerajšnjo samoumevnost, po kateri je globalni kapitalizem sistem prihodnosti brez možne alternative. Kot Žižek razmišlja v članku *Occupy first. Demands come later*, se bo novoustvarjena praznina v času temeljnega prevpraševanja trenutnega reda slej ko prej morala zapolniti z novim označevalcem-gospodarjem, protestniki pa bi s tem iz trenutne negativne faze zavračanja prešli v fazo vzpostavljanja pozitivnega alternativnega reda.

Pri Žižku in Rancierju je mogoče opaziti neko skupno potezo – pri drugem je ljudstvo vselej presežek distribucije neenakosti v konkretnem policijskem redu, pri prvem pa je Realno vselej presežek njegovih kontingentnih simbolizacij, okoli katerih se fajta ideološki boj. In kot mora ta pri Žižku končati v okvirju nekega gospodarja-označevalca, mora ljudstvo pri Rancierju končati kot »del brez deleža« v neenakosti policijskega reda. Nenavadnost gibanja occupy je zaenkrat ravno v tem, da se giblje proti toku te nujnosti. S tem ostaja v prvi fazi uspešno ustvarjenega vakuuma v hegemonem diskurzu, njegovi izgubi samoumevnosti, kar je brez dvoma in vsaj iz trenutne bližine dogajanja rečeno največji dosežek gibanja. Prava vrednost in politični novum tega demokratičnega eksperimenta pa se zna skrivati v radikalni zavrnitvi predstavnštva in policijskega reda ali geste Gospodarja. Ob tem morda ni dovolj zgolj zahtevati nemogoče, ampak je na tem zahtevanju treba vztrajati. Tako se nam odpirajo poti za prihodnost gibanja – pozitivno ustvarjanje alternativnega političnega reda ali vztrajanje na zavrnitvi geste Gospodarja (vztrajanje v nemogoči zahtevi neposredne demokracije, dokler ne postane mogoča?). Možnosti niso nujno izključujoče in se že gibljejo v neenotnih tokovih gibanja. Gotovo pa je, da bo pomene opisanih poti prineslo samo nadaljnje vztrajanje v eksperimentiranju znotraj praks upora in mišljenja. ☐

Spremembe v družbi niso preprosto posledica do meje priterane neenakosti ali nevzdržnih življenjskih razmer ljudstva, ampak transformacija v polju simbolnega, ki družbene spremembe naredi možne in neko zgodovinsko situacijo v percepciji ljudstva razkrije kot nevzdržno in nepravilno, s tem pa omogoči in sproži spremembe v družbenem redu.

OKUPACIJA ČASOPISA

OKUPACIJA S ČASOPISOM

UVOD V OKUPACIJO, UVOD V ČASOPIS

TEKST JURIJ SMRKE

Mmm ... pistacija. Bolj ali manj mirno lahko rečemo, da so tisti mediji, od katerih se je to pričakovalo, korektno poročali o bojih, ki so se začeli 15. oktobra. Začutili so, mor-da že ko je bilo treba pisati o okupaciji Wall Streeta, da zahtevajo naslovitev gibanj, če že ne novega pristopa, vsaj nov besednjak – nov tip vprašanj, ki dogajanje uokvirjajo bolj odprto. Poraz torej ni bil absoluten. Kljub temu manevrski prostor za tiste, ki hočejo dlje, ostaja. Ne s spremembo načina poročanja, pač pa s prevpraševanjem in subverzijo poročanja samega lahko ostanemo zvesti zarezam, ki smo jih odprli pred Borzami.

Te zareze lahko štejemo za enega poglavitnih dosežkov gibanja 15o. V javnosti se je ob boku policijske brutalnosti začelo bojzljivo govoriti o nasilju finančnega kapitalizma, vstric z volitvami in krizo tržne ekonomije pa o neposredni demokraciji. Način, s katerim je vzniknila nova dikcija, je izredno pomemben. Bolj kot neskončna PR-propaganda je bilo pomembno prakticiranje političnega procesa, ki naj bi presegal predstavništvo in njegove zagate – profesionalizacijo, odtujitev odločevalskega procesa, politični šoubiznis, krčenje političnega na institucionalne debate znotraj pragmatičnega polja neoliberalizma itd. Za vzdrževanje novega procesa političnega delovanja je bilo nujno, da smo gibajoči povsem zavrnili predstavništvo: »Nihče nas ne predstavlja.« Poleg klasičnih centrov moči (državnih) je bilo treba zavrniti tudi klasično formo dialoga »predstavnic jeznih – predstavnik oblasti«. Vsak poenoten dialog zunaj osvobojenega prostora bi namreč ubil heterogenost, ki je bila vzpostavljena.

In tu pridemo do srčike zagate. Že prav, da so nekateri mediji korektno predstavili, kaj se dogaja pred Bojzo, toda na koncu koncev so ostali predstavniški. Ni jim uspelo preseči tega, kar je uspelo gibanju. Prišli so, videli in poročali. To je zelo pomembno zaradi zvezanosti novinarstva in parlamentarne demokracije, ki sta vzniknili kot skupen razsvetljenski projekt. Če je gibanje zavrnilo politično predstavništvo (v ožjem pomenu besede), potem je zavrnilo tudi novinarstvo, kot ga poznamo. Če je zavrnilo formo »predstavnik jeznih – predstavnic oblasti«, je zavrnilo tudi formo »predstavnik jeznih – novinarka – javnost«.

Globlji problem, ki ga s tem naslavljamo, je koloniziranost javne sfere s strani tistih, ki imajo v razmerjih moči biceps ali dva več. Kot simptom tega že od vekomaj vznikajo disidentski mediji, alternativni fanzini, umirajoči marksistični mesečinki ipd. Načelo publicitete kot počelo novinarstva je namreč vodilo predvsem v korporativno svobodo medijev, ki naj bi neodvisno nadzirali oblast (»četrti veja oblasti«, »psi čuvaji«), medtem ko je izpadla interpretacija, ki je napeljevala na svobodo in možnost posameznika za sporočanje v javnosti. Mediji, ki so že tako ali tako v krizi zaradi

pojava interneta, so ponovno zatajili pri demokratizaciji lastnih strani. Če želimo biti novinarji res zvesti borznemu sporočilu, morajo presekat z lastno tradicijo, prevprašati poročanje samo. Zato je bilo nujno, da se okupira vsaj *Tribuno*.

Temu pa je treba dodati še nekaj. Podobno kot novinarstvo in parlamentarizem moramo skupaj brati tudi predstavništvo in neposrednost v demokraciji. Ni enega pred drugim in odkar stoji parlament, se neposredno demokracijo lahko misli le še mitološko, kot izgubo tistega, česar nismo nikoli posedovali. Zato črtanje logike golega in naivnega posredništva črta tudi logiko golega in naivnega neposredništva. In misliti (misl = praksa) tisto, kar prihaja in trka na vrata, se potemtakem zdi izziv in imperativ.

Z drugimi besedami. Čeprav je problem predstavništva ta, da ne gre za to, da bi tisti, ki predstavlja, na skupščino prenesel neko vnaprej izoblikovano voljo, ampak se le-ta izoblikuje šele skozi proces predstavljanja, enako velja tudi za zahteve (gibanj). In za izjave in poimenovanja nasploh. Zaprtje, ki ga proizvede poimenovanje, namreč konstituira oprijemljivo identiteto, ki jo je mogoče upravljati. Taki integraciji se je treba upirati. Zato je še bolj nujno, kot predstavljati, kaj se je pred Bojzo že zgodilo, prevpraševati, kaj se še lahko zgodi. Namesto vedno novega poimenovanja fenomenov potrebujemo iskanje razpok v njih, cepljenje možnosti, teoretiziranje dilem. Mmm ... pistacija.

? BREZ ODGOVOROV

JE MODEL NEHIERARHIČNEGA KOMUNICIRANJA IN ORGANIZIRANJA MOGOČE RAZŠIRITI, ALTERNATIVO PONESTI ONKRAJ MEJE ALTERNATIVNOSTI?

SMO LAHKO PRED BOJZO ČEZ ZIMO?

KAKO SE POVEZATI Z DRUGIMI 150 PO SVETU?

KAKO VZDRŽEVATI PISANO STRUKTURO GIBANJA?

RAZGLAS

1. ČASOPIS JE BIL ZASNOVAN NA ODPRTI DELAVNICI PRED BOJZO

2. ČASOPIS RAZMIŠLJA O BOJU ZA POTREBE BOJA

3. ČASOPIS JE OKUPIRAL TRIBUNO

4. S ČASOPISOM LAHKO OKUPIRATE JAVNI PROSTOR

4.1. ČASOPIS NI SAMO ZA BRANJE - IZTRGAJ GA, POLEPI IN ZAVZEMI

DIREKTNO SOCIALNO DELO

TEKST ASJA HRVATIN

»Kaj je direktno socialno delo?«

»To, da človeku, ki je ravnokar padel po tleh, pomagaš vstati.«

Socialno delo je z institucionalizacijo in integracijo v sistem kapitalizma izgubilo socialno komponento in se raje zavilo v plašč strokovnjaštva, slepe poslušnosti avtoriteti in vzdrževanja obstoječega družbenega reda. Okostenela in nereflektirana praksa omogoča razlaščenje socialne države in njeno spreminjanje v totalitarno, ki dostopnost socialnega varstva in s tem dostojnega življenja zreducira na ustrezanje kriterijem standardiziranih obrazcev. Pristaja na kategorično razosebljanje posameznika ter dopušča, da se mu odvzemata avtonomija in človeškost.

Z demokratične ravni odnosov se umika na hierarhične; za zidove pisarne, osvobodene vsakršnega občutka odgovornosti za človeško življenje. Prisotnost in stik z ljudmi zamenjuje za profesionalno distanco, osebni angažma pa za rutinsko opravljanje dela. Zlorablja zaupanje ljudi za pridobivanje lastne legitimnosti in kredibilnosti ter jih nazadnje prepusti v nemilost kolesju kapitalizma. Potreben je zasuk fokusa od neustreznosti posameznika k deviantnosti sistema, ki neustrezne posameznike producira. Posameznik postane devianten šele, ko ga kot takega pripozna družba, ki ga primerja z vnaprej konstruiranimi merili, le-ta pa so izrazito nedemokratična in apriorno izključujoča, saj možnost vključevanja podeljujejo povsem poljubno in elitistično.

Pričakovati nenaden premik in kompletno prenovo paradigme socialnega dela je v tako rigidnem in vseobsegajočem sistemu iluzorno, saj vpletenost v sistem otežuje zajem celotne slike in refleksije »od zunaj« – misliti zunaj sistema je zelo težko, ne da bi bil pri tem omejen z miselnimi strukturami, podanimi s strani sistema. Nezmožnost videti prakso od zunaj onemogoča doseganje kritične točke (samo)zavedanja o problematiki obstoječega načina dela z ljudmi. Prav ta točka pa je ključen element za doseganje spremembe, podlaga za vzpostavljanje miselnih struktur, temelječih na alternativnih praksah. Drugi, dopolnilni element začetka vzpostavljanja novega miselnega polja je upor avtoriteti kot sredstvo vračanja suverenosti. Rušenje oblastnih struktur in izravnavanje

razmerij moči, začenši na individualni ravni, v lastnem vrednostnem sistemu in kasneje v kolektivnem, s povezovanjem »globalno osamljenih posameznikov« v močne, artikulirane zahteve. Naglas, na delavnici, z megafonom v roki pred Poljem. In potem od začetka. Vsaka vnovična artikulacija zahtevam dodaja težo in povratno pozitivno afirmacijo posamezniku, ki te zahteve postavlja. Z glasnim ponavljanjem se krepi začetno prepričanje o pomembnosti zahtev v posamezniku, ki jih ponotranji, prevzame za svoje, se osebno angažira zato, da bi bile slišane – tako sta dosežena oba elementa spremembe: samozavedanje in upor avtoriteti. Premik se lahko zgodi.

Kontekst gibanja 15o (BOJA ZA) je hkrati kontekst direktnega socialnega dela in je generator za njegovo vzpostavljanje; je tisti potisk, ki ga potrebujejo izolirani posamezniki (socialni delavci), da kontekst aplicirajo na svojo situacijo, se v njem prepoznajo in odločijo za delovanje. Je odprt in varen prostor, saj širokokotnost gibanja razporedi odgovornost med sodelujočimi ter socialnim delavcem omogoča, da prispevajo, kolikor zmorejo, ne da bi se počutili izpostavljeni. Gibanje deluje kot ideološki in fizični podporni sistem in s svojim obstojem konkretizira alternative obstoječemu družbenemu redu; je organski prikaz drugačne ureditve. Prav ta konkretizacija, otipljivost drugačne podobe družbe je lahko vzvod, ki bo omogočil spremembe v doktrini socialnega dela. Preview novega sveta. Otipljivost je večja motivacija za delovanje kot kritična misel in lepe želje. Pomeni varnost, predvidljivost, manjše tveganje ali vsaj proizvede efekt »zdaj ali nikoli«. Ta »zdaj ali nikoli« ustvarja občutek kriznosti, nuje, ki je dodaten potisk za to, da socialni delavec tvega upor avtoriteti. Okoliščine gibanja, potiski, ki iz njih izhajajo, ter direktnost in socialnost gibanja samega so ustvarili prostor za zahtevo vrnitve socialnega dela ljudem. Zasedba ponujenega prostora, podprta z idejami gibanja in paradigmo direktnih akcij, omogoči širjenje novih praks socialnega dela in marginaliziranje zatiralnih, stigmatizirajočih in kaznovanih obstoječih praks. Nazadnje je potem omogočena tudi redefinicija socialnega dela kot ustoličenega poklica – daje ga v uporabo vsem, ki delajo direktno in socialno. Vsem, ki pomagajo človeku vstati. Vsem socialnim delavcem kot nosilcem moči, ki delujejo ljudem v prid, so brezpogojno na njihovi strani, tukaj in zdaj, naivno (v hesslovskem smislu), neposredno, odločno odpirajo prostor, ga skupaj z ljudmi zavzemajo in jim ga vračajo, so v gibanju, vlagajo čas, energijo in sebe v akcijske projekte za posameznika in skupnost, se učijo od ljudi, jim pristopajo v njihovem okolju, se odzivajo na stisko, ne da bi se odziv omejil na formalne postopke, opozarjajo na krivice, slišijo, ne le poslušajo, doživljajo bolečino kot priložnost in sanje kot vir moči. Ki se smejejo z ljudmi. Ki izzivajo sebe, svojo prakso, uporabnike. Kritično. Ki mislijo globalno in banalno. Ki namesto vzgojno, kaznovavno, represivno delujejo – socialno. Direktno.

KONTEKST GIBANJA 150 (BOJA ZA) JE KONTEKST

DIREKTNEGA SOCIALNEGA DELA IN JE GENERATOR

NJEGOVEGA VZPOSTAVLJANJA.

GIBANJE JE ORGANSKI PRIKAZ DRUGAČNE UREDITVE.

ILUSTRACIJA ALJAŽ KOŠIR FEJZO

DINAMIKA POČASNOSTI

TEKST ANŽE DOLINAR

Prostor preprečuje vsemu, da bi bilo na istem mestu. Jezik preprečuje vsemu, da bi pomenilo isto. (Jean Baudrillard)

Konec oktobra leta 1941 je okupirana Ljubljana doživela množične manifestacije, kjer je večinski del prebivalstva izkazal podporo Osvobodilni fronti. Posebnost teh manifestacij – zaradi česar jih na tem mestu omenjam – je dejstvo, da jih v resnici sploh ni bilo. Poziv se je namreč glasil, naj v znak protesta vsi ob točno določeni uri (med 7. in 8. uro zvečer) ostanejo doma. Ulice in lokali so bili tako v tem času prazni, po njih pa so se sprehajale zgolj zbegane italijanske patrolje.

Inovativnost tega dogodka, ki se je ponovil še dvakrat, je unikatna, prav tako pa so molk, tišina in odsotnost, ki so te manifestacije spremljali, dobro izhodišče za nadaljnji premislek o naravi prostora upora in orisu prihodnjih političnih alternativ. Tu v prvi vrsti vstopamo v fenomen odsotnosti kot vztrajanja.

ZLOM ODNOSA MED PROSTOROM IN REDOM – RADIKALNI PRELOM IN MUTACIJA PARADIGME (ANTONIO NEGRI)

Prva referenčna točka, na katero opiram refleksijo gibanja 15o, je vztrajnost. Protestniki vztrajamo na prostoru, ki ima simbolno vrednost. Zakaj? Koncept političnega reda in oblasti je tradicionalno vezan na pojem suverenosti. Ta se nadalje izvaja kot kontrola nad teritorijem v odnosu do ljudi. Navzven suverenost deluje skozi paktiranje (unije, mednarodne organizacije), navznoter pa kot proces legitimacije. Paradigma reda torej na neki točki nujno trči s prostorom kot takim. Vztrajanje, ki ga opažamo pri protestih, je refleksni gib, ki izraža izgubo prostora suverenosti. Kako to? Razlogov je seveda več, a vsaj glede dveh se lahko strinjamo. Prvi je dejstvo, da smo na državni ravni nezmožni monetarne regulacije. Drugi pa dejstvo, da neka državna intervencija v smeri blaginje ni možna. Odsotnost prostora moči se torej zdaj paradoksalno izrazi v poskusu pridobitve prostora na način vztrajanja. Ker je naš politični prostor izpraznjen moči in suverenosti, ga skušamo zapolniti, in ker ta zapolnitev ne sme in ne more imeti narave dogodka, temveč interpretacije, mora imeti nujno karakter vztrajnosti.

MEDIJ USTVARI DOGODEK NE GLEDE NA VSEBINO. (JEAN BAUDRILLARD)

Druga referenčna točka gibanja, ki jo tu predlagamo, je nomadstvo. Ta fenomen tu reflektiramo, ker se je enostavno nemogoče znebiti občutka, da se ob globalni vstaji in navkljub principu vztrajnosti dogaja neko bistveno prehajanje. Povezanost protestov s pomočjo interneta sicer ni nov fenomen, se pa prvič dogaja v takšnem obsegu. Ravno v svojem mirovanju pa protesti uspevajo v povezanosti in prehajanju, kjer se prepletata pomen in informacija. Tu je smiselno aktualizirati Baudrillardov uvid, ki pravi, da obstaja

tihi konsenz, da informacija producira pospešeno akumulacijo pomena. V marksistični misli je to seveda analogno predpostavki, da materialna produkcija ustvarja bogastvo. Ključno je to, da ta tihi konsenz ne drži. Informacija uničuje pomen. Več ko je informacije, manj je pomena. Zakaj so potemtakem protesti nomadski? Ker v svojem vztrajanju iščejo pomen, ker so dinamični ravno v svojem nedelovanju. Če mediji ustvarjajo dogodke ne glede na vsebino, pa zdaj protesti ustvarjajo vsebino, ki išče dogodek. To iskanje dogodka, neskončno potovanje vsebine, torej predlagamo kot nomadsko.

ABSTRAKCIJA KOMUNIKACIJE POSTANE TELO SINGULARNOSTI IN ROJENA JE MULTITUDA. (ANTONIO NEGRI)

Tretja in zadnja refleksijska opornica, skozi katero poskušamo vstopiti v naravo antidogodkov 15o, je počasnost, ki jo je na stolu pred ljubljansko Borzo izpostavil Michael Hardt. V svoji počasnosti protesti kljubujejo predvsem dojemanju prostora in časa v postmoderni (grotesken termin, vemo). Tu problematiko verjetno najlažje zadenemo s tisto Heideggrovo izjavo iz eseja Reč, ko pravi, da se razdalje v času in prostoru manjšajo, vendar nam to vseeno ne prinese bližine. Počasnost v tem smislu ni efektivna, ni produktivna v smislu kapitalistične produkcije. Lahko gremo še dlje in rečemo, da počasnost kljubuje komunikaciji, ki jo moramo danes razumeti kot fenomen produkcije. Počasnost je *modus operandi*, obrnjen na glavo, reartikuliran in očiščen zunanjih vplivov. Je sinteza vztrajnostnega in nomadskega karakterja, ki zavrača informacijo v imenu pomena, zavrača dogodek v imenu interpretacije (ki ga išče) in v končni fazi zavrača paradigmo bližine, ki temelji na neposrednosti. Počasnost je tisti vrač Walterja Benjamina, ki prihaja blizu skozi distanco in odmik ter tako zdravi.

KO SI JE IZUMIL PEKEL, SO BILA TO NJEGOVA NEBESA NA ZEMLJI. (FRIEDRICH NIETZSCHE)

Kar se začne z okupacijo, se mora končati z osvoboditvijo in v tem ta kratek tekst ne želi biti izjema. Nešteta mnenja in interpretacije (tako pozitivna kakor negativna), ki spremljajo gibanje 15o, dokazujejo, da se nekaj resnično dogaja tudi za to generacijo. Če pri nas gibanje ni tako številno, se v resnici niti ne smemo čuditi, saj so situacije od države do države različne, prav tako pa tudi problemi, s katerimi se ljudje soočajo. Prepoznati skupen problem pa pomeni nek teoretski in praktični napor. Preden ga popolnoma pokopljemo, bo treba še zadnjič ponuditi roko marksizmu, očiščenemu totalitarnih refleksov, zastarelih pamfletov in abstraktnih redukcije teorije na eno samo variabla. Tistemu marksizmu, ki prepozna realne probleme sedanjosti kot izraz parotislvoja med delom in kapitalom, ki se, kakor vidimo, zaostruje.

Primer Grčije, karkoli se bo tam v prihodnjih dneh in mesecih zgodilo (ali se je že), bo postavil precedens za cel svet. Tam se je navezadnje vse skupaj (vsaj za nas) pred več kot dva tisoč leti tudi začelo – s tistimi filozofi, ki so se odločili okupirati duh zgodovine.

NEOLIBERALIZEM IN KRIZA NOVINARSTVA

TEKST SAŠO SLAČEK

»Prva svoboda tiska je v tem, da ni podjetje.« se je glasil

Marxov odgovor tistim, ki so

tisk pred posegi oblasti želeli

braniti s sklicevanjem na svobodo obrti.

Marx se je dobro zavedal nevarnosti cenzure, ki mu je pozneje kot uredniku *Rheinische* in *Neue Rheinische Zeitung* grenila življenje, zavedal pa se je tudi, da svoboda tiska ni ogrožena le zaradi posegov oblasti, temveč jo ogroža tudi neposredna podreitev pod zakonitosti trga. Še več, zanj je bila notranja nesvoboda, podreitev pod tržne zakonitosti, pogoj obstoja zunanje nesvobode, podreitev pod interes politične oblasti. Rešitev je videl v strogi ločitvi uredniške in založniške funkcije, ki naj bi novinarskemu delu zagotovila avtonomijo in mu omogočila opravljanje svoje družbene vloge kot organ javnega mnenja. Normativni pogledi na vlogo novinarstva so se od takrat močno spreminjali, narasli so število, obseg in organizacijska kompleksnost medijskih organizacij, v grobem pa se je v kapitalističnih deželah ohranilo prepričanje, da je novinarstvo zaradi njegove pomembne družbene vloge treba zaščititi pred ekscesi trga. Za to naj bi na eni strani skrbela država s svojo regulacijo, na drugi pa samoregulacija novinarske profesije. Osnovni mit, da je na ta način mogoče nevtalizirati interese lastnikov in medijske korporacije postaviti v službo »javnosti«, je porajal mite o novinarstvu kot »četrti veji«, »psu čuvaju« ali »glasu ljudstva«. Takšne konceptualizacije so prikrivale odnose moči med lastniki in delavci znotraj medijskih organizacij ter asimetrijo moči med medijskimi organizacijami in publiko, vendarle pa je ureditev preprečevala najhujše ekscese komercializacije in uveljavljanja propagandnih interesov oblasti.

Vse pogostejše razprave o krizi novinarstva razkrivajo, da ti miti izgubljajo realno podlago, ki jih je nekoč delala vsaj kredibilne. Vzrok zaznane krize lahko iščemo v neposredni podreditvi novičarskega dela neoliberalnemu režimu dela. Če so imeli nekoč novičarski delavci zaradi profesionalnega statusa vsaj nekaj moči pri pogajanju z delodajalcem, so danes med skupinami, ki so najbolj na udaru: nižanje mezd, izguba avtonomije pri delu in dekvilifikacija ter standardizacija dela, uvajanje prekernih oblik zaposlitev, kot so pri nas avtorske in podjemne pogodbe, s. p.-ji in študentske napotnice. Spremenilo se je tudi razmerje sil med novinarstvom in propagandno industrijo: kot število lobistov v Bruslju nekajkrat presega število poslancev v Evropskem parlamentu, tako število strokovnjakov za propagando (evfemistično: za odnose z javnostmi) v poznokapitalističnih družbah močno presega število novičarskih delavcev. Bolj ko se novičarsko delo dekvilificira, večji ko je pritisk na nižanje stroškov

dela v medijskih organizacijah, bolj postaja novinarstvo odvisno od informacijskih subvencij (npr. sporočil za javnost), ki jih pripravljajo v centrih ekonomske in politične moči. Neposredna podreitev medijskih organizacij propagandnim potrebam ekonomskih in političnih elit, ki jo najbolj ponazarja delovanje medijskega imperija Ruperta Murdocha, potrebuje napad na pravice in avtonomijo novičarskih delavcev.

Kriza novinarstva tako ni nič specifičnega, saj so novičarski delavci ujeti v splošen trend nižanja mezd, zaostrene konkurence med posamičnimi kapitalisti in centralizacije ter koncentracije kapitala, ki v globalnem obsegu spreminja razmerja moči med kapitalom in delom. Subjektivna plat krize novinarstva sta zmeda in negotovost glede definiranja smiselne normativne pozicije, ki ne odraža toliko potrebe po redefiniranju normativnih smernic v luči spremenjenih okoliščin kot izgubo relativne avtonomije, ki samoregulacijo sploh omogoča. Na drugi strani poznamo poskuse uveljavljanja alternativnih modelov, nekateri so nastali znotraj antikapitalističnih gibanj (najbolj znan primer je verjetno *Indymedia*, ki izhaja iz alterglobalizacijskih protestov leta 1999 v Seattlu), drugi imajo manj radikalne korenine (npr. *Public Journalism* v ZDA, ki prav tako poskuša preseči izključenost občinstva in različne oblike skupnostnih medijev), vendar ostajajo marginalni in ne morejo konkurirati moči visoko centralizirane medijske industrije. Nedavni upori proti ekscesom neoliberalizma, ki so se začeli v arabskem svetu in prerasli v globalno gibanje, nazadnje v obliki številnih zasedb javnega prostora, le-te so se začele 15. oktobra (15o), so pritegnili pozornost zaradi taktične uporabe novih medijev za koordinacijo gibanja in gradnjo decentralizirane mreže in zahtevajo premislek o tem, ali je možno takšen model nehierarhičnega komuniciranja in organiziranja razširiti, alternativno ponesti onkraj meje alternativnosti.

Boj proti moči medijske industrije, ki se je v zadnjih desetletjih vse bolj centralizirala in se člen za členom znebila vse več državne regulacije, ni mogoč zgolj od zunaj, to potrjujejo številni poskusi uveljavljanja alternativnih modelov komuniciranja, ki so obtičali na margini. Če naj bo uspešen, mora izkoristiti notranja trenja in protislvoja. Ta se s pospešenim uvajanjem neoliberalnega režima dela znotraj medijskih organizacij stopnjujejo. Vprašanje, ali je mogoče vzpostaviti demokratični model komuniciranja na ravni družbe, je odvisen od boja novičarskih delavcev proti pavperizaciji, ki jim poleg tega, da jih postavlja v nezavidljiv materialni položaj, tudi onemogoča opravljanje progresivno družbeno vlogo. Nedavni upori zoper ekscese neoliberalizma niso nekaj, o čemer lahko novičarski delavci poročajo kot »objektivnik«, neprizadeti opazovalci, saj sami še predbro vedo, da tudi v tem primeru drži, kar je Marx zabrusil tistim nemškim delavcem, ki so si domišljali, da se jih situacija v Veliki Britaniji ne tiče: »De te fabula narratur!«

EVOLUCIJA MISLI O REVOLUCIJI 150 V ENI GLAVI. →

TEKST JERNEJ KALUŽA

Evolucijsko drevo teksta se bere od zgoraj (skupni izvor) proti dnu (cepljenje, izumiranje misli/vrst). Sledi se puščicam, ki naznačujejo smisel/smer mišljenja. Ko se linija puščic prekine, se vrne nazaj k točki, kjer so se linije razcepile. Tanjše črte različnih oblik označujejo povezave in analogije. Tako se tvori štiri pojmovne linije, naznačene v legendi. Nanje je smiselno biti pozoren po končanem branju.

In druga plat te **zanke** je, da če bi zagovarjal **določen tip heterogenosti**, bi to izpadlo kot vsiljevanje enega in edinega pravega razumevanja revolucije kot **vsiljevanje homogenosti**.

Ko se v mišljenje začne premočno vpletati **jaz**, je ponavadi slejkoprej vsega konec. Pridemo do nerešljivih aporij, kjer se en ekstrem izkaže za svoje nasprotje, pridemo **do kač, ki jedo lasten rep. Veja mišljenja/življenja/(r)evolucije izumre**.

Ali se je smiselno boriti proti kapitalizmu, če ga morda ravno ti **»boji proti«** delajo še močnejšega?

Morda bi morali, sledeč Deleuzu, **»boj proti nečemu«** zamenjati z **»bojem z nečim«**: kjer ni več jasno, kdo je nasprotnik in kdo zaveznik, kjer se kombinira nasprotovanje s **posnemanjem**, kjer se **»nasprotnika«** ne premeta, ampak shizofrenizira. Kjer **jaz ni več jaz in drugi ne drugi**, kjer ni več reprezentacije. **»Nihče nas ne reprezentira!«**

Zastavljeno **mi** je bilo vprašanje. Včasih je tako bolj enostavno začeti misliti in nato nekaj napisati. Zelo enostavno vprašanje: Ali se pred Božjo odvijata **enoten, homogen** boj ali imamo **heterogene, neujemajoče sile**, ki sikajo na vse strani? In kaj od tega bi moralo biti? Opredeli se, povej, kaj misliš ... tudi prav ...

Se opravičujem, najbrž se takšnih člankov ne piše v **ednini**. Sploh če se govori o revoluciji in o skupnem dobrem, kjer bi moral biti **»črv jaza«** ravno pozabljen ali presežen. Ampak **jaz** sem si rekel, bom **jaz** njim povedal, kaj si mislim o revoluciji. Bom **jaz** napisal en članek in bo vse jasno. In potem bomo **mi** šele lahko postali **mi**, enotni in usmerjeni, z **jasnimi zahtevami**.

Ampak **potem sem** se kar naenkrat začel zavedati, da vprašanje ni tako preprosto. Oziroma da je preprosto, ampak vseeno **»tricky«**. Že s samim aktom pisanja o revoluciji **sem se ujel** v nekakšno zanko. Cela številka *Tribune* bo posvečena revoluciji, jaz pa bom le en izmed mnogih, **en izmed heterogenih glasov**, tudi če bom v svojem članku zagovarjal **prednosti homogenosti**. Potem sem hotel **nehati pisati ...**

Ampak ali ni ravno ta **trik** tisti, ki poganja neko skupnost naprej? Da **vsak posamezni jaz** misli, da je najpomembnejši in zato da **vse od sebe?** Kot v **nogometnem moštvo**, ki deluje kot skupek **»egotriperjev«**. **»Naši fantje so dali vse od sebe!«**

Ampak mogoče je pa ta **podobnost** nekaj pozitivnega. Dandanes so **vsi proti kapitalizmu**, kapitalizem pa je močnejši kot kdajkoli. Izgleda, da se nekako hrani iz sovraštva proti sebi. Bolj ko gnije, bolj ši je. **Evolucijsko gledano je definitivno vreden vsega spoštovanja**.

Mogoče je smiselno igrati igrico **»dvojnika do konca«**. Morda je treba kapitalizem posnemati in ga tako **»zjebati«**. Tako kot **rakaste celice** posnemajo zdrave celice ter postanejo od njih močnejše, se čezmerno razmnožijo in uničijo celotno telo. Morda so šotorišča pred finančnimi institucijami širom svetovnih mest **zametki smrtonosnih tumorjev** znotraj fizičnega sveta, globalnega telesa.

LEGENDA

1. jaz, drugi, želja, ~~~~~
2. homogenost, statika, "feeling" _____
3. heterogenost, gibanje, "spirit" - - - - -
4. Vse o evoluciji.... ..

Zanimivost **vprašanja** izhaja iz njegove centralne topološke pozicije znotraj revolucionarnega teoretskega polja. V nadaljevanju zarisano v dveh vejah:

Če imamo **heterogeno strukturo** gibanja brez vodij, smernic in **ciljev**, potem lahko vsesкупaj zelo hitro zamre ali se razprši in **izgubi smisel**. Ampak morda pa ni slabo, če kdaj kaj **izumre**, takrat ko je čas za to, in s svojo smrtjo da prostor čemu boljšemu. Tako kot je izumrtje **dinozavrov** omogočilo vzpon **sesalcev**. Tako kot je tudi ta miselna linija slepa veja v mišljenju, ki kmalu izumre. A je zato kaj slabša?

Ampak ali se ne producira tega, čemur v **evoluciji** rečemo **popolnost ali smisel**, ravno s pomočjo **heterogene množice** nesmislov, torej imanentno in ne transcendentno? Darwinu so sodobniki težili: **»Kako je možno, da je naključje naravne izbire producira nekaj tako popolnega, kot je človeško oko?«** Njegov odgovor je bil preprost: **»Za popolnost in smiselnost je potrebna še daljša, še bolj heterogena in kaotična linija nesmiselnih dogodkov, obratov in prilogitev. Smisel se producira spontano, za subjektivim hrbtom. Čebela ne razume smisla panja in nogometas ne razume teorije nogometas.«**

Ampak ali ni dinamika upora, ki smo mu priča, **sumljivo podobna**, tako rekoč **»dvojnica«** dinamike samega kapitalizma? Gibanje 150 nima nobenih zunanjih zakonov ali načel, usmerja ga **notranja logika želje: »Povej na skupščini, kaj želiš, in to delaj!«** Tako kot kapitalizem nima zunanje meje. **»Za«** so tako rekoč vsi. Pa tudi dobrodošel je vsak.

»I've got a spirit, but lose a feeling,« se glasi refren pesmi s pomenljivim naslovom - **Disorder**. Morda bi se dalo celotno vprašanje revolucije, kakor tudi vprašanje razmišljanja in pisanja, avtoreferencialno vprašanje torej, zvesti na problem **»neskladnosti«** in večnega neujemanja med **»spiritom«** in **»feelingom«**, med **gibanjem in statiko (sedenjem)** in iskanjem nekakšnega nestabilnega ravnovesja med njima.

Če je **»spirit«**, torej **»duh«**, zagon in sila, potem ni občutka. Obstaja nevarnost zablode, nevarnost, da se kar naenkrat najdemo sredi kakšnega **fašističnega gibanja** (kot Heidegger), bodisi v mišljenju bodisi v družbi.

Če je **»feeling«**, če smo počasni in tehtajoči, potem ni **»spirita«** in nemogoče se je odločiti za karkoli - vsaka teza ima antitezo, vsaka pozitivna poteza skriva svoj negativni in nevarni potencial. Zato izgleda najbolj varno **ostati na mestu, obsedeti**. Tudi tu obstaja nevarnost zavoja v **fašizem**, saj skriva **»varnost«** kot vrednota neverjeten fašistični potencial.

Tudi znotraj **evolucije** lahko opazimo igro istih **dveh počel, igro med razliko in ponavljanjem**, med nagonom življenja in smrti. Nekaj teži k temu, da so potomci enaki svojim prednikom, da se **ponavlja** vedno isti DNK, nekaj pa k temu, da se skozi **ponavljanje** dogodi **sprememba, mutacija ali tumor**.

Če imamo **homogeno strukturo** revolucije, potem je večja možnost, da pride do izpostavljenja **jasnih zahtev in namenov** gibanja. Na prvo **žogo** to izgleda kot **»goal«**, kot **cilj**, ki bi si ga vsako tako gibanje

Ampak ali ni popolnoma isti tudi **cilj** **»suverena«**, kdorkoli to že danes je. Cilj, da se formulirajo **jasne zahteve**, da se **usede za skupno mizo**, da se različne obljubljeni in pogajati. **»Mi vam damo, kar hočete, potem vi podrete šotore, zavijete zastave in nehate težiti.«**

»Povej mi, kaj si želiš, in jaz ti izpolnim željo!« pravi duh kapitalizma in nas zvito vabi v dialektičko lastne želje. Za razliko od ostalih duhov ne izpolni samo treh želja, ampak njegova moč izhaja ravno iz tega, da izpolnjuje, da torej polni luknjo želje v neskončnost. Da nikoli ne reče - to je tvoja zadnja želja. Vsi smo, tako kot džankiji, alkoholiki in skopuhi, **ujeti v igrico večnega izmikanja zadnje enote, zadnjega šusa, kozarca ali kovanca ...** Ali se torej **splača ujeti v igrico večnega čakanja na izpolnitev zadnje zahteve?** Ali nismo takrat že v središču kapitalistične logike? -

Ali ni to **»sedenje«** (za **skupno mizo**) ravno **konec »gibanja«**, teritorializacija, ki ujame in zatre vse presežne sile, vse poganjke idej, ki niso direktno uporabni kot diplomatska orožja?

Morda pa bi bilo smiselno razmišljati ne v smeri skupnega **»sedenja«**, ampak skupnega **»gibanja«**, plesanja s suverenom. On je namreč tisti, ki si pridržuje ekskluzivno pravico do nasilja, ki mu sicer ne reče tako, ampak kaznovanje, pravo, zakon, vojska ali policija. Nasilnih gibanj se boji zato, ker **posnemajo** njegovo lastno delovanje-**gibanje**. Boji se svojega **dvojnika**, boji se sam sebe.

Ampak ali ne spada tudi **posnemanje** suverena in njegovega **gibanja** k ujetosti, ki omogoča večno vračanje enakega - ponovno institucionaliziranje neke nove vrste nasilja, ki je le rahlo drugačno od prejšnjega: **»Revolucija prinaša novo oblast. In vsaka oblast pomeni policijo in vsaka policija orožje v surovih rokah ...«**

Obstoj »arabske revolucije«

piše Sami Al-Daghistani,

Leiden, Nizozemska

Arabski narodi so stoletja dolgo trpeli kolonizatorsko politiko, okupacijo in ekonomsko opustošenje. Domače elite so imperialistične mehanizme prevzele in iz njih naredile nacionalne politične okvirje. Prebivalci večine držav Bližnjega vzhoda in severa Afrike, pa tudi prebivalci zalivskih držav, so v tem času nemočno spremljali dogajanje, borili (političen in militanten) Sizifov boj proti Goljatu in kratko malo obubožali.

Pomembna točka preobrata v sodobni arabski zgodovini je tudi invazija Iraka leta 2003. Samopodoba arabskih narodov se je (ponovno) začela dvigovati z okupacijo Iraka in Afganistana. To se je kazalo v nasprotovanju okupaciji in kasneje v podpori iraškega odporiškega gibanja, ki je vase povleklo večino populacije (vojaško in civilno). Grozote, ki so se zgodile v Iraku, in »finančni in moralni samomor ZDA«, kakor poroča Hana Al Bayati, so omogočili arabskemu narodu spoznati represivno politiko tujih in domačih akterjev, ki so podpirali imperializem in sionizem. Narod je začel biti neustrašen.

Arabci nikdar pred t. i. »arabsko revolucijo« (ki se je začela v Tuniziji decembra 2010, nadaljevala pa v Egiptu) niso bili politično tako zavzeti, kakor so zdaj, čeprav so bili temelji za upore položeni že v poznih 80-ih. Dolgotrpljenje in nezadovoljstvo zaradi kolonializma in imperializma, ki se je prevesilo v kapitalistično-izkoriščevalsko politiko, je rezultiralo v masoven odpor proti voditeljem, sistemu, korupciji, svetovnemu redu.

Arabske države imajo različno demografsko strukturo, politične vladavine in zgodovinske izkušnje. Vseeno si delijo kolektivni spomin, skupni jezik, religijo in izkoriščevalsko politiko svojih lastnih in tujih (zahodnih) režimov. Motor spremembe ne predstavlja le inspiracija »svobodnih mladeničev«, temveč predvsem tistih (tudi mladih), ki s konfrontacijo dosedanje vladavine, koruptivnega političnega sistema in ekonomske eksploatacije ustvarjajo epistemološki rez.

Neuresničitev revolucije?

V Libiji so zahodne sile podprle upornike proti Gadafijevemu režimu z namenom dominirati nad revolucijo in preprečiti združitev le-te z uporniški gibanji v Tuniziji in Egiptu. Zahod okupira ne le vojaško, temveč predvsem ekonomsko – prek ustvarjanja odvisnostne politike, prodaje blaga, preprečevanja razvoja industrije v okupiranih območjih in ohranjanja koncesij starih režimov. Združena arabska revolucija se torej ne sme zgoditi; če se že dogaja, mora biti participirana in usmerjena »navznoter«. Globalna finančna kriza ne dovoljuje Zahodu, da bi vojaško posredoval na vseh »kriznih žariščih«, vojna v Iraku pa je dokazala, da je finančna in vojaška izguba ZDA preseгла vsa pričakovanja. Očrnitev arabskih upornikov kot s strani Zahoda postavljenih sil je dober način, kako ustvariti notranja neustrinjanja, dvom in zmedo. Kar se dogaja v arabskem svetu je edinstveno – dogajanje ima moč doseči menjavo politične in ekonomske paradigme, če bi se lahko arabske sile ponovno organizirale in povezale v ekonomski blok (ekonomsko neodvisnost oz. samozadostnost).

Revolucija v Tuniziji, Egiptu, Jemnu in Libiji ne pomeni revolucije političnih strank in revolucionarnih gibanj, temveč socialno revolucijo, ki se bori za socialne pravice in proti koruptivnemu sistemu. Politične stranke pa bodo razumljivo poskušale zmagati na volitvah. Kakor trdijo Abdullah Al Bayati, Hana Al Bayati in Ian Douglas, so arabske revolucije dokazale, da revolucionarno vodstvo očitno ni potrebno za uspešen premik režimov. Revolucijo je ustvarilo kolektivno gibanje, ki pa za uspeh potrebuje prodoren socialni in ekonomski program.

Arabski revolt in postislamizem

V 70-ih in 80-ih letih prejšnjega stoletja je bil t. i. revolucionarni islam učinkovit način za reševanje težav v tedanji islamski družbi. Sekularni nacionalisti in arabski levičarji družbi niso zagotovili potrebne svobode in prosperitete, ki jo je arabski narod dolgo pričakoval. Zlom komunizma je vodil v formiranje različnih ideologij – tudi revolucionarnega islamizma (ne islama). Na severu Afrike in na Bližnjem vzhodu se prepletajo kulturna, religiozna in pluralistična gibanja. Danes so zahteve upornikov jasne – so pragmatične in po besedah kolumnistke Laile Beghi tudi postislamistične: današnji postislamizem stremi k združitvi individualne izbire, modernosti in islamskega zgodovinskega ozadja; je sekularen, a ne pomeni umika religiozne komponente s politične scene, temveč predvideva (socialni, družbeni) aktivizem, ki je islamski ideji imanentni.

V času vladavine Bena Alija so bili islamisti v Tuniziji prepovedani, zdaj pa so se ponovno vrnili z drugačnim

programom. Podobno je z Muslimansko bratovščino v Egiptu in Libiji. Danes pomenijo nov politični projekt.

Islam in revolucija

Ni odveč opozoriti, da v tem predelu sveta igra islam zelo pomembno vlogo tudi, kar se tiče socialnega in ekonomskega življenja, in to ravno zaradi specifične zgodovinskega, kulturnega in verskega ozadja arabskega sveta. Fundamentalistične sile nikakor ne smejo poskušati prevzeti gibanja revolucije za realizacijo lastnih interesov v imenu islama, neobhodno pa je poudariti, da je sedaj morda priložnost za soočanje islamske socialne in pravno-politične misli z ostalimi akterji z namenom ustvari skupen program za dobrobit vseh prebivalcev, slojev in veroizpovedi.

Proces repolitizacije arabskega sveta bi pomenil rojstvo programa socialnih pravic, svoboščin in državne blaginje in bi moral potekati v duhu potreb naroda. Namesto komercialnih bank, ki sodelujejo pri kapitalistični eksploataciji, je morda priložnost za islamske banke. Islamska ekonomija s socialnim davkom, prepovedjo obrestne mere, zagotavljanjem čistih kupoprodajnih vzorcev in finančnimi oprijemi, prepovedjo investicij v t. i. prepovedane sektorje ter poslovanjem na bazi islamske poslovne etike ponuja bazo za novo definiranje ekonomske moči, temelječe na etičnih vzorcih delovanja. Zamenjati pa se bo morala politika eksploatacije, politična scena, ki ustvarja neenaka razmerja v svetovnem gospodarstvu.

Nazaj k Iraku

Četudi je Barack Obama v oktobru 2011 napovedal umik vojaških sil iz Iraka do konca leta, je washingtonska prisotnost v tej državi (in regiji) dodobra zasidrana. Indikator ekonomskih relacij in pomembnosti revolucije v arabskem svetu predstavlja dogajanje v Iraku. Če bi mednarodna skupnost resnično ciljala na dobrobit prebivalcev Iraka, bi podprla iraške protestnike, ki že mesece demonstrirajo na ulicah večjih mest, navkljub močni vladni opoziciji in javnemu zatiranju (zapiranju, mučenju) protestnikov. Mediji ne poročajo o »revolucionarnem« dogajanju v Iraku; iraški upor se mora zatreti, ker predstavlja tisto, kar si ZDA, mednarodna skupnost in iraška vlada nočejo priznati – da ni bila napaka samo invazija, temveč da so celo danes, osem let po okupaciji, Iračani in Iračanke pripravljani javno izraziti svoje mnenje in nasprotovanje do »marionetne iraške vlade«.

Irak se je odprl svetovnemu tržišču ravno zato, ker je bil v času Sadama Huseina relativno samozadosten. Tunizija (s svojo politiko liberalizacije in zadolževanjem) in Egipt nista bila prisiljena v vojno stanje, a sta ubrala podobno pot odpiranja svojega tržišča svetovnemu gospodarstvu, le da sta do tega rezultata prišla na svoj lasten način – Mubarak se ni odločil za posojila v času krize, kakor je to naredil Ben Ali, temveč za ekonomsko strategijo prodaje velikih egiptovskih bank mednarodnim ponudnikom. Koruptivne politične stranke, programi, mediji in represivni aparat so bili nekateri izmed elementov, ki so egiptovsko družbo obubožali. Arabske revolucije imajo torej dvo-, če ne celo troplastno sporočilo: pomenijo boj proti avtokratskim režimom, proti liberalizaciji trga in kličejo k združenemu boju muslimanov, Koptov, levičarjev in ostalih proti ideološkim interpretacijam revolucije in neokolonializmu. Vendarle so vzroki za revolucijo ekonomski in ne ideološki. ∞

Mediji ne poročajo o »revolucionarnem« dogajanju v Iraku; iraški upor se mora zatreti, ker predstavlja tisto, kar si ZDA, mednarodna skupnost in iraška vlada nočejo priznati – da ni bila napaka samo invazija, temveč da so celo danes, osem let po okupaciji, Iračani in Iračanke pripravljani javno izraziti svoje mnenje in nasprotovanje do »marionetne iraške vlade«.

O pasteh (mnogo)barvne revolucije

piše Jure Lesjak

ilustracija Jana Božič

V Huxleyjevem Grotesknem plesu Bojanus in Gumbriil razpravljata o možnostih družbene transformacije, pri čemer slednji sprašuje, zakaj mu je toliko do tega, da bi bila revolucija. Gumbriil odgovarja: »Bila bi prijetna sprememba. Zmerom sem imel rad spremembo in malo razvnanja. /.../ Saj človek nikoli ne ve prav zagotovo, kako se bo končal kak eksperiment. /.../ Spominjam se, ko sem bil še deček, je moj stari očka /.../ naredil eksperiment, da je cepil poganjek rože Gloire de Dijon na grm črnega grozdja. Ali mi boste verjeli, gospod Gumbriil, zrastle so črne vrtnice, črne kakor oglje. Tega bi si nihče ne mislil, ko bi ne bilo tega preskusa. In prav to vam pravim o revoluciji. Ne veste, kaj se bo rodilo iz nje, dokler ne poskusite. Črne vrtnice, modre vrtnice – kdo ve, gospod Gumbriil, kdo ve?«

Bojanus na tem mestu opozori na dva ključna momenta, ki jih je treba nasloviti, ko govorimo o možnostih družbenih sprememb: prvič, potrebno je nenehno eksperimentiranje; in drugič, rezultati tega eksperimentiranja naj ne bi bili nikoli znani vnaprej, saj ne moremo vedeti, kako se bodo odvijali. Huxleyjev leposlovni lik na tak način spozna, da je revolucija proces, v katerem ne moremo predvideti, kakšna bo prihodnost prelomitve z obstoječim. Takšno spoznanje po eni strani vodi do paradoksalne situacije, v kateri se hitro znajdemo na točki večnega brezizhodnega položaja pri zamišljanju bodoče, drugačne družbene ureditve. Pogled iz drugega zornega kota pa potrjuje, da mora biti ravno omenjeni paradoks (če to sploh je?) nujno permanenten in hkrati vseprisoten, če želimo družbena vprašanja napasti z revolucionarnimi odgovori, idejami, koncepti.

Diskrepanca med tema skrajnostma izraža enega največjih problemov alternativnih družbenih gibanj, ki imajo revolucionarne težnje, s katerimi želijo spodkopati in zrušiti trenutni družbenopolitični sistem. Osnovna metodološka in/ali ideološka zmeta se kaže že v percepciji revolucije same, ki se v tem primeru predstavlja kot neka idealna rešitev v prihodnosti. Z eno besedo: edini cilj je revolucija. Pri tem se seveda nasproti postavljajo številne prepreke. Največji problem in posledično skupni imenovalac vseh konfliktnih situacij je predvsem v tem, da že v izhodišču skuša postaviti končni cilj vseh različnih bojov, ki se mora končati z zmago revolucije. Naj bodo takšna prizadevanja teoretično še tako radikalna

in revolucionarna, praktične implementacije kažejo povsem drugačno sliko takšnega delovanja. Revolucionarna družbena gibanja v svojih bistvenih prizadevanjih med drugim zasledujejo želje po drugačni družbeni ureditvi, »pravi« demokraciji, »dejanski« svobodi, enakosti in pravičnosti. Njihova revolucionarnost se kaže s postavljanjem idealov, ki bodo *Sine Qua Non* bodoče družbene realnosti. Takšno stanje se po tej razlagi kani zgoditi po revoluciji.

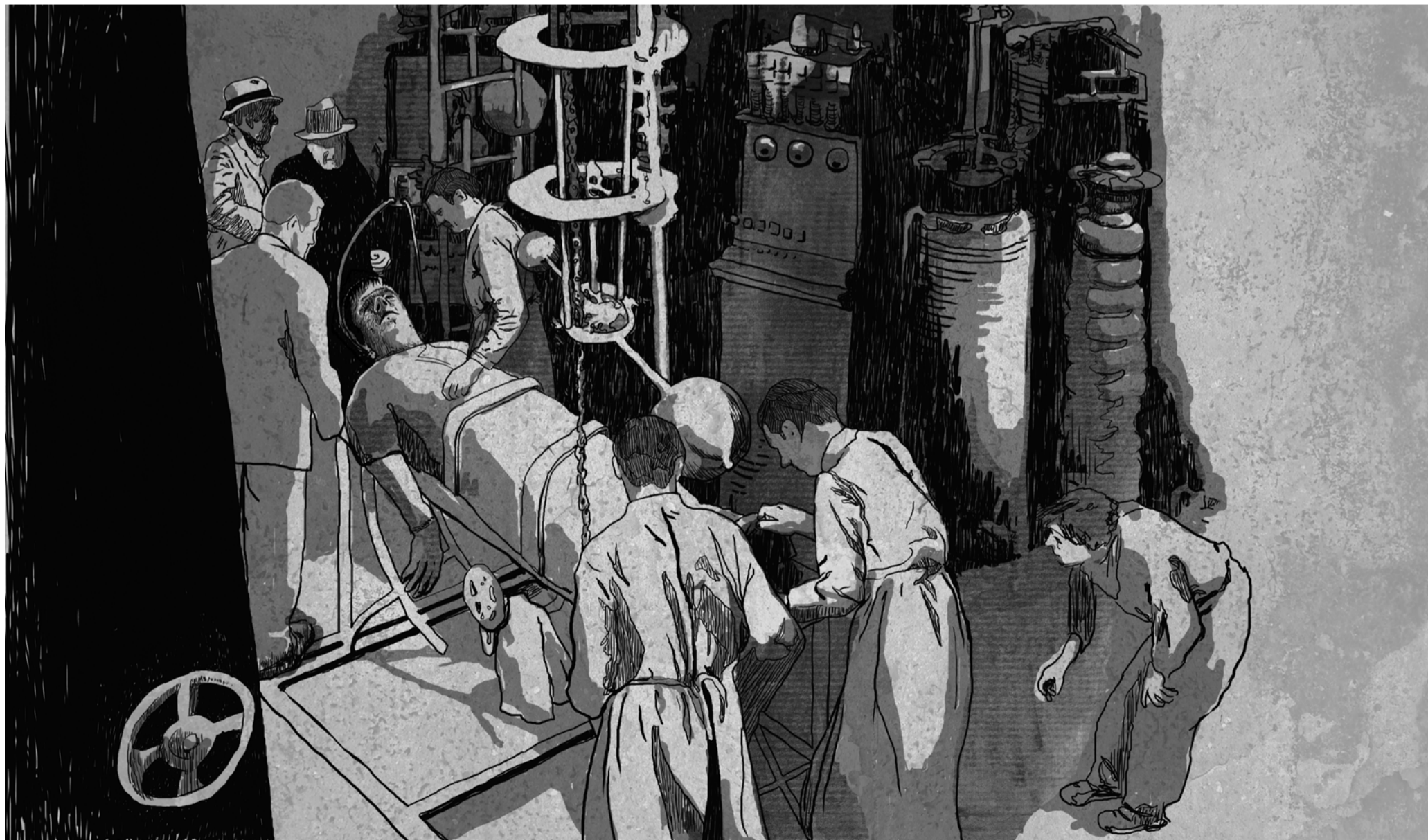
Bistveno vprašanje na tej točki je sledeče: kako oziroma s kakšnimi sredstvi priti do teh idealov, za katere se je vredno boriti skozi revolucionaren proces, ki bo razbil trenutni status quo in postavil nova družbena razmerja? V razpravo na tem mestu vključimo Bakuninovo osmišljanje revolucije, v katerem sta potrebni dve zaporedni fazi družbene spremembe: v prvi (ki jo v tem sestavku puščamo ob strani) je treba s »hladnim, neizprosnim bojem« uničiti vse obstoječe institucije in elemente, ki nasprotujejo toku revolucije; v drugi fazi, po destrukciji, pa sledi kreacija oziroma družbena transformacija, ki se bo po spontanih vodilih vsakodnevnih življenjskih izkušenj, potreb in aspiracij gradila od spodaj navzgor.

Bakunin ne ponudi natančnega odgovora, na kakšen način se bo izvajala družbena transformacija in kdo bo nosilec le-te, saj, kot pravi, idealna družbena organizacija ne more biti izpeljana, ker je že prisotna v ljudeh samih. Za vzpostavitev novega, radikalno drugačnega sistema pa ljudje po Bakuninu potrebujejo tudi pomočnike, vedno pripravljene »profesionalne« revolucionarje, ki bodo sposobni poenotiti instinkte ljudi in revolucionarne ideje. Na tej točki se Bakunin ujame v past hegemonškega položaja idej, pogledov in konceptov določenih posameznikov, ki sestavljajo »skrito družbo«. Ta je, tako pravi Bakunin, potrebna zaradi tega, ker se ljudje sami niso sposobni »formulirati, povezati in združiti« v (anti)sistem.

Skupnosti v uporabi s tem gradijo nove oblike organiziranosti zgolj na relaciji »anti-sistem« (ki naj bi bil že sam po sebi dober) proti »sistemu« (ki naj bi bil že sam po sebi slab). A takšna razlika med omenjenima oblikama organiziranosti je zgolj navidezna: če se vrnemo na izhodišči, nasprotujoči si tezi o (nujnem) »paradoksu revolucije«, uvidimo, da (domnevni) »anti-sistem« teži natančno k temu, da bi prelomil z večnim brezizhodnim položajem pri zamišljanju bodoče, »drugačne« družbene ureditve. Poenostavljeno: »anti-sistem« želi prihodnost vzeti v svoje roke. Oziroma – kontekstualizirano s Huxleyem: ko »anti-sistem« dela eksperiment s cepitvijo poganjka rože Gloire de Dijon na grm črnega grozdja, uporablja vsa razpoložljiva sredstva, da bodo zrastle vr-

tnice, ki bodo a priori točno določene barve. Revolucionarno gibanje (»anti-sistem«) zaradi hegemonskih teženj posameznih voditeljev in skupin znotraj skupnosti v uporabi pristane na skorajda identično logiko, kot jo vsiljuje obstoječi družbeni red – na nujnost hierarhičnosti, piramidalne institucionalizacije, prisile, nadvlade, kontrole in discipline. Takšna organiziranost v najboljšem primeru dopušča možnost različnih poti do revolucionarnih sprememb – kljub vsemu imajo nekatere že vnaprej izbrano prednostno pozicijo. V najslabšem primeru pa organizacija takšne vrste vodi do Nečajevega Katekizma revolucionarja, v katerem je podano delovanje »anarhistične« celice s poudarkom »na predanosti vodstvu, disciplini in neomajni veri v pravičnost njihovih namenov«. (Teorijo je z ubojem člana celice Ivana Ivanoviča Ivanova, ki je podvomil v avtoritarne metode voditelja (ne v samo revolucijo), v praksi potrdil Sergej Nečajev sam.)

Pri vprašanju nujnosti voditeljev se je smiselno spomniti tudi na pesem *Leaders*, ki jo leta 1967 izdal underground časopis *The Seed*. V zadnjem delu besedila je zapisano: »Vemo, da sistem ne deluje, ker živimo na njegovih ruševinah. Vemo, da voditelji ne delujejo, ker nas vsi vedno znova pripeljejo do sedanjosti realnosti, tako dobri kot slabi voditelji ... Kar sistem razume kot organizacijo /.../ je sistemska kletka, ki samovoljno omejuje možno. To ni nikoli delovalo. Vedno je proizvajalo sedanost«. In ravno proizvajanje sedanosti se zdi v številnih primerih končni rezultat takšnih oblik »revolucionarnih« gibanj, kot so bila opisana zgoraj (klasičen primer v tem kontekstu predstavlja leninizem). Glavni problem njihovega delovanja tako ostaja na osnovnem razumevanju procesa revolucije: cilj družbenih gibanj nikoli ne sme postati osvojitve zadnjega nivoja boja, ki bi/bo pripeljal do revolucije. Nasprotno: družbena gibanja si morajo prizadevati, da se revolucija nikoli ne bo zgodila oziroma da se nikoli ne privede do konca. Poleg revolucioniranja »sistema« se mora hkrati izvajati tudi revolucija znotraj »anti-sistema«, zato na tem mestu ne moremo več govoriti o revolucionarnih gibanjih, temveč je bolj ustrezno, da govorimo o družbenih gibanjih, ki delajo revolucijo možno, a hkrati nikoli dosegljivo (opisano prakticira tako imenovano gibanje gibanj oziroma alterglobalistično gibanje). Ključna lastnost takšnih gibanj ne sme ostati zgolj na stopnji, na kateri je možna tudi organiziranost mimo obstoječih institucij. Takšne prakse enakega organiziranja so bile skozi zgodovino že dokazane. Cilji morajo biti višji: samoorganizirati se na način svobodne, enakopravne, demokratične, pluralne ... radikalno drugačne družbene ureditve. ∞

»Mislím, saj so pravice za vse, ne, samo meni to ne odgovarja!«

Do poroke bo vse dobro ali o problematični rabi diskurzov na fronti Družinski zakonik

piše Zala Razpotnik

Zgodba o Družinskem zakoniku se piše že dobri dve leti. Ko se že zazdi, da se bo končno odvila mimo vseh preprek, doživi nov dramatičen zaplet. Ta se tokrat odvija v čakalnici, kjer se čaka na razsodbo Ustavnega sodišča o ustavnosti referendumu o Družinskem zakoniku. Med tem ko se Ustavno sodišče skozi svoje poslanstvo in pravne inštrumente prebija do odločitve, se zdi, da se je ljudstvo že izreklo, saj je povabilo na breg »za« ali »proti« redko koga obšlo. Pa v resnici ne gre za odločanje o Družinskem zakoniku, temveč o priznavanju pravic manjšini oz. »močnemu gejevskemu lobiju«, odvisno od percepcije. Gre za trud širitve prostora svobodnih odločitev in hkrati enoumno vzklikanje o edinih pravih formah življenjskih skupnosti. Navkljub racionalno dojemljivim argumentom so bili v opredelitve inscenirani strahovi, ki so plod kopičenja odmevnih, prepogosto sovražnih izjav v javnosti, te pa so mediji senzacionalno naselili v glave, misleče na prihodnost svoje domovine. »Mislím, saj so pravice za vse, ne, samo meni to ne odgovarja,« »zato, ker mora biti en red« ali pa »jaz ne vem, ker ga nisem prebrala, ampak sliši se marsikaj,« so primeri argumentacije za oddajo podpisov za referendum, ki so jih ujele kamere nacionalne televizije. Opredelitev za ali proti Družinskemu zakoniku je postala celo selektivno orodje na lepotnih tekmovanjih. Skratka, Družinski zakonik je na tnalu ljudske odločitve že precej časa, slovenska javnost se je, vsaj na videz, o teh vprašanjih polarizirala. Ob tem je zaskrbljujoče predvsem to, da so človekove pravice postale diskutabilne, javni prostor pa je odprl vrata različnim diskriminatornim in žaljivim retorikam.

V dolgotrajnem postopku presojanja Družinskega zakonika v Državnem zboru, delovnih telesih Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, različnih medijskih reprezentacijah in strokovni ter laični javnosti so se mnenja večinoma porazdelila med dva pola, s čimer se je ustvaril format *pro et contra*. Neefektivnost razprav, katerih namen je bil pogosto doseči kompromis (?), je mogoče pripisati sami naravi polarizacije, ki ni delila strokovnih argumentov, temveč se je izvrševala prvič po političnih barvah, drugič pa so izmenjave mnenj dveh na videz poenotenih polov potekale na različnih diskurzivnih nivojih. Tako sta se v javnosti, poenostavljeno rečeno, soočali znanost in ideologija, argumenti in predsodki, od česar konsenza kot izkupička debata ni mogoče pričakovati. In nenazadnje se seveda postavlja pod vprašaj sam smisel in namen takšnih debat, kjer so na udaru pravice (spolnih) manjšin, predvsem pa sta vprašljiva način razpravljanja na politični ravni in vključevanje laične javnosti.

Zdi se, da se na vsebinskem področju argumentov in protargumentov od poslušanja referatov v javnomnenjski predstaviti v Državnem zboru jeseni 2009 ni kaj dosti spremenilo, kljub temu da je parlamentarna razprava in razprava strokovnega odbora ministrstva tekla dve leti. Navkljub obširnosti predloga Družinskega zakonika se je polemika večinoma zgoščevala okrog vprašanj, ki zadevajo istospolne partnerske skupnosti, njihovo priznavanje in posvojitvev otrok v te skupnosti. Členi, ki se tičejo te »problematiche«, so bili kmalu s strani glavnih akterjev in akterk, pa tudi medijev, krajše poimenovani kot »sporni členi« in s tem javno izpostavljeni kot predmet, ki potrebuje debato in usklajevanje širše javnosti.

Argumentacija predlagateljev in zagovornikov Družinskega zakonika se je opirala predvsem na diskurz človekovih pravic, ki je ostal osrednji princip vse do sprejetja Družinskega zakonika. Kasneje pa tudi v okviru polemike o legitimnosti referendumu, navkljub temu da je bil sicer Družinski zakonik sprejet v kompromisni različici, ki še vedno vzpostavlja ločnico med homoseksualnimi in heteroseksualnimi partnerstvi oz. družinami, kar se tiče do-

ločenih pravnih pravic in simbolne neizenačitve. V tem kompromisu se torej zasledovanje diskurza človekovih pravic in 14. člena Ustave RS ni povsem realiziralo, kot bi se, če bi bil sprejet prvotni predlog zakona, ki je enostavno postavljaj enačaj med različnimi oblikami partnerskih in družinskih skupnosti ne glede na spolno pripadnost.

Ob poteku razprav so se predlagatelji zakona pogosto lovili med diskurzom človekovih pravic in pedocentrizma, ob tem pa se potiskali v pozicijo branilcev (realnega stanja). Na argumente, ki so sloneli na človekovih pravicah, se je pogosto pripenjalo normalizacija istospolnih parov v kontekstu dokazovanja vsebinske istosti s t. i. »tradicionalno družino«, ravno v tem lovljenju med legitimizacijo raznolikosti in tolažbo, ki zagotavlja ohranitev tradicionalnih družinskih form, pa so se nevede podčrtali odkloni od normalnosti, ki je enaka domnevni tradicionalnosti. Heteroseksualno nuklearna družina se je ob tem postavljala kot normativ, ki ga ostale forme lovijo za rep, vsaka razdalja med njimi pa je samoumevno označena za odstopanje, primanjkljaj. Normalizacija neheteroseksualnih partnerskih zvez je šla tako daleč, da se je kdaj komu zareklo tudi o tem, da se znotraj takšnih skupnosti spolne vloge razdeljujejo podobno kot v heteroseksualnih družinah (!). S tem pa se seveda kot obči zglede vzpostavlja heteronormativnost, ki se utrjuje celo v kontekstih, kjer bi se jo dalo postaviti pod vprašaj.

Poleg tega je bilo večkrat poudarjeno, da zakon v središču postavlja predvsem otroke in njihove pravice (v trenutkih tudi zaradi strahu pred očitki, da zakon daje gejem in lezbijkam pravico do otrok) in da je zato nujno potreben za ureditev trenutnega stanja. Moment realnosti je bil pogosto izkoriščen tudi v smislu, da zakon le ureja tisto, kar že obstaja, in »da življenje poišče pot samo mimobežno pravnim podlagam« ter, kot tolažniško najpomembnejše, zakon ne ustanavlja novih istospolnih partnerskih zvez in družin. To se seveda zdi logično, vendar se je pri tem načinu prepričevanja tistih, ki Družinskemu zakoniku zaradi »spornih členov« nasprotujejo z očitkom, da zakon ustanavlja istospolne skupnosti, izkazal kot problematičen. Temu se sicer res ponuja odgovor kar pa je podobno argumentu, ki na podlagi raziskav o vplivu odraščanja z istospolnimi starši prepričuje in tolaži, da ti otroci nimajo nič večjih možnosti, da bodo sami istospolno usmerjeni.

Sicer pa obstaja možnost, da bo zakon istospolne pare »spodbudil« k razmišljanju o osnovanju družine. Vsaj tako je mogoče sklepati na podlagi raziskave Romana Kuharja in Alenke Švab, ki sta ugotovila, da pri gejih in lezbijkah želja po otroku ostaja na načelni ravni, kar je posledica zavedanja predvsem majhnih možnosti za realizacijo družinskega življenja pa tudi družbenega neodobravanja istospolnega starševstva. V tem pogledu je mogoče sklepati, da bi se več gejev in lezbijk odločilo za starševstvo, če bi bili pravni in družbeni pogoji temu naklonjeni.

Nočne more Primčeve butare

Obrambna pozicija predlagateljev je bila predvsem odgovor na stališča, ki so prihajala s strani nasprotnikov Družinskega zakonika in so se v veliki večini opirala le na t. i. »sporne člene«. V kolesje bolj ali manj stalno ponavljajočih se argumentov – bolje: stališč – v najrazličnejših različicah so se vključevale fantazme, paranoje in fobije, ki so se pogosto sprevrgle v diskurze biologističnega determinizma, seksizma, na trenutke pa tudi nacionalizma. Teološka morala, ki sicer homoseksualnost dojema kot greh, anomalijo in patološkost, se je pogosto skrivala pod masko znanstvenega govora in si tako odprla vrata v debato. Statistični kazalci so se prilagajali zakoreninjenim stereotipom in se vrteli predvsem v polju diskreditacije življenjskega stila LGBT-populacije z dokazovanjem nestabilnosti in kratkotrajnosti istospolnih partnerskih zvez, dokazovanjem visoke stopnje ogroženosti (otrok) zaradi množične okuženosti istospolne populacije z virusom HIV, nasilnosti ipd. V spremljanju teh polemik je bila vsekakor poučna lekcija o možnostih gnetenja, manipuliranja in političnega izkoriščanja znanstvenih dognanj.

Na obeh straneh pa je bilo mogoče opaziti predvsem nekaj – iskanje odklona ali pa istosti s heteroseksualno tradicionalno družino, kar se je izkazalo za ključno normo pri odločanju o tem, kdo ali kaj je primerno okolje za otroka. S tem se je dodatno krepila »normalnost« in normativnost heteroseksualnosti, pri čemer pa so argumenti nasprotnikov služili predvsem širjenju stereotipiziranih predstav in demoniziranju LGBT-populacije, ki se jo je potiskalo na rob Drugega, ki pa, če že nič drugega ni gotovo, po nobeni zdravi pameti ne sme imeti opravka z otrokom, tem najšibkejšim družbenim subjektom.

Če pa je zmanjkalo argumentov, je bilo povsem priročno širjenje strahu in pljuvanje po tistih, ki so se znašli na razišču o njihovi (ne)normalnosti. Vselej se je spraševalo, kaj je zares družina, in predvsem desna politična opcija kdaj pa kdaj ni razumela, da pastirji s kozami in ovčami ter lovci to niso. Seksualizirani in demonizirani geji in lezbijke so kdaj lahko dobili celo upanje za »ozdravitev« svoje bolezni in se nemalokrat pomešali med ostale »perverzije« na Drugi strani, med zoofile, pedofile in še koga. To pa je že druga zgodba o iracionalnem balastu parlamentarnih klepetanj, ki opominja na politično »zrelost«.

Druga vrsta stališč, ki ne najde prostora za Druge, pa je bila manj »znanstven« podprta, saj so se v razpravi o družini in zakonski zvezi kot družbenih institucijah preprosto sklicevali na naravo. Naturalizacija heteroseksualnosti predpostavlja predvsem nezmožnost reprodukcije znotraj istospolnih partnerskih zvez, zaradi česar ta »naravno« ne more biti družina in tako enačena s heteroseksualno skupnostjo, katere »naravni« namen je snovanje družine. Da tako pač je, sta kriva bog in narava. Na to prepričanje sta se

Na obeh straneh pa je bilo mogoče opaziti predvsem nekaj – iskanje odklona ali pa istosti s heteroseksualno tradicionalno družino, kar se je izkazalo za ključno normo pri odločanju o tem, kdo ali kaj je primerno okolje za otroka.

Omejevanje določenih pravic istospolnih parov (skupna posvojitve) in drugačno poimenovanje (partnerska skupnost) vzpostavlja simbolno razliko med domnevno enakimi državljani in državljanjami, zakonska zveza pa še naprej ostaja ideološko in spolno zaznamovan koncept.

pripeli dve pomembni predpostavki, ki polnita rezervoar moči tudi Civilni iniciativi za družino in pravice otrok in podžigata (ideje) Aleša Primca. Prva je ta, da bi bila z Družinskim zakonikom razvrednotena tradicionalna družina. Ta strah bi bilo mogoče razložiti z občutki ogroženosti hegemonije heteroseksizma in esencialističnega pojmovanja spola. Da je temu tako, je mogoče sklepati tudi po tem, da se strah ni zmanjšal s sprejeto kompromisno različico zakona, ki še vedno štiti zakonsko zvezo kot zvezo moškega in ženske, in navkljub temu da ima partnerska skupnost gejev in lezbijk iste pravne posledice kot zakonska skupnost, se je simbolna ločnica, zaradi skrbi neke tradicije, vseeno zakonsko vzpostavila. Ogrožajoča je že sama prisotnost Drugih v istem zakonu in problem najverjetneje ostaja v tisti misli, ki pozna le eno in edino pravo formo, ki se zaganja na piedestal in že prisotnost drugih pod isto pravno streho omaja tisto, kar naj bi bilo požegnano kot edino pravo. Drugi argument pa podpira prvega ter se nekoliko nerodno vzpostavlja kot govor o »človekovih pravicah«, kar naj bi bila »skrbna in ljubeča mama in oče«, ženska in moška vzgojna dimenzija za vsakega otroka. Seveda tu ne gre za razglabljanje o skrbi in ljubezni, temveč zapiranje vrat vsakršnemu prevpraševanju biologiistične determiniranosti in dihotomije spola.

Kljub temu da so civilne pobude zrasle na obeh nasprotnih bregovih, so medijske reprezentacije, ki ljubijo eksces, nekaterim dodelile več glasu. Rumene uniforme (!) Civilne iniciative za družino in pravice otrok z Alešem Primcem na vrhu so ob svojem izrekanju hvaležnosti za mamo in očeta postale sinonim oporekanja Družinskemu zakoniku. Čeprav so se v javnosti predstavljale različne pobude konzervativnih nazorov, je bilo kaj kmalu jasno, da so doma na istem naslovu. Od začetka razprave o Družinskem zakoniku je omenjena iniciativa aktivna na portalu 24.KUL.SI, ki gostuje kar na strežniku Rimskokatoliške cerkve in je sicer del Zavoda Kul.si. Na čelu slednjega je Tadej Strehovec, drugače poznan predvsem kot tajnik Komisije Pravičnost in mir Slovenske škofovske konference, ki jo je v sklopu javnih in strokovnih razprav o Družinskem zakoniku tudi predstavljal. Torej je predstavljal glas RKC, Aleš Primc pa civilno pobudo zaskrbljenih državljanek in državljanov, ki so v resnici tvorili podaljšano roko RKC-jevih stališč.

Za njeno delovanje je bila poleg organiziranih shodov ključna omenjena spletna stran, ki je iniciativi (RKC?) služila kot nekakšen manifest. Ta je do danes zrasel v obsežen opus prispevkov, katerih retorika in vsebina sta ponavljajoči. Prevladuje predvsem populizem in posploševanje (*»mame se z otroki več pogovarjajo in jim pojejo, očetje pa se z njimi raje valjajo po tleh«*), preobračanje resnice (*»škandal: mediji bodo ocenjevani in financirani glede na objavo homoseksualnih vsebin?«*), demoniziranje LGBT-skupnosti (*»skoraj polovica splošno aktivnih homoseksualnih moških, ki so okuženi z virusom HIV, se tega ne zaveda«*), zastraševanje in širjenje panike (*»Se je že začelo: najprej homoseksualne poroke, sedaj nas čaka še legalizacija pedofilije!?!«*), napovedovanje raznih grozljivih posledic v primeru uveljavitve zakona, ki se navadno tičejo problematike ugovora vesti (*»cvetličarka javno stigmatizirana, ker ni želela prodati cvetja za lezbično poroko«*) in šolstva (*»homoseksualni aktivisti v osnovnih in srednjih šolah že prevzgamajo otroke!«*) ter domnevnih posledic za otroke, živčevih v istospolnih družinah (*»kaj če otrok toži družavo?«*). Vse »resnice«, ki jih morate nujno poznati o Družinskem zakoniku, se skrivajo za senzacionalističnimi naslovi, kot so »razkrivamo«, »škandal« in citati javnih, bolj ali manj podkovanih oseb, kar služi prepričevanju množice, kot češ poglej, koliko dobrih in pametnih ljudi je že na naši strani.

Vsebina spletne strani, ki se tiče zakonika, je sorodna že opisanim diskurzom, ob čemer je nemogoče spregledati promoviranje širokega spektra stališč, ki so sicer del moralnih in etičnih nazorov RKC in se tičejo predvsem regulacije seksualnega življenja (temu priča veliko število prispevkov na temo kontracepcije, splava, vzdržnosti pred poroko), družinskega življenja (zagovarjanje »naravne« spolne dihotomije znotraj družinskih razmerij) in drugo (evtanazija, vzgoja).

In nazadnje, čeprav pomembno: civilna iniciativa se je pogosto spogledovala z nacionalističnimi skrbmi, ki se tudi sicer rade združujejo z reguliranjem seksualnih praks in stavijo na »dobro narodak«, njegove prihodnosti in preživetja. Slednje je bilo zaznati tako v retoriki, npr. letak s povabilom na shod iniciative je vabil med drugim tudi narodne noše, zaključil pa se je z nagovorom »Pridem.

Za Slovenijo.«, in manifestacijah, kot je npr. prepevanje himne pred upravno enoto med zbiranjem podpisov za referendum. Sicer pa Primčeve primerjave podpornikov civilne iniciative z nezlomljivo butaro morda raje res ne gre razumeti kot fašističnega nagovora, temveč kot spodrsrlaj, nevednost. Čeprav so se ravno prostori »nevednosti« v primeru Družinskega zakonika izkazali kot najbolj nevarni, saj jih je preprosto zapolniti z ideološko retoriko, ki na ostro nabrušenem jeziku ne pozna besede poraz in je predvsem gluha za racionalno utemeljene argumente. Sicer pa – »sliši se marsikaj«.

Do poroke bo vse dobro?

Izpostavljena problematika pa ne zadeva le določenih diskurzivnih praks, temveč tudi problematičnost polariziranja dveh na videz homogenih skupin, ki vzpostavljata vsaka svoj nedeljivi subjekt. Subjekt se na konservativni strani razglašča za moralnega glasnika večine (navkljub temu, da se državljani in državljanke (še) niso opredelili do problematike z referendumom). Zaradi strukture tega pola se zanj domneva, da je kristjan, ki *a priori* nasprotuje legalizaciji istospolnih partnerstev in družin, kar pa je posledica diskurzivne prakse, ki je oblikovala ta pol in je temeljila pretežno na rimskokatoliški morali in etiki. Ob tem pa se hkrati etika RKC prikazuje kot splošno sprejeta etika večine državljanov in državljanek, ti pa po zdravi pameti nasprotujejo sovražniku naroda, ki širi t. i. »homoseksualno ideologijo«. To je še toliko bolj zaskrbljujoče, ker vdira v prostor političnega in se zliva z argumenti desnice, s tem pa se postavlja ob bok strokam, kot so sociološka, psihološka idr., ki do resnice prihajajo po racionalno utemeljeni poti.

Na nasprotni strani pa se je znašel subjekt, ki želi zagotoviti pravice viktimizirani manjšini in zagovarja pluralistične in demokratične ideale. Vendar se ravno poudarjanje pluralizma tukaj izkaže za paradoksalno. Manjšina se namreč vzpostavlja kot poenotena, nedeljiva, breznotranjih nasprotovanj, hkrati pa pristane na kompromisno obliko zakona, katerega domnevna demokratičnost ponovno legitimizira (simbolno) neenakost.

Bitke za Družinski zakonik so konstituirale neproblematičnega geja ali lezbijko, ki, pretirano rečeno, hrepeni po družinskem življenju (in to je zadnja pika na i, ki mu ali ji manjka, da bo polno zaživel/a v družbi), kar je deloma zaslug obrambne pozicije predlagateljev zakona, deloma pa tudi medijev. Slednji so za poslančeve demone o dveh starih homoseksualcih, ki si nabavita majhnega fantka in se skupaj kopajo v banji, priskrbeli neškodljive obraze tistih, ki so že sedaj tukaj in odražajo t. i. realno stanje. Sicer ima razkritje politični potencial, dobrodošlo pa je tudi z vidika vidnosti LGBT-družin (za katere do zdaj Slovenija ni vedela, da obstajajo), odpravljanja predsodkov, preseganja stereotipov in izobraževalne funkcije, naposled pa seveda tudi za medije in njihovo gledanost, branost. Problematična je predvsem retorika in način reprezentiranja, ki sta bila vselej v funkciji dokazovanja »normalnosti« teh družin in nemalokrat dišita po senzaciji. Podton *»taki smo, kot vsi ostali«* oz. normalizacija gejev in lezbijk je bila prisotna na dveh vidikih. Prvi, že predstavljeni vidik je ta, ki dokazuje, da so (določene) spolne manjšine dovolj normalne, da se jim lahko zaupa vzgojo otrok, saj so otroci deležni enakega vpliva, kot ga nudijo heteroseksualni starši. Skratka, so tako dobre ali slabe kot tradicionalne družine. Drugi vidik normalizacije pa je izpostavljala geje in lezbijke kot poenoten subjekt, ki želi stopati po poti, po kateri vsi normalni heteroseksualci že po naravi hodijo še iz časa predružbenosti, in ima željo po legaliziranju svojih partnerskih zvez in družinskem življenju. Na tem mestu pa se odpira polemika, ki v boju za enakopravnost, vsaj v širši javnosti in razpravah o Družinskem zakoniku, ni dobila dovolj prostora.

Zaradi lovljenja ravnotežja med strokovnimi pogledi in strahovi ideologije za prevpraševanje same zakonske zveze in heteronormativnosti ni bilo prostora. Identitetna politika res da omogoča politično akcijo in ob spopadu z iracionalnimi argumenti je diskurz človekovih pravic razumljiv, a se ob tem vseeno poraja *queerovski pomislek*, ki pravi, da le integracija, normalizacija in stapljanje s heteronormativnostjo ne rešujejo problematike diskriminacije, temveč le premikajo meje normale. Kdo spet ostaja za ograjo družbenega priznanja, je jasno – vsi tisti, ki iz kakršnegakoli razloga ne bodo živeli monogamnega, družinskega življenja. Tudi v razpravah o Družinskem zakonu

se je na trenutke zdelo, da sta možnost poroke in posvojitve otrok poslednji preprički, katerih odprava vodi na zadnjo postajo nediskriminacije in svobode. Slednje je sicer konservativno prepričanje, ki ga gojijo t. i. »homo konzerve«, te pa za svojo normalnost želijo tudi družbeno priznanje. Z legalizacijo poroke. *Queer* teorija opozarja, da je bolj kot na doseganje zmag na področju zakonodaje pozornost treba usmeriti na prevpraševanje tistih družbenih mehanizmov, ki reproducirajo hegemonijo heteroseksualnosti in binarnih (spolnih) razmerij, katerih posledica je nenazadnje tudi homofobija. Poleg tega pa se aktivisti in aktivistke, ko se ugasnejo žarometi, ki že dve leti obsesivno segrevajo področje boja za »tradicionalne« vrednote, še naprej borijo s širitvijo prostorov svobode in mnogoterimi ostalimi oblikami diskriminacije, ki so jih dnevno deležne spolne manjšine. Resda sta feministična in tudi queer kritika zakonske zveze kot glavne mašinerije heteroseksizma upravičeni, vendar vprašanje, kaj se bo zgodilo z njo, ko vanjo vstopijo homopari, še ostaja odprto. Sicer pa so skrbi in vprašanja o tem, kdo bo normaliziral koga, v kontekstu Družinskega zakonika malo manj aktualna, vsaj odkar vemo, da »kompromisna« različica zakonika še naprej vzdržuje superiornost heteroseksualnosti.

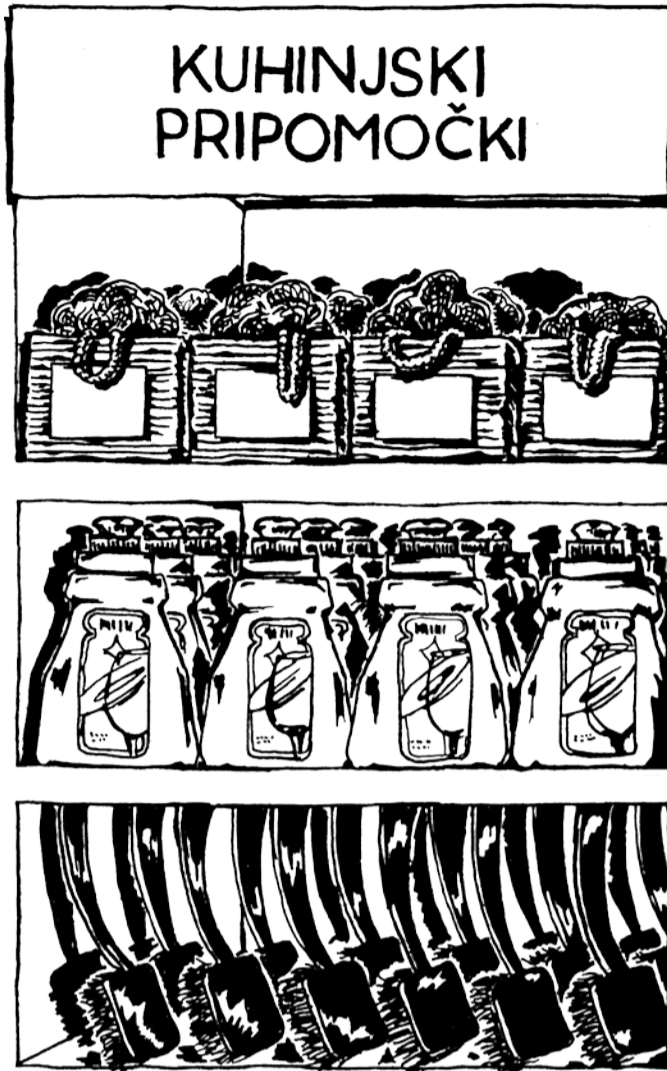
Omejevanje določenih pravic istospolnih parov (skupna posvojitve) in drugačno poimenovanje (partnerska skupnost) vzpostavlja simbolno razliko med domnevno enakimi državljani in državljanjami, zakonska zveza pa še naprej ostaja ideološko in spolno zaznamovan koncept. Ne glede na to, ali na Družinski zakonik gledamo kot dobljeno bitko ali ne, je izzivanje samoumevnosti heteroseksualne hegemonije zagotovo pustilo nekaj sledi v širšem družbenem prostoru. Kljub temu pa glavni boj z dominantnimi diskurzi, iz katerih izhajajo homofobija in predstavljene diskurzivne prakse na terenu Družinskega zakonika, še ostaja aktualen in lahko vključi tudi tiste glasove nenormalnežev, ki v tej debati niso dobili besede. ☹

Zdi se, da se na vsebinskem področju argumentov in protiargumentov od poslušanja referatov v javnomnenjski predstaviti v Državnem zboru jeseni 2009 ni kaj dosti spremenilo, kljub temu da je parlamentarna razprava in razprava strokovnega odbora ministrstva tekla dve leti. Navkljub obširnosti predloga Družinskega zakonika se je polemika večinoma zgoščevala okrog vprašanj, ki zadevajo istospolne partnerske skupnosti, njihovo priznavanje in posvojitve otrok v te skupnosti. Členi, ki se tičejo te »problematike«, so bili kmalu s strani glavnih akterjev in akterk, pa tudi medijev, krajše poimеноvani kot »sporni členi« in s tem javno izpostavljeni kot predmet, ki potrebuje debato in usklajevanje širše javnosti.

Opozicije revolucionarnega

piše **Katja Šircelj** ilustracija **Miha Kosmač**

Kupite revolucionarni brivnik in revolucionarno pasto za zobe in poskrbite za svoj videz! Ne pozabite na revolucionarni šampon za lase, bejbe obožujejo urejeno grivo! Ako je vaše poprej fit telesce postalo mlahavo, poskusite z revolucionarno dieto! Omislite si revolucionarni Iphone4 (naslednji tako ali tako ne bo več revolucionaren) in postanite urbani frajer! Privoščite si revolucionarni program, ki bo povečal vašo spolno slo in vas pripeljal do apokaliptičnega orgazma, postanite ljubimec! Takrat ne pozabite dekletu priporočiti revolucionarnega gela za telo, ki preprečuje zanositev! Prve gubice? Ne oklevajte, posezite po revolucionarni negi proti staranju! Pridružite se revoluciji, ostanite večno mladi! Pa dobro, odjebite že s temi revolucionarnimi utopijami!

ksnih besedah, ki jih je medijski aparat uvozil iz intelektualnih diskurzov in jih ni nikoli uspel zadovoljivo definirati ali artikulirati, še manj zadovoljivo je bilo njihovo prenašanje in prilagajanje. Besede so tako izgubile svoj (zgodovinski) kontekst, emocionalni vpliv, svojo eksaktnost, karakternost in intimnost. Izgubile so svojo moč in postale relikti tega, kar so včasih pomenile.

Danes tako revolucionarnost predstavljajo obskurni oglasni slogani, ne pa razredni boj in radikalna misel. Revolucionarne podobe se jemljejo, trgajo iz konteksta, sprevača se jih v produkte in prodaja. Podoba revolucije, sproducirane s strani kapitalističnega sistema, ni nikakor namenjena prevzgoji in predramljanju ljudskih množic, pač pa prodaji trivialnih izdelkov in storitev ter podajanju kvažiinformativnih novic. Karikiramo, da ilustriramo: uporniki niso ljudje pred Borzo, prej tisti v Rebel kavbojkah. Revolucionarno je torej naenkrat postalo tisti del osebnega, ki je popolnoma nekoherenten s socialnim. Revolucionarnost se ne udejanja v družbenosti kakor v svoji izvorni ideji, pač pa v naših individualnih revolucionarnih izbirah in načinih življenja, ki nimajo nič skupnega z močjo in naprednostjo družbene sile – pozabljamo pa, da je status posameznika sorazmeren ravno z njegovo mobiliziranostjo. Bolj revolucionarni vsak zase, bolj v kurcu kot družba.

Inflacija nepremišljene uporabe besede revolucija z vsemi svojimi koleni in mutacijami vred jo je oropala organskosti in bistva. Postala je abstrakten pojem sodobnosti, ki je namenjen vzdrževanju in razširjanju industrijskih in političnih podob manipulacije. Pojem revolucije je prerasel v nekakšno *do it yourself* ideologijo, ki jo lahko brezmejno apliciramo v prenekatere kontekste, enako svobodna je tudi njena interpretacija. Revolucionarni so volilni programi, revolucionarna je pasja hrana, revolucionarna je lahko celo vojna. Tako, tudi revolucija je naposled postala del specifičnega fenomena in medijske kulturne forme – del spektakla.

Manj realnosti, več podob

»Spektakel je ideologija par excellence, saj se v njegovi polnosti izpostavlja in manifestira bistvo vseh ideoloških sistemov: osiromašenje, zaslužnjenje in zanikanje dejanskega življenja.« (Debord)

Leta 1967 izdana *Družba spektakla* avtorja Guya Deborda, sicer francoskega marksističnega teoretika, pisatelja, filmarja in situacionsita, predstavlja eno temeljnih kritičnih del na področju takratne in brez dvoma tudi aktualne družbe, politike in kapitalizma. Debord je dvajset let kasneje situacijo ponovno analiziral in v *Komentarjih k družbi spektakla* zapisal, da je ta v tem času svoj vpliv nad posameznikom le še povečala.

Debord se ukvarja z odnosi in razmerji v družbi, ki se manifestirajo skozi spektakel. Piše, da se v družbah, kjer vladajo moderne produkcijske razmere, življenje kaže kot

neskončno kopičenje spektaklov. Vse, kar je včasih predstavljala direktna avtentična izkušnja, je danes postalo zgolj predstava. Rečeno drugače, vse konkretno je postalo abstraktno. Sodobna kapitalistična družba, vključujoč institucionalne in tehnične aparate, udejanja spektakel, vloga potrošnika pa je vloga gledalca. Kvaliteta življenja slehernega potrošnika se niža sorazmerno z vplivom spektakla, oropan je kritične percepcije, interakcije so površinske, manjka mu znanja, je pasiven in nezmožen analize. Verjame tistemu, kar vidi, ne tistemu, kar doživi. Spektakel zameji in izolira človeško dožemanje do te mere, da nas prepriča v absolutnost svojega obstoja. Naposled postane edina možna in izvorna izkušnja, ki ne potrebuje alternative, še manj revolucije, saj predstavlja popoln odgovor na potrebe modernega kapitalizma/kapitalista/potrošnika. Rešitev pred unitarizmom in nadzorom spektakla Debord vidi v provokaciji statičnih potrošnikov in uvajanju kritičnega dialoga. Dvignite se, torej! Treba je zavreči obstoječi sistem in vzpostaviti nov družbeni razred, ki bi temeljil na realnosti. Realnost pa se nahaja v aktivnosti.

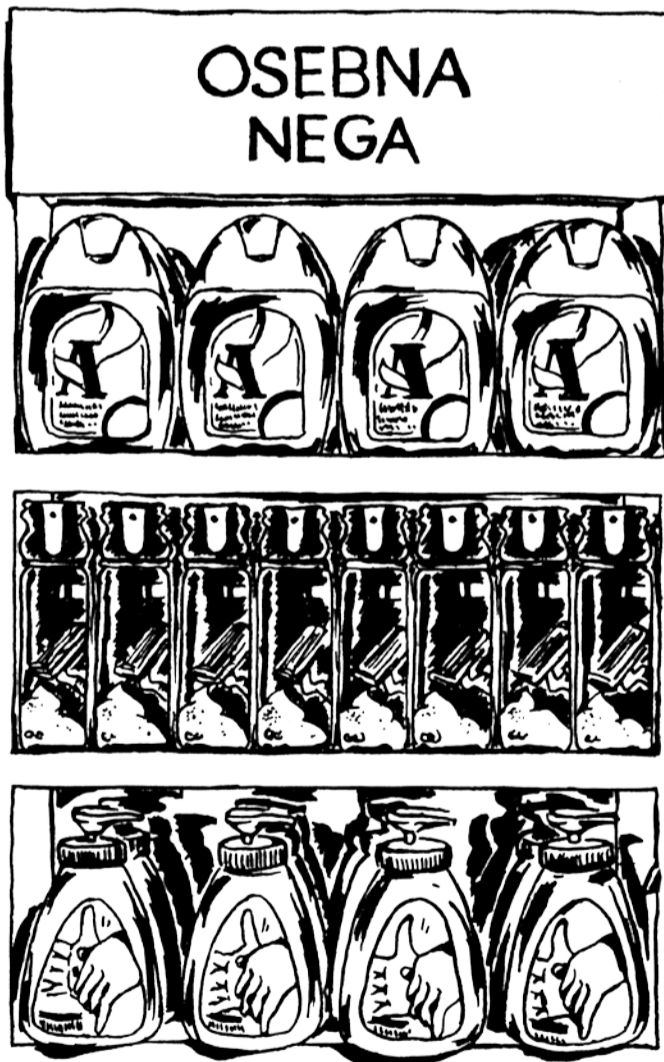
Punkt: kontrapunkt

Opcija A: Krotka telesa.

Spektakel nas torej, v nasprotju z vsem kar obeta, osami in ohromi. Življenje posameznika postane še bolj bedno in prazno, osmisli pa ga je mogoče le z umetno akcijo v obliki različnih generičnih osebnostnih revolucij, s katerimi nas zalaga kapitalizem. Dejanska svoboda posameznika je torej le navidezna, o čemer je pisal tudi Michel Foucault. Krotka telesa, kakor je poimenoval objektivizirane, izrabljene in izpopolnjene posameznike, predstavljajo nasprotje angažiranega subjekta in zagotavljajo obstanek in razvoj moderne neoliberalne družbe. Krotka telesa nadzoruje gosto razpršena disciplinska oblast, ki deluje brez prekomerne sile, a dovolj zmerno, da jo slednja težko prepoznajo. Uravnavanje postane sčasoma tako subverzivno, tako naravno, da ga nesrečna telesa ponotranijo do mere, ko samodisciplinirajo in samorevolucionirajo lastno telo. Kako svoboden in revolucionaren pa je sploh lahko discipliniran človek?

Opcija B: Reaktivna telesa.

Revolucija v razvoju je morda katarzičnega pomena za človeštvo, hkrati za sam pojem revolucionarnega. Kljubovanje in protest današnjih generacij revoluciji počasi vračata njeno prvobitno funkcijo in učinek. To ni instantna *feel good* dobrina, pač pa intenziven, zajeban in dolgo trajen proces osvobajanja, ki zahteva predvsem veliko kolektivnega inputa in približno nič individualnega konformizma. Revolucionarnega karakterja pač ne definira en sam človek, revolucija je predmet skupnosti. Edino takrat lahko vse abstraktno zopet postane konkretno. ∞

Beseda *revolucija*, ki je v preteklosti zastopala progresivnost, svobodo in samodržstvo, se je v času modernih produkcijskih razmer prekvalificirala v oglaševalski fakt in novinarski prilastek po potrebi. Revolucionarno danes pomeni nekaj radikalno novega, naprednega, izboljšane in drastično drugačnega. Pomeni veliko, hkrati nič. Podobno kot nekaterim drugim že stokrat prežvečenim in za uporabo hvaležnim samostalnikom, kot denimo demokraciji, kapitalizmu, etniji, multikulturalizmu, individualizmu in enakosti, se je tudi revoluciji zgodila globalizacija (ironično lahko med prej naštetih populizme prištejemo tudi slednjo). Govorimo o komple-

Rent is theft!

piše Jan Grilc

fotografije Katarina Jazbec

Svobodno območje na železniški postaji v Kranju se začne s tem grafitom. Stara stavba, ki je že desetletje ni nihče uporabljal, je postala *Trainstation squat*. Kup lesa in železja je postal prostor svobodnega izražanja, samonikle kulturne scene in odprtosti. Sivi in rjavi zidovi so postali barviti. Kranj je spet postal malo bolj svoboden, scena pa malo manj zatohla.

To je jasno že takoj, ko prideš tja. Prizor je blazno tipičen: vse je sivo, velika skladišča bolj ali manj propadlih industrij, parkplac in železniška postaja v podirajočem stanju. To je sivina, ki duši, zaradi katere ne moreš niti pogledati okoli sebe in ki jemlje voljo do kakršnekoli aktivnosti. Skvot s svojo barvitostjo v takem okolju deluje kot diskokrogla. Iz konteksta kockastih nakupovalnih središč, zmeraj istih partijev v nekaj diskačih in govejih veselic štrli tako zelo, da ga bodo Kranjčani morali opaziti. Aktivisti so ga opazili, ko je bil še siv, ostali ga bodo morali zdaj, ko so tam barve. Pol leta po dokončnem zaprtju Izbruhovega kulturnega bazena, ki ga je pogoltnila ignoranca oblasti in ljudi, se spet nekdo bori za svobodo umetniškega in političnega izražanja in za alternativo masovnim žurom v betonsko-plastičnih centrih.

»Če ni placa, ni nič. Je nujni pogoj. Naj se odvija tisto, kar ljudje hočejo. Ne bi preveč govoril o alternativni. Ajde, nekih bendov tipa *Pop design* ali pa takih, ki hočejo ful keša, tukaj ne bo. Ne bi zdaj postavljali neke meje, kaj je alternativa in kaj ni. Je pa vsekakor tole nekaj novega.« Tako na prostor gleda eden izmed tistih, ki so 18. junija zavzeli oziroma osvobodili stavbo. Je en glas izmed mnogih, ki »dol« skupaj ustvarjajo in širijo prostor. Imena se na skvotu ne izpostavljajo. Ra-

zlogi so različni – prvi je vsekakor ta, da na skvotu ni vodje, predsednika ali kakršnekoli druge funkcije. So le združeni aktivisti iz različnih okolij, ti pa si želijo skupaj ustvarjati v nekomercialnem okolju, ki dopušča različnost. Odločitve se sprejemajo skupno, v plenumski obliki direktne demokracije, z dialogom, ki ne zavrača drugačnega mnenja, ampak ga upošteva. Prav to je bistveno za delovanje avtonomnega prostora – odprtost in resnična demokratičnost. V začetku novembra je v mrzli dvorani skvota potekala prva skupščina aktivistov in vseh zainteresiranih, kjer so bile na tapeti predvsem odločitve o odnosu do občinskih oblasti, organov represije in o notranjem delovanju *Trainstation squata* v prihodnje.

Kolektivna obramba

In prav tu se skriva še en razlog, zakaj se imen ne izpostavlja. Moč in najverjetneje tudi obstanek skvota sta edino v kolektivnem sodelovanju aktivistov in sodelujočih, ki se ne smejo izpostavljati zaradi represije in dominantne moči oblasti. Skvot seveda deluje ilegalno in zaradi poudarjanja kolektivnosti, kjer noben posameznik ali društvo ne stopa v ospredje ali prevzema kakršnekoli formalne ali pravne odgovornosti, mu zaenkrat represija še ni mogla do živoga. Od začetka septembra, ko so se v novem prostoru različni dogodki začeli redno odvijati (vsaj trije na teden), so bili najzvestejši obiskovalci, ki so obiskali vsako prireditev, policisti in kriminalisti. »Ne vem, če je tu razlog hrup, ki naj bi motil sosedo. Mi smo to s sosedi rešili, zmenili smo se, da spuščamo manj basov in da bomo še bolj izolirali. Polcija pa pride in nadleguje glasbene skupine. Nihče ne prevzema odgovornosti in oni iščejo nekoga, da mu dajo položnico. Zadnjič so potem našli in oglobili D. J.-ja zaradi kršenja javnega reda in miru. Od začetka delovanja so se zdaj zamenjale že vse izmene policistov, tako da upam, da bo v naslednjih mesecih končno več miru. Pozvali so nas tudi k dialogu.« Zaradi tega je bil eden izmed sklepov skupščine, da skvot skuša nadaljevati delovanje v ilegali in se še naprej braniti z enotnostjo. »Priznavamo – kršimo vsa pravila. Na drugačen način pač ni mogoče doseči ničesar. Lahko bi samo čakali, da župan kaj naredi. Ampak medtem bi se že vsi preselili v Ljubljano in spet ne bi bilo nič. Če bi se nekdo izpostavil, bi potem vse prijave in kazni letele nanj. Zdaj tega ni, ker ni odgovorne osebe. Če bi bila, bi Sazas pošiljal položnice, ukinili bi šank, ker ni vode, inšpekcija bi takoj zaprla vse.«

Stavba, v kateri se zdaj razvija nova scena, je v zemljiški knjigi vpisana kot javno dobro občinskega pomena. Občina je na vprašanja iniciative *Kranj rab plac* o lastništvu stavbe najprej odgovorila, da Mestna občina Kranj s tem prostorom nima nič. Kmalu po zasedbi je v stik z aktivisti stopila oljar-

na, ki je imela v najemu del stavbe, a ga že več let niso uporabljali. »Prostore so izpraznili in prekinili najemno pogodbo z občino – taisto občino, ki je trdila, da o stavbi ne ve nič.« Pri iniciativi so si še naprej prizadevali za vzpostavitev dialoga z oblastmi, ampak so naleteli na neodzivnost. Kljub temu je po sklepu skupščine iniciativa še enkrat uradno oddala prošnjo za sestanek pri županu. »Če še zdaj ne bo nič, bomo morali narediti drugačno akcijo. Ne gre več drugače, določene probleme pa je treba rešiti.« Gre predvsem za elektriko. V začetku delovanja je bil skvot še priključen na električno omrežje, potem pa so morali zaradi policije sredi enega izmed koncertov elektriko odklopiti. Zdaj čez teden in za manjše dogodke uporabljajo šibkejši agregat, za koncerte in večje evente pa si morajo sposojati močnejšega pri podjetju v Ljubljani, kar skupaj z nafto stane okoli 50 evrov na dogodek. Z občino želijo uskladiti dolgoročno rešitev problema, da bi se lahko osredotočili na svoje delovanje.

Prihodnost prostora in delovanja

Sam prostor se dinamično spreminja – tako v fizičnem kot vsebinskem smislu. Stene vsak dan dobivajo nove poslikave, prostor postaja bolj in bolj nor na pogled. Potreb je seveda še veliko. Predvsem problematičen je material za nadaljnje prilagoditve prostora, saj denarja za nabavo ni. »Najprej moramo urediti spalnico za bende. To je prioriteta. In ogrevanje, če ne bomo pozimi zmrznili. Rabili bi precej veliko peč.« Z materialom so skvotu sicer že priskočila na pomoč tudi druga društva in posamezniki iz cele Slovenije, ki delujejo na podoben način. Sama stavba je v dokaj dobrem stanju in precej velika. Sestavljena je iz treh prostorov: glavnega placa, kjer so zdaj oder, manjši šank, mešalka in 7 stolov, sprejme pa lahko okoli sto ljudi, bekstejdža in precej prostorne zadnje dvorane. V tej želijo aktivisti urediti čajno kuhinjo z manjšim dnevnim prostorom, spalnico, prostor za vaje bendov, pomožni studio za delovanje in aktivnosti. Če bo šlo, tako prostorsko kot finančno. S tem se počasi ustvarjajo pogoji za doseg pravega namena neodvisnega prostora – nemoteno in nekomercialno delovanje za vsakogar. V ustvarjanje se vključujejo skupine večinoma mladih, katerih interesi in področja delovanja so heterogeni, prostor pa odseva potrebe aktivnih Kranjčanov, ki se, še posebej po uničenju Bazena, do zdaj niso imeli kam dati. »Folk kar pride in to se mi zdi ključno – da pridejo nove sile in mladina z idejami, ki bi rada kaj počela. Da niso po kafanah, ampak delajo.« Skvot je odprt za vse, vsi imajo tudi enak glas pri odločanju. Skupščine bodo zdaj potekale redno, predvsem pred večjimi akcijami, in bodo temelj odločanja o programu in delovanju v skvotu. To je ne- oziroma minuspro-

Trainstation squat ni le prostor, ki je uradno opredeljen kot javno dobro, ampak je tudi dejansko javno dobro. Tam se javno dobro ustvarja in na novo definira – javno ne ostaja v domeni občine oziroma države, ampak postaja skupno, torej v lasti in upravljanju vseh.

fitno. Delo temelji na prostovoljstvu – kdor ima čas, pride in pomaga. Ves denar, ki se nabere na kup z vstopninami, prostovoljnimi prispevki in od šanka, gre nastopajočim in za nakup materiala za obnovo prostora.

Hkrati, ko se skupina entuziastov trudi, vlaga ves svoj čas in finance v to, da bi v mrtvem Kranju ustvarila prostor drugačnega dialoga in logike, pa na drugi strani še vedno vlada enaka apatija večine javnosti, ki mirno hodi mimo skvota vsak dan na delo in z dela in napol prestrašeno, napol pa ignorantsko gleda stran. Če bo kdo uničil še en avtonomen prostor v Kranju, bodo to prav ti ljudje, ki jim definicijo kranjske identitete predstavljajo škatlasti nakupovalni centri, prav ta mladina, ki je ne le deklarativno, ampak tudi dejansko že zdavnaj izgubila zanimanje za vse, kar ni osvetljeno z neonomi in ne predstavlja le alkoholiziranega izklopa od vsakdana, ampak zahteva nekaj energije in razmisleka. Samonikla kulturna scena, postavljena od spodaj navzgor, v Kranju do zdaj nikoli ni naletela na pretirano razumevanje ali širšo podporo v družbi, sploh pa ne pri oblasteh. Hkrati pa naletiš na izjemen odziv bendov, ki dobijo priložnost, da se predstavijo, praktično samo na takih prostorih. Neozbiljni pesimisti, antiglobal etnopunkbend iz Sombora v Vojvodini, je na skvotu igral konec oktobra. »V Somboru imamo Dom mladine, ki je fenomenalen prostor. Ampak to vse stoji prazno. In nam je bilo najbolj fascinantno, da nekdo pač pride, vstopi, najde luknjo v zakonu in naredi klub. Naše mesto ne more rešiti Doma kulture, tu pa grupa mladih lahko dela vse živo.« Vendar razlika med Somborom in Kranjem ni tako velika, kot se zdi na prvi pogled. Dosedanje kranjske oblasti pomanjkanje prostorov za mladinsko kulturo kljub različnim iniciativam in posameznikom, ki nenehno opozarjajo na ta problem, bolj ali manj ignorirajo že dve desetletji. Ko se pojavijo avtonomi prostori, jih običajno izdajo ali prodajo. *Trainstation squat* ni le prostor, ki je uradno opredeljen kot javno dobro, ampak je tudi dejansko javno dobro. Tam se javno dobro ustvarja in na novo definira – javno ne ostaja v domeni občine oziroma države, ampak postaja skupno, torej v lasti in upravljanju vseh. Tam aktivisti dokazujejo, da dobro ni le zasebni, ampak tudi skupnostni pojem – in tu ne gre le za to, ali bo skvot ostal ali ne, ampak tudi zato, ali bo Kranj ostal zatohlo mesto ali ne. ∞

Epizode alternativnih prostorov v Kranju

Zametki alterscene v Kranju so hkrati tudi ena njenih najbolj odbitih epizod. Prvi tak prostor je nastal v kleti povsem novega vrtca Janina, ki je bil eden izmed najmodernejših vrtcev v državi. V majhnih kletnih prostorih so se okoli leta 1977 zbirali mladi, igrali za tiste čase povsem odbito igro go in organizirali koncerte za nastajajoče alternativne bende. Približno leta 1980 se je alternativa začela razvijati okoli Kluba ljubiteljev glasbe, ki je sicer obstajal že prej, vendar se je osredotočal na hi-fi področje. Nova generacija mladih je delovanje preusmerila v glasbene vode. Prostore so dobili v kleti ene izmed zgradb v centru mesta, za katere niso plačevali najemnine in v tistih svinčenih in nesvobodnih časih jih nihče ni metal na cesto. KLG je postal prepoznaven celo na jugoslovanski altersceni in v Kranj so pripeljali vse bende, ki so takrat kaj pomenili – Ekatarina Velika, Paraf, Buldožerji, Lačni Franc, Marko Breclj, Aleksander Mežek in ostali. Pankrti so vsak prvi koncert na turneji naredili v Kranju v dvorani Delavskega doma, kjer je KLG organiziral koncerte. V klubu so organizirali glasbene tematske večere, izdajati pa so začeli tudi prvi alternativni glasbeni časopis v Sloveniji Glasilo KLG. Podobno kot na *Trainstation squatu* so bili tudi takrat eni izmed rednih obiskovalcev represivni organi, vendar je imel KLG določenega celo svojega policista. Po letu 1985 je njihovo delovanje zamrlo.

V sredini 80. let je Zveza socialistične mladine organizirala prvi Teden mladih, ki obstaja še danes. Razlika je, da je bil v prvih nekaj izvedbah to zares alternativen festival, vendar se je kasneje s prihodom denarja stvar skomercializirala. Skozi 90. leta se scena v Kranju ni razvila okoli določenega prostora in je tako bolj stagnirala. Šele ko se je leta 2001 ustanovilo društvo Izbruh in zasedlo prostore stare klavnice, so se stvari ponovno začele odvijati. Klavnico so morali sicer hitro zapustiti, ampak so takoj zasedli bivši zimski bazen na Savskem otoku. Ta je prešel v legendo in bil letos tudi zaklan v hrbet. Po zaključenem denacionalizacijskem postopku je prešel v privatne roke in alternativa je spet ostala brez prostorov. Novo epizodo je letos začel *Trainstation squat*.

Homoseksualnost na filmskem platnu

piše *Jasmina Šepetavc*

ilustracija *Aljaž Košir – Fejzo*

Na platnu ali za njim je skozi zgodovino filma ustvarjalo na stotine gejev in lezbijk in v kinodvorane zgrinjalo na milijone ljudi v iskanju pripovedi svojega življenja, posnetega na celuloidni trak, ne glede na to, da je večina filmskih podob še vedno nagovarjala le heteroseksualce. Kljub temu je med filmom in homoseksualnostjo od nekaj obstajala tankočutna vez, ki so jo ohranjala zasebna in neizrečena hrepenjenja gledalcev in skoraj neopazni namigi ali ironične in kričeče, včasih politične in včasih umetniške izjave tistih, ki so filme delali. Geji in lezbijke, biseksualci, transseksualci, vsi, ki niso spadali v okvire vidnosti družbe, so gledali filme in skozi podobe, naj so bile še tako redke, iskali načine ustvarjanja lastnih identitet, formiranja skupnosti ter ublažitve osamljenosti, ki je začasno izginila v temi kinodvorane in bogastvu fantazij. S pojavom festivalov LGBTIQ-filmov je homoseksualnost dobila svoj glas; zamolčana filmska zgodovina je bila razkrita, uradne filmske zgodbe kritično ocenjene in reinterpretirane, filmi s homoseksualno tematiko pa so dobili prostor predstavljanja in, kar je najpomembnejše, v temi kinodvorane in kavarniških diskusijah po projekcijah filmov se je ustvarjala skupnost.

Čemur pravite vi greh, jaz pravim veličasten duh ljubezni v vseh njegovih oblikah. (Fraulein von Bernburg v Mädchen in Uniform)

Pred začetkom že 27. gejevskega in lezbičnega filmskega festivala, ki naj bi se začel 26. novembra v Ljubljani in za katerega je že drugo leto zapored negotovo, ali ga bo mogoče sploh financirati – pač zaradi že ustaljene homofobne prakse ukinjanja denarja za vsakršno kulturno dejavnost, ki nosi ime ene ali vseh besed kratice LGBTIQ – listam po knjigah o filmski zgodovini in razmišljam, kako je bil že v osemdesetih letih festival progresiven korak naprej, danes, ko konservativni protitudarci grozijo, da zrušijo vse, za kar so se borili tisti pred nami, pa je še posebej. Vidnost v javni sferi in necenzurirana kulturna produkcija pač nista samoumevnosti za LGBTIQ-skupnost in ob ukinjanju financiranja ter grožnji ali udejanjanju napadov ob praktično vsaki LGBTIQ-prireditvi je treba trenutno situacijo brati kot nasilno zapiranje v klozet, ki je za slovensko LGBTIQ-skupnost edina stalnica v razmerah turbulentnega političnega igranja z marginalci. Podobe homoseksualnosti na platnu so bile podobno dolgo časa v celuloidnem klozetu – do nastopa politično angažiranih ustvarjalcev in filmskih festivalov, ki so LGBTIQ-skupnosti dali glas in podobo. Tako pred festivalom ponujam kratek opis zgodovine filma in homoseksualnosti.

Homoseksualnost v klasičnem filmu: *What's a man without a woman, a woman without a man?*

Želela sem vam pisati in vam povedati o predanosti svoji najljubši zvezdnici Doris Day. Zdela se mi je izjemna in pridružila sem se njenemu klubu oboževalcev, zbirala vse njene slike in informacije, ki sem jih lahko. Calamity Jane sem si ogledala 45-krat v štirinajstih dneh in še zmeraj goreče gledam vse njene filme. Moje sestre so vse mislile, da nisem pripravi, ker sem vzdihovala za dekletom, ampak meni se je zdela čudovita. One so bile nore na Elvisa, toda moja predanost je pripadala Doris Day. (V. M.)

Gejevske in lezbične podobe so od začetkov filma ujete v protislovja vidnosti in nevidnosti. Tisto, kar je v filmu vidno, in tisto, o čemer se molči, razkrivata ideološke mehanizme v ozadju filmskih podob in odpirata premislek o konstrukciji in artikulaciji seksualnosti v specifični družbi in zgodovinskem trenutku, torej o konstrukciji v širšem smislu in njenih izrazih skozi kulturne produkte. Podobe homoseksualnosti v filmu so ujete v dominantno ideologijo, prikazujejo seksualnost skozi prizmo heteroseksualnosti in reproducirajo normo dveh spolov. Homoseksualnost je na platnu uporabljena, da definira parametre normalnosti, implicira vznemirjenje ali grozo dekadence, uteleša nevrotično seksualnost ali igra raznolike umetniško-ideološke funkcije, na koncu pa je bodisi odpravljena bodisi premagana. Kot zapiše Richard Dyer v svojem članku *Gays in Film*, je na ta način anksioznost glede transgresije seksualnih in spolnih meja tako razrešena pred gledalčevimi očmi, konec filma pa potrdi superiornost heteroseksualnosti. Ideologija in seksualnost posredujeta med materialnim in reprezentacijami, oboji so ujete v širše družbene odnose moči in hkrati vplivajo nanje. Tako prikaz homoseksualnosti v filmu ni zgolj odklon s strani heteroseksualne družbe ali Dyerjevimi besedami: »Antigejevstvo ni diskretni ideološki sistem, temveč del splošne ideologije seksualnosti v naši kulturi.«

Ni presenetljivo, da je klasičen *mainstream* (predvsem hollywoodski) film zaznamovan z odsotnostjo homoseksualnih likov. Če pa je gejevskim in lezbičnim podobam uspelo priti na površje, so prišle v obliki stereotipov poženščenega geja (sissyja), psihopata, žalostnega mladega moža ali možače, lezbične vampirke, lezbijke kot draže za moške ali frigidne stare device. Stereotipi tako naturalizirajo normo dveh spolov in (hetero)seksualnosti, in s tem ko namigujejo, da gej ali lezbijka nikoli ne moreta utelešati norme, nikoli ne moreta biti »pravi« moški ali »prava« ženska, legitimizirajo nadvlado nad tistimi, ki norme ne izpolnijo. Neizbežna usoda homoseksualnega lika na platnu, ki ga je doletela kazen v bolj ali manj brutalni obliki, je bodisi umirjala anksioznosti glede nekonvencionalnih seksualnosti bodisi služila kot opomin, kaj se zgodi ob transgresiji mej družbeno sprejemljivega.

Andrea Weiss v izčrpnih študiji lezbičnih podob v filmu *Vampirke in vijolice* vendarle vidi nevidnost kot potencialno obliko reprezentacije. Nevidnost (drugačnih) gejevskih in lezbičnih podob je puščala za sabo sled neizrečenega, »sled odsotnosti ali represije, ki je prav tako neka vrsta podobe,« ki si jo je bilo moč prisvojiti, z domišljijo sub-

vertirati ponujene pomene, potegniti drugačne zaključke filma. Geji in lezbijke so se vedno znova vračali k filmu, ki je nudil možnost eskapizma od vsakdana, posrkal vase ter spodbujal skrite želje in sanjarjenja, ki so bila izza filmskega platna prepovedana. V večini primerov iskanja gejevskih in lezbičnih podob v filmih starega Hollywooda je šlo za opozicijska branja filmov, ki so iskala razpoke v bleščečem fabriciranem svetu heteroseksualnih romanc. Iskanje subtilnih namigov, ki so jih še dodatno podžigale govornice o zakulisju filmov, domnevni homoseksualnosti in skritih aferah Garbo in Dietrich, Deana in Aznerjeve, je postalo orodje marginalcev, izključenih iz družbe in vidnosti. Lezbične gledalke in gejevski gledalci so ob gledanju filma prepoznavali zakodirane namige na homoseksualnost: estetiko, gibe in dolge poglede, ki so skrivoma zapeljevali.

Alternative in rojstvo gej/lez/queer filma

Evropska tradicija umetniškega filma je bila do prikazovanja homoseksualnosti in homoerotike bolj odprta že od samega začetka: *Rim, odprto mesto* (1946, Rossellini), *Persona* (1965, Bergman), *Konformist* (1970, Bertolucci), *Grenke solze Petre von Kant* (1972, Fassbinder), če jih naštejemo samo nekaj, so vključevali homoseksualne like. Čeravno ne vedno v obliki pozitivnih reprezentacij, je, kot zapiše Andrea Weiss, umetniški film odpiral prostor artikuliranja alternativnih seksualnosti, želja in spolov ter sčasoma z vedno več gejevskimi in lezbičnimi avtorji postal pripovedno orodje marginalnih skupin.

Filmi s homoseksualno tematiko so nastajali v specifičnem družbenem kontekstu in pod vplivom pomembnih premikov v dvajsetem stoletju. Tako je v okviru relativno odprte Weimarske republike nastal zgodnejši in danes eden bolj znanih filmov z lezbično tematiko *Mädchen in Uniform* (1931), ki je politiko antifašizma zvezal z bojem proti seksualni represiji. Gejevski ekvivalent z bolj tragičnim koncem, kot ga imajo *Mädchen*, je film *Anders als Die* iz leta 1919, kjer junak simptomatično na koncu filma stori samomor. Poetična črno-bela klasika iz leta 1950 *Un chant d'amour*, ki jo je naredil Jean Genet, je imela nedvomno daljnosežen vpliv na filmske prikaze homoseksualnosti, hkrati pa je odpirala vprašanja odnosov moči in seksualnosti, ki so se nadaljevala v gejevskem avantgardnem filmu in predvsem pri Fassbinderju, še enem od gejevskih klasikov evropskega filma, najbolj pa v filmu *Querelle* (1982).

Ameriški avantgardni film 40-ih in 50-ih let 20. stoletja in kasnejši *underground* v 60-ih, katerih podrobnejšo analizo ponudi Dyer v zbirki esejev *Now you see it*, sta bila odraz eksperimentalnih umetniških praks in vse večje homoseksualne samozavesti od vojne naprej. Polni tematik seksualnosti, sadomazohizma, bogate simbolike, mitologije, campa in pop arta so bili pod vplivom predvsem gejevskih ustvarjalcev, npr. Kennetha Angerja s filmi *Fireworks* (1947), *Le Jeune homme et la mort* (1951), *Scorpio rising* (1962–63), Markopoulou s trilogijo *Psyche* (1947), *Lysis in Charmides* (1948), Jacka Smitha in campovske klasike *Flaming Creatures* (1963).

Če je avantgarda pripadala gejevskim ustvarjalcem, so, kot piše Weiss, skozi umetniški film in njegova radikalna preoblikovanja našle svoj izraz tudi ženske. Pod vplivom feminizma in afirmacije lezbičnih identitet skozi lezbično gibanje se je vrsta filmskih ustvarjalk ukvarjala s tematikami, kot so premislek o iskanju lastnega izraza navkljub patriarhalnemu jeziku, (ne)zmožnosti artikuliranja lezbične želje in poziciji ženske in lezbijke v patriarhalni kulturi. Chantal Akerman (*Je Tu Il Elle*, 1974; *Les Rendez-Vous D'Anna*, 1979), Yvonne Rainer (*Privilege*, 1990), Ulrike Ottinger (*Madame X: Eine absolute Herrscherin*, 1977), Barbara Hammer (*Sappho*, 1978; *Sisters!* 1974) in Jan Oxenberg (*Home movie*, 1973) so le nekatere izmed avtoric in bogatem opusu feminističnega in lezbičnega filma.

Ekskurz v slovenski prostor kaže, da je bilo mogoče reprezentacijo gejev in lezbijk najti v težko dostopnih amaterskih filmih, kot je npr. film *Dečki* (1976), iskanju subtilnih kodov homoseksualnosti (*Tovariši*, 1964) ali avtorskem izrazu režiserjev, ki so bili homoseksualci (Duletič, Čap). V Hladnikovem opusu se homoseksualnost pojavlja večkrat, *Ubij me nežno* (1979), ki se posrečeno poklanja campestetiki, je prežet z ironijo, namiguje na gejevske in lezbične prizore ali jih odkrito prikazuje. Njegov drugi film s homoseksualno tematiko *Maškarada* (1971) pa je dolete-

Razmerje lezbijk do filma je bilo vedno kompleksno; spominja na ljubezensko in hkrati sovražno razmerje, ki vključuje upanje, zapeljevanje, užitek, razočaranje, jezo in izdajo. (Andrea Weiss, Vampirke in vijolice)

la kar desetletna cenzura zaradi, simptomatično za slovenski prostor, prikazov homoseksualnosti.

Queer film

Osemdeseta leta, aidskriza in dekonstrukcije fiksnih identitetnih kategorij, ki nekako niso več ustrezale času negotovosti, prinesejo izrez *queer*, ki se uveljavi v akademski sferi in zunaj nje (več o tem je pisala Tea Hvala v februarški *Tribuni*). V devetdesetih se pojavi nov val neodvisnih filmov, ki jih filmski kritiki označijo kot *New Queer Cinema* (Nova queer kinematografija), npr. *Paris is Burning* (J. Livingston, 1990), *Poison* (T. Haynes, 1991), *My Own Private Idaho* (G. van Sant, 1991), *The Living End* (G. Araki, 1992), *Swoon* (T. Kallin, 1992). Aleksander Doty v članku *Queer Theory* izpostavi, da filme povezujejo naslavljanje neheteroseksualnega občinstva, seksualna eksplicitnost, neobremenjenost s pozitivnimi podobami in politična nekorektnost, ki jo podžiga jeza časa. Če *queer* lahko mislimo kot krovni pojem, ki vključuje vse izraze spolov in seksualnosti, ki ne spadajo v binarizem dveh spolov in heteroseksualnosti, niti ne pristajajo na identitetne kategorije, kot sta gej in lezbijka, *queer* branja odpirajo širok prostor

izrazov in branj popularne kulture. Kljub temu pa je vrsta lezbičnih in feminističnih kritičark opozorila, da NQK promovira in distribuira filme gejevskih moških o gejevskih moških, ki so povrh vsega beli in iz srednjega razreda. Čeprav NQK ni vedno izpolnjevala svoje osnovne ideje odprtosti v izrazu, je verjetno večji pomen *queer* strategij za film v odpiranju vedno novih branj, ki zamajajo konvencionalne interpretacije filma, in možnosti, da se v njih preizkusi vsakdo, ki ne spada v ozko zamejene družbene kategorije.

Filmski festivali in pomen ljubljanskega

Naročil si je Kulturo kot kavo z mlekom in nato z žličko mešal po prazni skodelici ter negodoval nad slabim okusom. (Urška Strle, Večno vojno stanje)

Kratek in omejen pregled gejevskih in lezbičnih (malo manj *queer*) reprezentacij ter filma v ZDA in Evropi ne zaobjame vse kompleksnosti in razsežnosti zgodovinske kontinuitete vidnosti/nevidnosti, filmskih tekstov, ustvarjalcev in gledalcev. Četudi ima gejevski in lezbični film dolgo tradicijo, so se v zadnjih treh desetletjih, predvsem skozi gejevske in lezbične filmske festivale, odprli prostori izrazov nekonvencionalnih seksualnosti in spolov za širšo publiko. Njihov po-

men, kot zapiše *White* v *Queer Publicity: A Dossier on Gay and Lesbian Film Festivals*, je poleg tega, da javno izpostavimo na tisoče del in nudijo publiciteto avtorjem in njihovim delom, predvsem ta, da »festivali konstituirajo alternativno javno sfero, omogočajo kolektivno izkušnjo in prizorišče kritičnega sprejemanja. Kar pokažejo in naredijo vidno, poleg njihovega programa, je občinstvo.«

Če se vrnemo, kjer smo začeli: ljubljanski gejevski in lezbični filmski festival (FGLF) je bil prvič organiziran že leta 1984 in je najstarejši tovrstni filmski festival v Evropi. Potekal je vsako leto od takrat, prikazoval nova dela z LGBTIQ-temami in iz primeža pozabe arheološko izkopaval stara. Nedvomno so bolj obiskani in tudi bolj dobičkonosni festivali (in kultura je vse bolj podrejena imperativom profita), a pomen FGLF je drugje, predvsem v tem, da ponuja marginalnim skupinam relativno varne prostore druženja, vidnosti in artikuliranja diskurzov, ki na novo interpretirajo njihove želje, občutke, pričakovanja in identitete. Osamljenost in sram, ki sta bila v filmu tolikokrat naložena prav homoseksualnemu liku, se tako v temi kinodvorane ali pri kavarniškem pogovoru po projekciji umakneta prijetnemu ščemenju v trebuhu, tega pa pozna vsak filmofil in vsakdo, ki je kdaj našel svoj prostor na svetu, ki se ga pač ne da kupiti. ∞

O treh knjigah tihe revolucije

piše Dragan Nikčević

ilustracija Istvan David

Zveni paradoksalno, toda v izbiri politične strategije so neoliberalci pravzaprav leninisti. Raje kot da bi čakali na nek domnevni eshatološki iztek naravne evolucije družbe, velja cilj zagotoviti lastnoročno s pomočjo sredstev, ki so v danih okoliščinah na razpolago. Seveda se neoliberalna vizija družbe precej razlikuje od Leninove, vendar to ne pomeni, da je bila vedno (če sploh kdaj) enotna. Prej nasprotno, neoliberalizem predstavlja relativno heterogen korpus misli brez enotnih izhodiščnih konceptov. Kljub temu so iz tega korpusa izšle nekatere predpostavke o družbi, ki danes veljajo za samoumevne. Zato menimo, da je z vso resnostjo treba pristopiti k analizi razvoja neoliberalizma, namesto da se kot z intelektualno zmerljivko vseprek opleta z besedo. Pričujoči članek povzema razvoj neoliberalizma s poudarkom na treh vplivnih knjigah.

Prva knjiga: *The Good Society*

Mnoga izmed imen, ki jih danes tesno povezujemo z nastankom neoliberalne misli, so se avgusta 1938 zadrževala v Parizu. Zasedba prisotnih je bila narodnostno in akademsko mešana, med filozofi, ekonomisti in zgodovinarji so bili prisotni tudi politiki, pisci in gospodarstveniki – kar je družilo prisotne, je bila vera v moč tržne ekonomije in prezir do širitve tistega, kar so sami poimenovali kolektivizem. Še zlasti prezir do marksizma – ekonomist in teoretik finančnega kapitalizma Rudolf Hilferding ter bivši minister za proračun Vlade Ljudske fronte sta izrazila željo po udeležbi, ki je bila preslišana.

Povod za konferenco, ki jo poznamo pod imenom *Colloque Walter Lippmann*, je leto poprej izdana knjiga *The Good Society*. V luči zatona klasičnega liberalizma je njen avtor, ameriški novinar ter častni gost konference Walter Lippmann, napisal apologijo mehanizmov trga, ki jih duši državni intervencionizem. V času, ko se prah velike gospodarske krize iz leta 1929 še ni polegel, in na predvečer druge svetovne vojne se je moral zdeti ideal države, ki bi se podrejela delovanju trga, bolj daleč stran kot kdajkoli. Diskutanti so bili enotni: treba je redefinirati liberalno misel. Klasični liberalizem, kakršnega so konec 18. stoletja postavili angleški in francoski filozofi in ekonomisti ter v imenu katerega so v 19. stoletju delovale vlade po Evropi – torej skrajno individualističen, poudarjajoč zasebno lastnino in svobodno ekonomsko pobudo – je nezadosten in zgodovinsko poražen. Zgolj *laissez-faire* ni dovolj. Treba je zagotoviti svež zagon starim idejam, še zlasti pa – na novo premisliti vlogo države, tako drugačne od držav, ki so sklepale prve mednarodne prostotrgovinske sporazume. Ta podvig je potreboval tudi novo ime, ki ga bo ločilo od klasičnega liberalizma. V konkurenci predlogov – 'neokapitalizem', 'pozitivni', 'socialni', 'desni' liberalizem – so prevzeli skovanko neoliberalizem.

Čas podvigu sicer nikakor ni bil naklonjen. Dobro leto dni od pariškega kolokvija se prične druga svetovna vojna. Keynesianska politika doživlja svoj vrhunec. Socializem izide iz vojne kot zmagovalec s še okrepjeno veljavo. Vendar so se zametki iz leta 1938 ohranili. In prilagodili – dejavnejši postanejo ameriških liberalci v kombinaciji z močno emigracijo Evropejcev čez Atlantik. Evropsko središče postane Švica. Tu je aprila 1947 tudi ustanovljeno združenje, ki bolj kot katerakoli druga organizacija posebej nastajajoči neoliberalizem – *Mont Pelerin Society* (MPS). Med povabljeni prvotnega kolokvija o Walterju Lippmannu devet let poprej se je našla petnajstERICA ustanovnih članov MPS. Med njimi poznana imena, kot so Ludwig von Mises, Wilhelm Röpke, Raymond Aron in še zlasti – Friderich Hayek.

Združenje je na ustanovnem zasedanju potrdilo šest točk, ki povzemajo njegovo poslanstvo in ga še zdaleč ne omejujejo zgolj na ekonomsko politiko – MPS prevzema nase nalogo, da identificira ekonomske in moralne izvore trenutne (povojne) krize, da redefinira vlogo države, da razjasni ločnico med totalitarnim in liberalnim, obrani slednje pred zlorabami zgodovine in da, kajpak, zagotovi družbeno harmonijo, temelječo na svobodnem trgu.

Vendar pa je imelo novonastalo združenje, pripravljeno

no obračunati tako s klasičnim liberalizmom kot s keynesianizmom in s socializmom, problem, ki je terjal rešitev.

Druga knjiga: *The Road to Serfdom*

Neoliberalizem je v prvih desetletjih obstoja obsegal absolutno manj homogen korpus vedenja od tistega, kar pod to besedo razumemo danes. Šest generalnih točk, sprejetih na prvem zasedanju leta 1947, predstavlja močno okrnjen kompromis prvotnega osnutka, ki je obsegal deset bolj razdelanih točk. Oba osnutka prej napovedujeta kot definirata in puščata ogromno nerazjasnjena tako v smislu opredeljevanja do ekonomskih in družbenih pojavov kot v smislu politične strategije.

Za začetek – tranzicija iz klasične v neoliberalno misel je sočasno potekala v različnih državah (vsaj v Angliji, Nemčiji, Franciji ter v ZDA) in pod vplivom različnih intelektualnih tradicij. Zato je producirala različne rezultate. V Franciji, kjer so bile diskusije prisotne vsaj od tridesetih dalje, je bil po vojni liberalizem še naprej v zatonu. Debate o upravičenosti gospodarskega planiranja in socialne politike so delile francoske liberalce na relativno levo usmerjeno strujo ter na dosledne 'antikolektiviste', svojo pot so ubirali tudi krščanski liberalci. V Nemčiji, nasprotno, je – morda zaradi medvojne izkušnje hiperinflacije – obstajal konsenz tako glede pomena socialnih tem kot vloge države in je omogočil povojno izgradnjo mešanega socialno-tržnega modela, t. i. *Soziale Marktwirtschaft*. Ta model je vzpostavljen na tradiciji posebne nemške filozofije ordoliberalizma, katerega zagovorniki so poudarjali aktivno vlogo države pri preprečevanju monopolov in vzpostavljanju zdrave konkurence. V Angliji, po drugi strani, je bil na tej točki opravljen revizionistični obrat. Če je v klasičnem liberalizmu veljalo, da je prosti trg posledica politične odločitve, pa po novem obvelja diametralna nasprotna teza: politična svoboda je rezultat tržne svobode. Za ljudi, kot sta Adam Smith ali David Ricardo, je *laissez-faire* cilj, vreden sam po sebi, utemeljen v končni instanci v politični oziroma etični filozofiji. Za angleške neoliberalce pa ne more biti politične svobode brez svobode v trgovanju – še več, poseganje v nekaj tako fundamentalnega, kot je svoboda trgovanja, neizbežno vodi v totalitarizem, kar se je pokazalo na kontinentu.

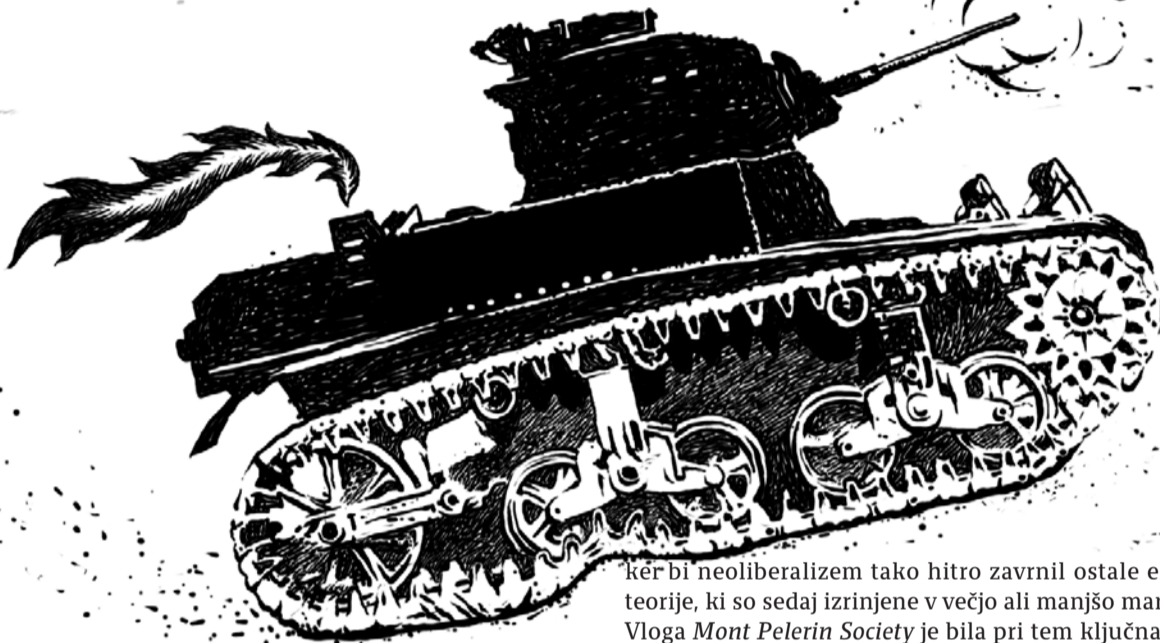
Nasčete dileme so predstavljale redne točke na zasedanjih *Mont Pelerin Society* in v petdesetih so se projicirale v Združene države Amerike, natančneje, na Univerzo v Chicagu. Na njej se je sčasoma oblikovala tista posebna struja čikaškega neoliberalizma, ki ga poznamo danes. Njeni začetki pa so neločljivo povezani z dvema osebnostma – akademikom in podjetnikom.

Akademik Friderich August Hayek, ekonomist av-

ZATEGOVANJE PASOV

PRIVATIZACIJA

PROSTI TRG

Tretja knjiga: *Capitalism and Freedom*

Če se zdi, da je Hayek vsaj deloma obžaloval svoj položaj, je bil ta generacija mlajšemu Miltonu Friedmanu, ki se medtem pridruži čikaškemu krogu, samoumeven in logičen. Za Friedmana gre pri večini družbenih interakcij zgolj za takšno ali drugačno obliko trgovanja. Politiki kupujejo glasove, pacienti zdravje, šolarji znanje in ljudje, kot je Luhnnow, nov princip organizacije družbe. Dobrobitne učinke, ki naj bi jih zagotavljal sistem konkurence za trg, je Friedman prek analogije vseh družbenih odnosov kot v esenci tržnih odnosov raztegnil na celotno družbo. Svoje poglede je razodel v leta 1962 izdani knjigi *Capitalism and Freedom*. V njej dosledno izpeljuje svojo logiko na različna področja družbenega delovanja – zavzema se za odpravo pozitivne diskriminacije in delovnovarstvene zakonodaje, za (sicer subvencionirano) plačljivo šolstvo, za odpravo državnega licenciranja (npr. zdravnikov), enotno davčno stopnjo in podobno. Zavzel se je tudi za odpravo Bretton-Woods sistema in za varčevalno politiko FED. Friedman je tisti, ki uteleša podobo čikaškega neoliberalizma, po kateri ga poznamo danes.

V drugi polovici petdesetih pride do dokončnega razkola v MPS, zlasti z nemškimi ordoliberalci. Spor se je vrtil zlasti okoli vprašanja monopolov – sindikati, ki so bili za nemške liberalce partnerji države v iskanju kompromisov v obliki kolektivnih pogodb, so bili za čikaške ekonomiste izsiljevalci, ki so ugrabili proizvodnjo kot talca. Po drugi strani so nevarnost, ki so jo videli nemški ekonomisti v monopolih ekonomske moči, recimo v koncentraciji tržnega deleža, Friedman in somišljeniki imeli za precenjeno. V raziskavi *The Antitrust Project* so dokazovali, da je izkoriščanje monopolnega položaja neke vrste Pirova zmaga – da neizbežno vodi v izpad dohodkov zaradi prežeče konkurence, ki samo čaka, da nekdo zviša cene, in da tako ni profitnega motiva.

S tem zagovorom korporativne moči *Chicago School of Economics* dobi svojo poznano podobo. Nadaljevanje zgodbe gre po navadi takole: po državnem udaru 1973 postanejo Čile testni poligon za neoliberalne eksperimente, 1984 Margaret Thatcher napove vojno rudarskim sindikatom, Ronald Reagan pa v izteku desetletja v imenu ameriškega načina življenja podpira poslednje boje hladnovojne dobe. Vendar delamo napako, če se omejujemo zgolj na trenutke, ko je družbeni boj izbruhnil v odprt spopad ali celo vojno. V ozadju je namreč potekala revolucija, ki je bila vsaj tako temeljita, kot je bila tiha. Gre za revolucijo prevzemanja ključnih položajev v akademski sferi in politiki, s katero postane neoliberalizem prevladujoč diskurz. Prevzem funkcij vse od prvega peer review v znanstveni reviji pa do komisije za podelitev Nobelove nagrade za ekonomijo se ni zgodil zato,

ker bi neoliberalizem tako hitro zavrnil ostale ekonomske teorije, ki so sedaj izrinjene v večjo ali manjšo marginalnost. Vloga *Mont Pelerin Society* je bila pri tem ključna, vendar je ne smemo razumeti kot nekakšno prostoziarsko ložo, kjer ista skupina ljudi že pol stoletja načrtuje globalno dominacijo. Če nič drugega, je bil neoliberalizem vsaj sprva bistveno preveč nehomogena in nesistematična vednost za kaj takega. Raje gre preprosto za to, da ima ideologija materialno eksistenco. Neoliberalni intelektualci so hitro našli zavezništvo z ljudmi iz gospodarstva, ti pa so financirali podvige, ki so jih imeli za beneficalne lastnim interesom in prepričanjem. Tudi to sodelovanje ni potekalo brez nesoglasij, vendar je podprlo nastanek cele vrste neoliberalnih *think tankov*, inštitutov, raziskav, univerzitetnih oddelkov ter publikacij, ki so neoliberalizem umestili na pozicijo dominantne ideologije in prakse v politiki.

Pri tem so advokati neoliberalizma vzeli klasično ekonomsko vednost in jo postavili na glavo. Da so edini ljudje, ki danes še berejo (in razumejo) Bogastvo narodov, marginalni levičarski intelektualci s čutom za teoretsko doslednost, medtem ko odkriti in latentni neoliberalci obenem častijo mistično silo po imenu Nevidna roka, je irelevantno. Da je mesto, na katerega je povzdignjena neoliberalna misel, nezasluzeno glede na njen epistemološki domet, je prav tako irelevantno. Vednost ni stvar linearnega evoliucijskega razvoja, ko v vsakem naslednjem historičnem momentu vemo več in bolje kot v tistem poprej. Niti ne postane vednost nujno dominantna po zaslugi epistemoloških rezov in revolucionarnih obratov obstoječih paradigem v kuhnovskem smislu. Raje: uveljavljena vednost je rezultat boja med profesionalno-ideološkimi grupacijami, ki producirajo nasprotujoče si naracije. In to ne drži zgolj za mehke družbene vede, znanstveniki – med njimi ekonometriki – so toliko hujši ideologi, saj dokazujejo svoj prav z najbolj trdovratno ideološko mistifikacijo na svetu – objektivnostjo števil.

Tako nam danes resnico o globalnem segrevanju izmenično dokazujejo inštituti, ki jih, vsakega svoje, podpirajo industrije s presežkom ali deficitom karbonskih obveznic. Anthony Giddens leta 2007 zatrjuje, da bo Libija postala magrebska Norveška pod Gadafijem, čigar družina je velik benefaktor *London School of Economics*. Množica ekonomistov od 2007 dalje vsako leto dokazuje, da smo tik pred izhodom iz krize na osnovi nikakor ne objektivnih indikatorjev. Med njimi trenutno ni veliko Grkov.

V resnici vir financiranja pove veliko, ne pomeni pa avtomatske diskreditacije. Velja pa tudi obratno, spontani neoliberalci so tudi ljudje, ki jih ne financirajo multinacionalke. In v tem je resnična učinkovitost revolucije, ki so jo izvedli člani *Mont Pelerin Society*: da tudi danes, ko mnogi obsojajo neoliberalizem, ogromen delež človeštva, vključujoč deklarirane levičarje, šteje njegove koncepte za samoumevne, tako samoumevne, da jih niti ne povezuje več z neoliberalizmom. Slišali smo za gozd, ne vidimo pa več posamičnih dreves. ∞

strijske šole iz intelektualno plodovitega medvojnega Dunaja, se je preselil v London in po nemški priključitvi Avstrije tam tudi ostal. Leta 1944 je izdal knjigo, ki postane uspešnica: *The Road to Serfdom*. V njej opisuje zaton klasičnega angleškega liberalizma, katerega ideje z individualizmom in svobodo so se več kot stoletje širile na kontinentalno Evropo. Toda tok misli, ki je vodil iz Anglije na celino, pravi Hayek, se je sedaj obrnil. Tja, od koder so nekoč potovale ideje Smitha, Benthamina in Stuarta Milla, sedaj prihajajo Hegel, Marx in Mannheim. Angleški liberalizem, libertaren in individualističen po značaju, se umika kolektivističnim nemškim idejam. Za Hayeka je to razlog za preplah, saj je to začetek scenarija, ki vodi v totalitarizem. Namesto tudi v Angliji uveljavljene interpretacije, po kateri je bil vzpon fašizma reakcija ne kapitalizma na razširjanje socializma, Hayek trdi, da sta fašizem in socializem dve plati iste medalje, ki izvira iz planirane ekonomije oziroma, širše, moči države nadposameznikom. Ironično je, da z jukstapozicijo obeh tradicij proangleški Hayek zagreši nekaj najbolj nemškega sploh: idealizem. Hayek naraščajočo vlogo države pripíše vplivu nemških idej in ne, recimo, vse močnejši industrializaciji, modernizaciji ter militarizaciji, tako značilni za »dolgo 19. stoletje«. Glede na to, da piše knjigo o ekonomiji, je v njej presenetljivo malo ekonomskega. Vendar omenjeno dejstvo v anglosaksonskem svetu ni motilo mnogo ljudi, knjiga je bila močno iskana že v Angliji, še bolj pa ob svojem ameriškem izidu.

Med drugimi jo je prebral Harold Luhnnow, predsednik *William Volker & Co.*, podjetja iz Kansasa, ki se ukvarjalo s pohištvo in okenskiimi senčili. Luhnnow, goreč nasprotnik Rooseveltove *New Deal* politike, se je odločil spremeniti dobrodušni sklad *Volker Fund*, ki ga je prav tako vodil, v nekaj popolnoma drugačnega: v sklad, namenjen promociji liberalne politike v ZDA. S tem v mislih se tako aprila 1945, leto dni po izidu *The Road to Serfdom*, sestane z avtorjem. Za Hayeka je imel predlog: financiranje njegove akademske aktivnosti v Ameriki v zameno za priljudno knjigo, ki bi predstavljala ameriški ekvivalent *The Road to Serfdom*. O tem, kako resno je Hayek vzel ponudbo, obstaja neskladje med pričevanjem avtobiografije in arhivi njune korespondence. Vendar je nekaj neizpodbitno: v naslednjih desetletjih je bila Luhnnowa finančna podpora nepogrešljiva za razvoj neoliberalizma v ZDA. Med drugim je financiral potovanja Američanov na zasedanja MPS, večletne raziskave o prostem trgu ter pozicije Hayeka in nekaterih drugih akterjev na oddelkih za pravo in ekonomijo na čikaški univerzi. Vendar vloga Luhnnowa še zdaleč ni bila zgolj donatorska – v nadzorne odbore je nameščal svoje ljudi, posegal je v usmeritve raziskav z grožnjami odstavitve njihovih vodij, iz medsebojne korespondence s Hayekom pa je razvidno tudi to, da je do njega sicer pristopal korektno, vendar brez pretveze glede tega, kar je v resnici tudi bil: naročnik storitve.

Hayek, ki ni nikoli dobil pozicije na *Chicago School of Economics* in ki se mu vrata ameriških univerz zaradi njegovega populizma niso nikoli povsem odprla, je avgusta leta 1950 svoji tajnici priznal, da je odslej prisiljen »vse početi za denar«. Kljub temu, ali pa mogoče ravno zaradi tega, je sodelovanje med Hayekom in Luhnnowom trajalo še mnoga leta. Vendar se Luhnnowe knjige nikoli ni spravil napisati, to delo je desetletje kasneje opravil nekdo drug.

V iskanju izhoda iz tujega sna in lastne more

Premislek o konferenci *Crossborder Experience*

piše **Natalija Majsova**

Kako daleč sega in kam vodi pogled prek meja? K medkulturnemu dialogu, k izmenjevanju izkušenj, k razumevanju, bi najbrž zatrdil zagovornik ene od številnih, domnevno neškodljivih in v dobro nedoločljivih, v eno združenih »vseh« usmerjenih zahodnih različic multikulturalizma. A naj bo barje takega besedičenja še tako vključujoče in vpojno, kljub temu ni popolnoma zaščiteno pred rezi radikalno drugačnih mnenj. Na primer, da idealizirane prekmajne izkušnje nikoli niso bile in niti ne morejo biti zgolj neškodljiv »kulturni turizem«, ki temelji izključno na dojemanju drugačnosti kot daru. Taka posploševanja, hote ali ne, pod preprogo pometajo številna pomembna vprašanja in prispevajo k vseglobljemu pogrezanju v živi pesek krize, tolikokrat preprosto označene kot »vse-splošna«, ki ji, tako se zdi, nihče več ne vidi ne konca ne kraja. S takšnim razmišljanjem je direktor Mirovnega inštituta Lev Kreft nagovoril občinstvo, 25. oktobra zbrano v konferenčni dvorani Mestnega muzeja Ljubljana, enega od osrednjih prizorišč konference *Crossborder Experience*, ki je za pet dni poživila v poznooktobrsko meglo in dež ovito prestolnico.

Mar niso prav take prakse primeri izkušenj brez meja, te pa prikazujejo ponotranjenje novega načina mišljenja, ki v ospredje ne postavlja več etnične ali nacionalne pripadnosti in ki ne gradi več na mešajočih se kulturah, ampak prej na konceptu mešanja samega po sebi in rezultatih, ki jih le-ta prenaša?

Konferenca, ki jo je v okviru istoimenskega mednarodnega projekta in ob 20. obletnici svojega aktivističnega udejstvovanja v sodelovanju z zagrebškim Centrom za mirovne študije in turško Fundacijo za ekonomske in družbene študije iz Istanbula organiziral Mirovni inštitut, se je udeležilo več kot 60 sodelujočih iz vseh držav EU, jugovzhodnoevropske regije in Turčije, odlikovala pa je ni zgolj pestra ponudba predavanj in okroglih miz, ampak tudi – in morda prav posebej – nič manj pozornosti vreden kulturno-umetniški program.

Rdeča nit širokega nabora dogodkov je bila neizčrpno vprašanje prihodnosti EU in njene širitve, kar pa pravzaprav ne pove veliko, če ne pogledamo globlje, h konkretniji vsebini konference. V okviru dopoldanskih okroglih miz in razprav so sodelujoči, strokovnjaki iz različnih in raznolikih sfer in raznih profilov, od čisto akademskih do aktivističnih, obravnavali barvit *bricolage* perečih problematik: od identitete EU in njene prihodnosti do z njima povezanega vprašanja človekovih pravic ter konceptov, kot so multikulturalizem, integracija in toleranca, pa tudi teme, kot sta vprašanje solidarnosti in problematika razmerij moči v postfordističnih gospodarstvih.

Od teorije k podobam, dejanjem ...

Že bežen obris nakazuje, da gre za teme, ki jih je težko obravnavati, če nekaj ključnih iztočnic ne vzamemo za svoje. Na tem mestu naj izpostavimo le eno: da prigovarjanje zahodnemu konceptu medkulturnega dialoga in prijateljstva v današnjem svetu pogosto pomeni žal tudi podporo t. i. vojni proti terorizmu, in to ne glede na vedno bolj sumljiv sloves slednje. S poudarjanjem potrebe po medkulturnem *dialogu*, iz postavljanjem njegovih prednosti namreč pozabljamo, da *razlike*, ki naj bi jih z dialogom preseglji, v resnici izpostavljammo in utrjujemo, njihovo preseganje pa enačimo s preprostim *upravljanjem*, kar nikakor ni isto. Za upravljanje potrebujemo upravitelja, čigar vlogo si, ko gre za medkulturni dialog, žal tako ali drugače prisvaja Zahod.

Če želimo take paradokse preseči, se moramo najbrž v prvi vrsti soočiti z dejstvom, da se je odpiranja vprašanj, ki jih terja vsaka želja po temeljnem zasuku pogleda, mogoče lotevati na ogromno različnih načinov. To je pomenljivo predstavil kulturno-umetniški program konference, ki je izkušnje prek meja in brez meja predstavljal, problematiziral in izražal vse prej kot zgolj v besedi, prav tako pa nikakor ni niti ostal zgolj pri teoriji niti skušal dajati vtis, da črpa iz surove, gole prakse.

Program je bil raznolik in barvit tako po formalni kakor tudi po vsebinski plati: obsegal je razstavo, filmsko projekcijo, koncert in literarni večer, kjer so se predstavili umetniki iz jugovzhodnoevropskega prostora, in, kot je povedala koordinatorka projekta z Mirovnega inštituta Lana Zdravković, nazorno pokazali, da je lahko umetnost iz te regije prav tako kakovostna in dobra kot umetnost Zahoda. To pa poraja vprašanje, kaj sploh je kakovostna umetnost, še posebej če temelji na nepriznavanju emancipatornih potencialov, ki naj bi jih imel ideal zahodnega multikultimodela (če pustimo ob strani vprašanje, ali tak ideal sploh obstaja). Drugače povedano: kakšna naj bi bila umetnost v krizi? Pomeni kriza gospodarskega, političnega, idejnega nujno tudi krizo umetnosti in ali obstajajo načini, kako ta začarani krog odčarati, mu dodati kakšen vogal, ki bi se ga lahko (o)prijeli; bi lahko krizo vzeli tudi kot neke vrste navdih?

Tovrstna vprašanja so, tudi če niso bila eksplicitno zastavljena, napajala razpravo ob otvoritvi razstave v ŠKUC-u, naslovljene z Deleuzeovo zgovorno ugotovitvijo *If you're trapped in the dream of the other, you're fucked!*, ki se je, ko je bila izrečena, nanašala ravno na Balkan. Balkan, ki naj bi bil ujet v evropskem snu, ujet kot njegova temačna, morasta plat in obenem njegov konstitutivni del, dozdevno obsojen na vlogo zaviralca, ki snu preprečuje izpolnitev.

Verjetno ni treba posebej poudarjati, da lahko tako videnje povzroča precej nelagodne občutke, posebej tistim z Balkana in posebej v razmerah, ko se sen v svoji celovitosti sploh ne zdi več sanjski. Zato se zdi, da imajo umetniki iz tega prostora, ki ga je *Crossborder Experience* upravičeno razširil na jugovzhodno Evropo in Turčijo, vso pravico do jeze, besa, užaljenosti, poskusov lomljenja neupravičeno vtisnjene pečata, s katerim jih zaznamuje zahodnejše ležeča Evropa. Le da s takšno vrsto upora najbrž nikomur ne bi ničesar dokazali, ker bi zgolj potrjevali stereotip, da so

tako ali tako napol barbari, da lahko kvečjemu ustvarjajo blede, popačene kopije tiste »prave« (četudi nikoli določene ali zamejene) evropske umetnosti in se s tem na margino zasidrali še trdneje.

A obstaja tudi drugačna strategija, ki pa terja veliko drznosti in poguma, obenem pa zaradi svoje neizprobanosti dozdevno praktično ničesar ne obeta. Strategija identifikacije, ponotranjenja tistega od zunaj, zviška dodeljenega *simptoma*, za katero so se odločili umetniki, ki so svoja dela od 26. do 28. oktobra predstavljali v galeriji ŠKUC, in za katero se na prvi pogled zdi, da ne obeta ničesar. Ničesar, razen popolnega zasuka pozicije in posledičnega odpiranja obzorja do te mere, ko bi se lahko na njem, četudi v neslutnih daljavah, prikazale nove, drugačne sanje.

... in predvsem novim, drugačnim vprašanjem

Zdi se, da leži presežek drznežev, ki so med konferenco *Crossborder Experience* svoja dela predstavili v galeriji ŠKUC, še korak dlje od golega sprejetja dejstva, da se »evropskemu« pogledu ne morejo izogniti in se mu zoperstaviti drugače, kakor da ga vzamejo za svojega in delujejo »od znotraj«, na ta način pa skušajo opozoriti na njegove pomanjkljivosti. Gre namreč le za eno razsežnost njihovega dela, ki bi jo morda bilo smiselno izpostavljati, če bi imeli opravka z opusom vsakega od naštetih posameznikov posebej. *Crossborder Experience* pa ni soočil le več del, temveč tudi več avtorjev, njihove poglede, impresije, jim dovolil nastopiti ne le v vlogi umetnikov, ampak tudi razmišljujočih, odzivnih posameznikov, ki imajo odgovore na vprašanja še širšega dosega, kot je na primer tisto o preteklosti, sedanjosti in prihodnosti Balkana in ki se ga tako zelo rado postavlja na tapeto, ko se govori o balkanski umetnosti.

Namreč res je, da nekatera v ŠKUC-u predstavljena dela, na primer filmi Lane Čmajčanin, Sebastjana Lebana in Staša Kleindiensta, obravnavajo težko povojno dediščino Balkana. A v okviru *Crossborder Experience* jim je ob boku stal na primer tudi dokumentarec o prekernih romskih delavcih v Beogradu. Posnela sta ga umetnika in aktivista Rene Rädle in Vladan Jeremić, ki velik del svoje energije usmerjata v delo s prekernimi delavci po celi Evropi, naj v ilustracijske namene omenimo zgolj Finsko. Vprašanje sedanjosti in prihodnosti taka soočanja dodajajo preko vojne in preko Balkana segajoče razsežnosti, dodatno pa teren razrijejo in razširijo dela, kakor je na primer provokativna instalacija Nemanje Cvijanovića, ki brez zadržkov vsakršne svetosti oropa zastavo EU, tako da jo kombinira z nacistično simboliko.

Zdi se torej, da v primeru *Crossborder Experience* o »balkanski« umetnosti niti ni mogoče govoriti, kar je z ozirom na naslov projekta najbrž edino pravilno, upoštevajoč dejstvo, da veliko sodelujočih deluje tako na območju Balkana kot EU, pa še toliko bolj. Ravno zato se zdi konferenca dragocena: ker prek prakse postavlja na glavo uveljavljene, etnocentrične teorije. Kako bi namreč drugače označili delovanje srbsko-avstrijsko-nemške umetniške ekipe s prekernimi romskimi delavci na Finskem? Mar niso prav take prakse primeri izkušenj brez meja, te pa prikazujejo ponotranjenje novega načina mišljenja, ki v ospredje ne postavlja več etnične ali nacionalne pripadnosti in ki ne gradi več na mešajočih se kulturah, ampak prej na konceptu mešanja samega po sebi in rezultatih, ki jih le-ta prenaša?

Zdi se, da ponuja razstava, predstavljena v okviru konference *Crossborder Experience*, enega od odgovorov na to, kako je mogoče v *praksi* preusmeriti pogled od struktur k delovanju, od statike k dinamiki: kakšne prednosti, obenem pa tudi izzive predstavlja neoboroženemu opazovalcu, pokuševalcu, sodelujočemu. Zatorej morda njenega presežka sploh ne gre iskati v ustaljenih in na preživetih idealih osnovanih kategorijah kakovosti, primernosti, zmožnosti spreobrniti vladajočo ideologijo, ampak predvsem v predstavitvi nečesa novega: umetnosti brez meja, umetnosti, ki obstoječe, ustaljene meje presega, ker se za nje aktivno noče brigati. ∞

KM11 –glasbeni tek po Sloveniji

tekst Daniel Sheppard

ilustracija Aljaž Košir - Fejzo

V skladu s tradicijo se je s prvim novembrskim petkom na velikem ljubljanskem finalu zaključila »najglasnejša turneja pri nas«, Klubski maraton, tokrat že v svoji enajsti ponovitvi.

Noč je. No, tehnično gledano je za povprečen žurerski bioritem bolj večer, če ne celo pozno popoldan, a zunaj je že tema in z nekaj boljšanja navzgor se da najti peščico zvezd, tako da – noč je. Nekje drugje, v nekem bolj kičasto romantičnem okolju verjetno žvrgoli kako operjeno bitje, pred Menzo pri koritu pa je slišati le klepet, krohot in mamljivo prepoznavni tlesk-plonk-ssik sveže odprte pločevinke. Ko iz globočin dvorane priplavajo prvi zvoki sintetično podkrepjenih nažigačev Karmakoma, se prične do konca večera neusahljivi pretok ljudi skozi vrata. Prične se KM11.

Večtedenska panslovenska klubska turneja je na prelomu tisočletja, sedaj oddaljenem že dobro dekadno, zrasla na zelniku Radia Študent, pognojena s pepelom Novega rocka. Za nepoučene, to je bilo tisto špilanje v Križankah, ko so bili Nieti pa Jonas pa punk pa tko, predvsem pa je festival dvajset let predstavljal osrednjo izložbo domače scene trdih kitarških rifov in začetek uspešne poti marsikatere glasbene staroste dandanes. A vsak začetek ima tudi svoj konec in z upadlim obiskom, neuspelim nekitarškim *spin-offom* in vzponom Britney Spears se je Novi rock leta 2000 zaključil. V osveženi različici 3.0 je sicer zopet vzdignil glavo ravno letos, a zaenkrat tudi le samo za letos, v vmesnem času pa je breme odgovornosti podpiranja, razvijanja in promoviranja kohezivne slovenske altergodbe padlo na domiselno poimenovan Klubski maraton.

Zapovedi

Vročje je. Pa se je šele dobro začelo. Število prisotnih vztrajno narašča, upanja na ohladitev ni. Je vsaj zunaj presenetljivo topla, tako da pri prehodu ni šoka. Notri se sicer še ni scmarila tista famozno opresivna Menzina vročica, saj ljudstvo umirjeno srka pijačo in opazuje oder, čeprav se to ne sklada ravno najbolje s hardcore punkom, ki ga iz sebe bljuvajo The Hoax Program. Žal so šele drugi od šestih nastopajočih, noč bo še dolga in z energijo je treba ravnati preudarno.

Radio Študent prek razpisa vsako leto izbere okoli pol ducata mladih slovenskih glasbenih ustvarjalcev, ki načeloma še niso pustili svojega pečata na širšem prizorišču, in jih pošlje križem-kražem po koncertnih odrih Slovenije, od Beltincev do Kopra, od Triglava do Vardara. Oziroma vsaj do Kolpe. Za popotnico jim na-

mesto brašna služi plošček, na katerem vsakemu maratoncu pripadeta dve skladbi, posneta v studiu RŠ, vse skupaj pa je lično zapakirano v edinstveno grafično podobo. Z ovitkom letošnje kompilacije, oblikovanem v stilu zemljevida podzemne železnice, in priloženo kocko je možno celo odigrati partijo nekakšne Človek ne jezi se variante. Dovršen, celosten in vseobsegajoč paket, skratka.

Akterji

Gužva je. Tako notri kot zunaj, a čuti se jo predvsem notri, prek stiskanja do šanka, prek kakšnega nenamerno naperjenega komolca, prek pohojenega prsta. Prikupno vzvišene hipsterke ob bradatih robavsih. Staro ob malo manj starem. Kvaziestradniki alterja ob kvazialterjih estrade. Ta odobravajoče prikimava na hip-hop ritme Dabazadžaba!, oni nergajoče zmajuje, češ da je to samo neka varianta Dubioza kolektiva. Ni da ni.

Všečna značilnost Maratona je, da na svojih 28 odrih široko po podalpski idili ne diskriminira, kot bi se lahko očitalo Novemu rocku, ter pod enim krovom združi raznoliko muziciranje. Rock, punk, metal, hip-hop, elektronika, nič ni tabu, dokler je sveže in gre v uho. Pestrost je jasno najizrazitejša ob skupnem finišu vseh nastopajočih v Ljubljani, a tudi preostanek vojvodine Kranjske ni zanemarljen. Vsakomur svoje in za vsakogar nekaj, četudi letošnji nabor bendov kljub temeljni kvaliteti nastopajočih ni ravno izstopal iz povprečja po svežini, saj se je polovica maratoncev oklepala preizkušeno učinkovitih žanrskih formul, pa so Karmakoma, Walter Flego in Ludovik Material nakazali veliko pripravljenost do širjenja izraznih meja.

Pomen

Živahno je. Ob pulziranju elektroncev Walter Flego hlastanje za kisikom vodi na plan, med tiste, ki so uživanje ob glasbi zamenjali za uživanje ob pijači in starih znancih. Ne gre samo za kratkočasenje, kljub raznolikosti se zdi, da prisotne družijo neotipljiva pripadnost glasbi in maratonskemu teku.

Neizpodbitno velja, da ima Maraton v našem prostoru posebno in pomembno mesto. Neujavljenim in neodvisnim izvajalcem nudi tako finančno podporo kot dragocene turnejske izkušnje, ustvarja in promovira klubsko dogajanje, širi glasbena obzorja obiskovalcev ter se ob predstavljanju trenutnega stanja alt-glasbe pri nas trudi vzpostaviti neke vrste rdečo nit prek celotne Slovenije. Tak, na prvi uč opravljen pregled prejšnjih let pokaže, da približno tretjina nastopajočih preraste v večja imena alternativnih krogov a la Melodrom in Nikki Louder, tretjina kljub neuspelemu prehodu v višjo ligo suvereno velja za stalnico scene, tretjina pa iz tega ali onega razloga neha z obratovanjem. Maraton se tako lahko obravnava hkrati kot izložbo, gonilo in cedilo podtalne glasbe.

Odziv

Divje je. Menzine termometre je že zdavnaj razneslo, raskava vokalistka punkerjev Joko Ono se večno-politično-aktualno dere »Manipulac'ja!«, premikanje je omejeno na par centičev desno in morda levo, razen tik pod odrom, kjer se peščica razposajeno preriva, skače in vrti. Maraton je v polnem teku.

Že skoraj neznosna gneča na ljubljanskem koncertu jasno pokaže, da je ljudstvo lačno tovrstnih iger, pri čemer svoje seveda primakne tudi ugodna vstopnina v višini nič evrov. A karavana drugod po Sloveniji ni bila deležna tako številnega sprejema, kot je bilo mogoče razbrati iz komentarjev nastopajočih ter kot je po koncu opazil tudi glasbeni publicist Igor Bašin: »Bendi so lahko prečerkirali, kaj pomeni turat in igrat po Sloveniji, s tem da ne bi kritiziral posameznih klubov, temveč odziv posameznih mest. Če že imamo toliko bendov in toliko klubov, je čudno, da ni publike, čeprav je tudi res, da folk, ki ga to zanima, je ali v bendu ali pa ima klub.« Na delu pa je verjetno tudi šmentana slovenska zadržanost do novega, nepoznanega in lastnega ter prioritiziranje domačnosti starega, preverjenega in tujega, kar pridoma izkoriščajo drugod že odsluženi zvezdniki. Decentralizacija Novega rocka, eden izmed ciljev, zastavljenih pred enajstimi leti, vsaj glede sprejema še ni pritekla do konca proge.

Obeti

Gledano pod črto je Klubski maraton letos zopet izpolnil nenapisano obljubo in tako kot v prejšnjih letih po Sloveniji ponesel koš dobre, raznolike domače glasbe. Koliko je vsak izmed nas iz tega koša nagraabil zase, je druga zgodba, a namen je bil dosežen. Maraton je v času svojega obstoja pridelal spoštljivo kilometrino in status, s katerim se lahko zadovoljno potrepelja po ramenih kot ena izmed glavnih sil doma proizvedenega šundra, četudi sedenje na lovorikah ni zaželeno. Zavaljo svoje ožje usmerjenosti in fleksibilnosti je Maraton morda bolj odporen na tegobe glasbene industrije v splošnem, tako da si je njegov propad težko predstavljati. A navsezadnje so kaj takšnega zagotovo rekli tudi naši tastari, le da o Novem rocku.

Konec je. Menza je dosegla polno kapaciteto, tako da je treba za vstop čakati v vrsti, a vse še vedno teče gladko. Vihravo strastna pevka Ludovik Material ob elektroakustični podpori v publiko zadnjič zacvili, da bi rada »glumila porniče« in požanje zaslužen aplavz. Raja še ni potešena in kot zadnjim nastopajočim Ludovikom pripade še spontani bis, preden se obiskovalci, že boječe sluteči jutranji glavobol, polagoma razkropijo po Metelkovi in naprej, iščoč naslednje pivo, posteljo ali bogsigavedikaj. Okoli vratu vsakega se ponosno blešči namišljena medalja, za nekatere prva, za druge le ena v vrsti mnogih, za redkega pa zadnja. Pa dosti naj bo blesavega pisarjenja za sedaj, glavno, da naslednje leto zopet tečemo. ∞

